

Тадеуш Доленга-Мостович
ЩОДЕННИК ПАНІ ГАНКИ

ВИДАННЯ З ПАРАЛЕЛЬНИМ ТЕКСТОМ

Tadeusz Dołęga-Mostowicz
PAMIĘTNIK PANI HANKI

CF FOLIO

Видання з паралельним текстом

Тадеуш Доленга-Мостович

**Щоденник пані Ганки
= Pamiętnik pani Hanki**

«ОМІКО»

1939

УДК 821.162.1

Доленга-Мостович Т.

Щоденник пані Ганки = Pamiętnik pani Hanki / Т. Доленга-Мостович — «ОМІКО», 1939 — (Видання з паралельним текстом)

ISBN 978-966-03-8158-2

«Щоденник пані Ганки» – останній твір відомого польського письменника Тадеуша Доленги-Мостовича (1898–1939), що побачив світ напередодні нападу гітлерівської Німеччини на Польщу (сам письменник загинув у перші дні війни). В основі роману – захоплюючий детективний сюжет, що щирою розповіддю у своєму щоденнику веде пані Ганка Реновицька (під цим псевдонімом – начебто справжня дружина дипломата, чарівна, розумна і витончена жінка вищого світу довоєнної Польщі). Сам автор презентував свій твір як «документ, що відображує спосіб життя і мислення сучасної культурної жінки, а також її середовища». Бо ж саме такі особистості, за його зізнанням, формували тон і характер цілої епохи.

УДК 821.162.1

ISBN 978-966-03-8158-2

© Доленга-Мостович Т., 1939
© ОМІКО, 1939

Содержание

Мій щоденник	5
Вівторок	6
Середа	11
Четвер	16
П'ятниця	17
Субота	21
Неділя	25
Вівторок	31
Середа	34
Четвер	35
Вівторок	36
Середа	40
Четвер	41
Четвер	42
П'ятниця	47
Неділя	50
Понеділок	53
Вівторок	55
Вівторок, вечір	57
Середа	60
Четвер	61
П'ятниця	62
Субота	65
Неділя	68
Понеділок	69
Вівторок	70
Середа	73
Четвер	75
Кінець ознакомительного фрагмента.	78

Тадеуш Доленга-Мостович

Щоденник пані Ганки

Мій щоденник

Боже мій! Чи є серед нас, жінок, хоч одна така, котра не була б упевнена, ніби її особисті переживання, думки та почуття настільки оригінальні й цікаві, що їх варто записати й надрукувати окремою книжкою. Це ж бо справжнє щастя – розповісти всім людям на світі про свої таємниці, зворушити серця, відчути щирий відгук тисяч душ, які живуть одними думками з тобою! А ще й свідомість того, як твої зізнання можуть стати в пригоді багатьом іншим жінкам, котрі опинилися в такій же скруті, і ти їм допоможеш своїм досвідом переможно з неї вийти...

Те, про що я хочу розповісти, почалося в перші дні січня, одразу ж після Нового року. Як зараз пам'ятаю, був то...

Вівторок

Від самого ранку душу мені точили лихі передчуття. Яцек не прислав мені машини, і я мусила їздити в своїх справах на таксі. Коли повернулася додому, було вже близько четвертої. Я не сумнівалася, що Яцек пообідав без мене, і, власне, тому зайшла до його кабінету, аби трохи помститися йому за це. Останнім часом, а точніше кажучи, десь після різдва, він став не такий уважний і делікатний у поведженні зі мною, як колись. Здавалося, щось його непокоїть.

Яцека в кабінеті не було, його домашня куртка лежала на канапі. Отже, він ще не обідав, бо затримався на конференції. Я саме подумала про це, коли мій погляд спинився на письмовому столі: там лежала нерозібрана денна пошта. Я машинально заходила її переглядати.

Прошу мені повірити, що я ніколи не читаю чоловікових листів. Проте цього разу я вирішила порушити свої принципи. Тепер благословляю це рішення, бо, як виявилось, вчинила слушно.

То був лист у довгому, елегантному конверті, надписаному гарним круглим почерком. На марці – варшавський штемпель. Якби навіть конверт не пахнув дорогими парфумами, я все одно здогадалася б, що то лист від жінки.

Взагалі, я в житті ніколи не ревнувала і гидую цим почуттям. Проте мій здоровий глузд не міг не визнати небезпеки, що її підказала мені незрадлива інтуїція. Відкинувши будь-яку обережність, я розклеїла конверта. Лист був короткий. Ось він:

«Мій любий!

Я уважно прочитала твої доводи. Можливо, вони й переконали б мене, якби до цього не долучалися почуття. Адже я досі не можу тебе забути, тому й приїхала сюди, тому й шукала тебе.

Скандалу я також не хочу. Мені не треба, щоб ти опинився за ґратами. Але разом з тим не маю ані наміру, ані найменшого бажання відцуратися свого чоловіка.

Може, я тоді повелася не дуже гарно, що покинула тебе і не попросилася, але, як писала тобі в першому листі, мене змусили до цього надзвичайні обставини. Щоправда, живу я тепер під своїм дівочим прізвищем, та це не змінює того факту, що я твоя дружина і що ти, по суті, став двоєженцем, узявши шлюб зі своєю нинішньою подругою. Це надто серйозне питання, аби обговорювати його в листах. Тому прошу, завітай до мене в готель. Я чекатиму на тебе завтра вранці, від 11-ї до 12-ї.

*Завжди, а принаймні знову,
твоя Б.»*

Я перечитувала цього листа багато разів. Чи треба казати, як він мене вразив, налякав, приголомшив. На третьому році подружнього життя довідатись, що твій чоловік – зовсім не твій чоловік, а ти зовсім не його дружина, що людина, з якою ти живеш під однією покрівлею, може щохвилини опинитися у в'язниці, що від самої примхи якогось там бабиська може залежати твоє життя, твоя репутація, твоє суспільне становище!.. Жах, та й годі!..

Минуло чимало часу, перш ніж я трохи опам'яталася і спромоглася ретельно заклеїти конверта. Не мала й гадки, що мені далі робити. Спочатку хотіла їхати та й шукати Яцека, щоб вимагати від нього пояснень; відтак мене осінила думка зібрати натомість речі й податися до своїх, полишивши все інше на батька; зрештою, я зателефонувала мамі, але, на щастя, не сказала їй ані слова про те лиховісне відкриття.

Леле, якою ж самотною почувалась я на світі! Не мала нікого, перед ким виплакати, з ким би порадитися. Жодна з моїх подруг не вмiла тримати язика за зубами, і назавтра по всьній Варшаві пішов би поголос. Залишався один Тото.

Звісно, я могла довіритися йому беззастережно. Він справжній джентльмен. Але чим би він тут допоміг? До того ж він стільки разів казав мені, що ми не повинні обтяжувати одне одного нашими клопотами. Либонь, це трохи егоїстично з його боку, але цілком слушно. Ні, не скажу йому ані слова. Та й, зрештою, я згоріла б від сорому. З моїх давніх добрих приятелів, що могли б мені зарадити, у Варшаві теж нікого не було. Марись Валентинович подався малювати й полювати аж до Канади. Єжи Залевський нудьгував у Женеві, д'Омервіль саме поїхав у відпустку, а Доленга-Мостович жив у якомусь селі.

Я радий, що п. Реновицька залічила мене до своїх давніх приятелів. Однак, щоб уникнути якихось непорозумінь і припущень, котрі могли б спасти на думку читачам, зазначу, що дружба наша, хоча вона й справді давня, – ще відтоді, як пані Ганка тільки-но закінчила гімназію, – завжди мала характер, так би мовити, братерський. У січні 1938 року я справді проводив час у селі і про нещастя, яке спіткало подружжя Реновицьких, довідався лише згодом.
(Примітка Т. Д.-М.)

Врешті-решт я вирішила нічого не робити й чекати, доки повернеться Яцек. Не знала ще навіть, чи зажадаю од нього пояснень. Було б непогано, якби він сам про все розповів. Адже він завжди був зі мною ширий. І взагалі я ніколи не мала чим йому дорікнути. Одружилися ми з любові, і певна, що він і досі мене кохає. Правда, мама каже, що Яцек мене занедбує, але ж його становище доконче вимагає тих повсякчасних викликів, засідань і відряджень. Я знаю, що він кожен мить пам'ятає про мене і не проминає найменшої нагоди це довести. Заприсягнувся, що в нього немає жодної коханки і він не зраджує мене. Аж раптом довідуся: мій Яцек мав до мене ще одну дружину!

Після цих роздумів я дійшла висновку, що тут мусить бути якась таємниця або принаймні чийсь недобрый жарт. Яцек, такий статечний, такий розважливий, такий принциповий – і двоєженець! Неймовірно! Під впливом таких думок я трохи заспокоїлася. Можливо, авторка того листа – просто божевільна чи шантажистка. І зрештою, коли б то Яцек встиг з нею одружитися? Адже дядько забрав його з собою за кордон одразу ж після школи, і протягом чотирьох років навчання в Оксфорді Яцек жодного разу не був на батьківщині. А авторка листа – аж ніяк не іноземка, бо дуже добре пише по-польському. То коли ж?...

Що довше я про все те міркувала, то більше переконувалася, що тут якась помилка чи містифікація. Я була певна, що ось зараз повернеться Яцек, розкриє того листа, засміється, зниже плечима і скаже: «Дивися, Ганечко, яку чудну річ я отримав!»

Однак сталося навпаки.

Яцек повернувся о восьмій. Привітався до мене, як завжди, щиро та лагідно, вибачився, що не приїхав обідати, але, здається, пустив повз вуха моє зауваження, що я також не обідала. Він був стомлений, очі засмучені. Незабаром пішов до кабінету. Я б залюбки подалася за ним, однак розуміла, що краще почекати його тут, у вітальні.

Вийшов Яцек десь через годину. Його обличчя ні про що не говорило. Сів біля мене і спокійно торкнувся моєї руки. Вдаючи цілковиту безтурботність, я спитала:

– Листи вже прочитав?

– Так, – кивнув він головою. – Нічого важливого. Людка за тиждень їде до Алжіру, а посол передає тобі вітання.

Серце стислося мені в грудях. Намагаючись тримати себе в руках, щоб не затремтів голос, я зауважила:

– А мені здалося, що ти отримав якусь прикру звістку і вона тебе засмутила.

Я пильно подивилась у вічі Яцекові, а він усміхнувся з таким щирим подивом, що я аж собі не повірила. Недарма ж бо кажуть, що Яцек природжений дипломат. Якби він мене зраджував, то я певна, що з його поведінки ніколи про це не догадалася б. Отакий він потайний.

– Якраз навпаки, – відказав він. – Звістка скорше втішна. Обід у болгарському посольстві відстрочено, і я можу цілий вечір провести з тобою.

Той вечір не був приємний, хоч Яцек намагався мене розважити. Свідомість того, що між нами стала його страшна таємниця, ні на мить не полишала мене. Підтримувало тільки те, що я відчувала свою перевагу. Він і гадки не мав, що я знаю про його першу дружину. З таким козирем у руках щохвилини могла завдати йому невідпорного удару. З усього виходило, що Яцек ні на що таке й не сподівався. І я придивлялася до свого чоловіка, намагаючись відгадати його думки.

Лише тепер я згадала деякі дрібниці, що лишалися поза моєю увагою, а тим часом про них варто було замислитись.

Десь віднедавна Яцек не сказати б змінився – то було б занадто, – але якось наче поблякнув. Сміх його звучав приглушено, у телефонних розмовах з різними особами він став незвично стриманий та обережний. Отак воно... А перед Новим роком, коли мій батько обурено розповідав про зловживання, виявлені в якійсь там установі, і наговорив багато злобливих слів на адресу заарештованого директора Лісковського, Яцек несподівано став на його захист. То було дивно, бо він завжди не любив Лісковського, а тут раптом сказав:

– Не можна отак побіжно судити про людей. Ми не знаємо суті справи. Не знаємо мотивів, якими керувався цей чоловік. У житті часом складаються ситуації, коли стаєш їх жертвою.

Він завжди був добросердий і поблажливий до інших. Та це вже надміру. Чи, може, вже тоді, захищаючи директора, він шукав виправдання для себе?...

Тепер я пригадала собі й деякі інші випадки, що свідчили про переми в його настрої. Ось хоч би, наприклад, радіо. Досі Яцек не любив слухати його і вмикав лише тоді, як мав виступати Гітлер, або Чемберлен, або якийсь інший державний діяч. Винятки робив лише для концертів найвидатніших митців. А от останніми днями, тільки-но ми залишаємося вдвох, як він, немовби прагнучи уникнути розмови, вмикає першу-ліпшу передачу і з цікавістю слухає.

І ще одне. Не можна сказати, що він почав мене любити палкіше, але почуття його тепер стало бурхливіше й нестримніше. Давно вже він не цілував і не обіймав мене так палко. Все це мало б насторожити мене раніш, але тільки отой жадливий лист зняв з моїх очей полуду.

На що мені сподіватися? З якого боку підійти до цієї справи? Я розумію, що Яцек таки міг колись одружитися. Судячи з почерку, характеру її листа, з паперу, з окремих висловів, ця жінка належить до вищого світу. Та й, зрештою, з іншими жінками Яцек просто не знався. Він не любив товариства всіляких «дівчаток», танцюристок, акторок. Напевне, коли брав шлюб з тією жінкою, думав прожити разом ціле життя. Що я знаю далі?... Знаю, що вона його покинула і аж донедавна він нічого не відав про її долю. Либонь, утекла з якимсь коханцем, а тепер оце повернулася і шантажує Яцека.

То чого ж вона може вимагати? Одне з двох: або грошей, або щоб він повернувся до неї. Якщо вже вона спромоглася його розшукати, то напевне знає і те, що батьки мої заможні. Тато, напевне, погодиться на будь-які умови, аби лиш уникнути скандалу. Проте з листа випливає, що тій паскудній жінці потрібен Яцек. А такого в жодному разі не можна допустити. Це б таки мене скомпрометувало.

Я придивлялася до Яцека. І що довше придивлялася, то рішучіше запевняла себе, що не віддам його жодній іншій. Це тому, що кохаю його й без нього не уявляю собі життя. Ніколи й не мріяла про кращого чоловіка. А який він тактовний, який врівноважений, який показний!..

Коли заходиш з ним до якого салону чи ресторану, то нема жінки, що не звернула б на нього уваги, нема чоловіка, що не сказав би собі: «C'est quelqu'un»¹.

Всі, абсолютно всі заздять мені. Навіть Буба, що вискочила-таки за князя, залюбки помінялася б зі мною. Яцек хоч і не красень, але є в ньому щось від Гаррі Купера. Ота особлива чоловіча принадність. Буба та й інші дехто знаходять у нього якісь надзвичайні здібності й можливості. Ну що ж, не мені виводити їх з омани. Зрештою, Яцекові вже тридцять два роки. Та й хіба від чоловіка тільки того вимагається? В кожному разі, я б не проміняла Яцека на когось іншого. Ось, наприклад, Тото: хоч який він багатий, та хто ж би міг витримати його неврастенію, химери та вічне неробство. Якби відібрати в нього гроші й графський титул, залишилося б чистісіньке аніщо. Як приятель і товариш до розваг – Тото дуже милий, так би мовити, навіть незамінний, але ж чоловік – то зовсім інше.

Треба було за всяку ціну вивідати в Яцека про ту жінку, та щойно я розтуляла уста, аби щось запитати, він випереджав мене чи то пестощами, чи то якоюсь пустою балачкою. За столом, зважаючи на присутність тітки Магдалени, теж не могло бути й мови про якісь розпити. Як на перший погляд, Яцек був у доброму гуморі, жартував з тіткою, розповідав нові анекдоти про різних можновладців, цікавився світськими плітками. А після кави сказав:

– Маю ще написати дещо...

Я дуже добре його знаю і одразу зрозуміла, що в нього на думці. Тим-то й не дала йому закінчити:

– Але потім приходь сказати мені на добраніч.

Яцек хотів якось відкрутитися, та, по-перше, це йому не випадало, бо вже тричі поспіль не бажав мені доброї ночі, а по-друге, я сказала ті слова з таким натяком і так приспустила вії, що він, як завжди, мусив скоритися.

– Авжеж, Ганечко, – шепнув Яцек, наче тільки про те й мріяв.

Які ж вони все-таки безпорадні перед нами, ці чоловіки! Щоправда, мені всього лише двадцять три роки, і, коли б хто сказав, що я вродлива, це не була б для мене новина.

Тієї ночі в його любощах знову було стільки запалу й жаги, що я мало не сказала: «Ти нагадуєш мені людину, яка п'є більше, ніж їй того хочеться, наче має опинитись у безводній пустелі».

Так, я, безперечно, кохаю його. Коли він лежить отак із заплющеними очима, я намагаюсь уявити собі ту, іншу. Чи вона гарна? Чи молода? Чи схожа на мене? Я завважила, що Яцек залюбки накидає оком на Люсю Чарноцьку, а Люся такого ж типу, як я.

Зненацька я спитала:

– А скажи, Яцеку, ти кохав колись раніше?

Повіки йому сіпнулись, проте він усміхнувся, не розтуляючи їх.

– І колись, і тепер, і завжди кохатиму.

– Ти не крути – адже знаєш, про що я питаю. Чи кохав ти іншу жінку?

Яцек довго мовчав, нарешті відповів:

– Один раз... Давно вже... Здавалося, що кохав...

Серце в мене закалатало дужче – я зрозуміла, що він каже про неї. Безсумнівно: Яцек не підозрює, що я про щось догадуюсь. Отже, треба кувати залізо, поки гаряче.

– А чому ти сказав «здавалося»? – недбало запитала знову.

– Бо то не було справжнє почуття. Коротке запаморочення та й годі.

– А вона?...

– Що «вона»?

– Вона тебе кохала?

Яцек закопилів губу і відказав:

¹. Це не абихто (франц.).

– Можливо... Не знаю... Мабуть, що ні.

– Ви були коханцями? – спитала я без притиску.

Чоловік скося глянув на мене.

– Облишмо цю розмову. Вона мені не вельми приємна.

– Гаразд, – погодилась я. – Хочу тільки знати, чи ти з нею стрічаєшся?

– З якої б то речі? – знизав плечима він. – Я не бачив її вже багато років.

Він, як видно, не дуже повірив, що я так легко залишу цю тему, бо подивився на годинник і сказав, що час уже спати. Отож він пішов до себе, а я до пізньої ночі не могла заснути й сушила собі голову тим, як мені діяти далі.

Найлегше було б поговорити з ним по щирості і сказати просто у вічі: «Я повелася нечесно. Відкрила листа, адресованого тобі, і з нього дізналася, що ти двоєженець, що ти вже мав дружину і обдувив мене, видавши себе за парубка. Отож я маю право вимагати пояснень».

Цікаво, як повівся б тоді Яцек? З його вразливістю, з його гіпертрофованим почуттям власної гідності... Передусім, із суто чоловічою логікою, він вичитав би мені за отого листа, що його я так необачно відкрила. А тоді, виведений на чисту воду, скомпрометований і принижений, можливо, й зненавидів би мене за те, що я підступно виявила його таємницю. Може, покинув би мене й вернувся до тієї жінки? А то й – хто зна – чи не пустив би собі кулю в лоба?

Звісно, я могла б запобігти цьому, могла б запевнити його, що мої почуття до нього лишилися незмінні, і допомогти йому дати відсіч тій шантажистці. Та в кожному разі ця ганебна історія назавжди запала б між нами чорною тінню. Сама думка про те, що я знаю про його злочин, зрештою викликала б у ньому неприязнь до мене. Адже Яцек ніколи більше не міг би дорікнути мені ані словом: боявся б, що я нагадаю про його двоєженство.

Ні, в жодному разі не можна натякати, що мені про це щось відомо.

І тільки десь перед ранком у мене сяйнула щаслива думка: дядько Альбін Нементовський – ось єдина людина, до якої можна звернутися за порадою.

Середа

Боже, який жахливий день! Яцек, звичайно, пішов на те побачення. Всі мої хитрощі були марні. Коли виходив з дому об одинадцятій, я попрохала його прислати назад машину, сподіваючись дізнатись од водія, в якому готелі був Яцек. Але він взагалі не поїхав своєю машиною: у вікно я бачила, що сів у таксі.

«Б» – то може бути перша літера як імені, так і прізвища. На мою думку, варті уваги три великих готелі: «Європейський», «Брістоль» і «Полонія». В котрому вона мешкає? Хоча б знати, скільки їй років і яка вона з себе...

Дядько Альбін не мав телефону, і мені довелося їхати аж на Жолібож,² аби лиш довідатися, чи він вдома. Я чекала на сходах понад годину і дуже змерзла. До того ж неабияк потерпала, щоб хтось мене там не побачив. А то батьки мене добре насварили б. Зрештою я залишила дядькові свою візитну картку і на ній написала, що приїду ще раз о шостій.

Яцек прийшов обідати дуже знервований. Я помітила, що він намагається вдати, ніби їсть з апетитом. Мені аж плакати хотілось. Після обіду зненацька сказав:

– Сьогодні ввечері їду до Парижа.

Я зацікавилася. Адже це могло означати щось дуже погане. Він, мабуть, помітив, що я зблідла, бо швидко додав:

– Їду всього на три дні.

– Це обов'язково? – спитала я. – Доконче маєш їхати саме тепер?

Він удавано здивувався.

– Як це – «саме тепер»?

Я трохи знітилася.

– Та нічого особливого. Просто я спитала, чи не можна відкласти цю подорож. Адже сам знаєш, що ми мусимо декого обов'язково відвідати.

Кортіло запитати, чи він їде сам. Найбезглуздіші здогади роїлися в голові. Може, Яцек вирішив повернутися до тієї жінки, може, вони тікають разом?... Але ж може бути й таке, що Яцек виїжджає, щоб сховатись од неї. Ну чому він не хоче поговорити зі мною відверто? Невже не довіряє мені?! А отой його вираз обличчя – такий, наче він чекає моїх подальших запитань і вже наперед має на них готові відповіді. Як це прикро бачити!..

– Здається, – озвався нарешті Яцек, – тебе дивує моє відрядження. Але ж мені раз у раз доводиться кудись їхати.

– Ні-ні. Нічого мене не дивує. Сказати, щоб запакували тобі фрак?

Він похитав головою.

– Не треба. Два костюми – ото й тільки. Я не хочу брати великої валізи, бо думаю повернутися літаком.

– За три дні?

– Так. Найпізніше за чотири.

Сказав це таким тоном, що я одразу заспокоїлась. Та коли через годину викладала речі до пакування, ненароком узяла в руки Яцекову чекову книжку. І знову моя чутлива інтуїція спонукала мене перевірити, чи не зняв він останніми днями з рахунку якоїсь великої суми. На корінці, датованому сьогоднішнім числом, значилася цифра 52 000 злотих. Я мало не зойкнула. Адже добре пам'ятаю, що всього на рахунку було щось трохи більше від тієї суми. Виходить, він забрав усе.

Я ніколи не проводжала Яцека на вокзал, отож і сьогодні не могла собі цього дозволити, щоб не збудити його підозри. І все ж мусила там бути. Хотіла пересвідчитися, чи він справді

² Район Варшави.

сяде в паризький поїзд і чи буде сам, чи не їде з нею. Треба було вигадати якийсь привід. Однак в голові мені все так плуталося, що нічого розумного не спадало на думку. Лишалось сподіватись тільки на дядька Альбіна.

На щастя, цього разу я застала дядька вдома. Він сам відчинив мені двері.

– Як ся маєш, мала? Ого, яке розкішне хутро! А крій який! Та й лиск чого вартий...

Дядько посадовив мене на канапі й пригостив вином. Сам, звичайно, сів поряд – навмисне надто близько. Інакше він не вміє. Та зараз, коли мені потрібна була його допомога, я, звісно, не могла дозволити собі жодних неприємних для нього порухів.

– Як я здогадуюсь, – улесливо почав він, – ти прийшла сюди не тому, що нудьгуєш за мною. А шкода. Ти дуже гарна. Певно, твоя поважна і трохи пришелепкувата матуся задивлялася на мадонну Бальдовінетті або ж на якогось гондольєра. У них-бо там геть скрізь трапляються отакі чорні очі й мідяне волосся. Ну справді-таки Бальдовінетті! Невже тобі ще ніхто про це не казав?

– Ні. І я навіть не знаю, чи це комплімент, бо ніколи не бачила того образу.

Дядько легенько торкнувся моєї руки.

– Ти бачиш його, мала, по кілька разів на день – у дзеркалі. Отож вважай сама, чи це комплімент, чи ні.

– Ви, дядечку, справді небезпечний мужчина, – засміялась я.

– Думаєш, і досі?

Я придивилася до нього. Коли не зважати на сивину та зморшки коло очей і вуст, він був мужчина в повному розквіті. Якби не те, що я ніколи не відчувала потягу до літніх чоловіків і що я його (між нами кажучи) трохи лякаюсь, то хтозна, чи не зайнялась би я ним серйозніше. Ото був би скандал! Уявляю собі, який вигляд мав би тато!..

– Не досі, а саме зараз, – відказала я з добре обдуманого грайливостю. Адже мені треба було здобути його прихильність.

Дядько засміявся, вельми вдоволений. Підвівся і, поволі наливаючи собі вина, якусь мить стояв до мене спиною. Яке кокетство!

– Уяви собі, – заговорив дядько довірливо, – що я й справді почуваю себе зовсім молодим. Це навіть трохи непокоїть мене. Де ж пак – чоловікові вже п'ятдесят, а в нього ні поважності, ні статечності, а все лиш вітер у голові.

Я жваво заперечила:

– Що ви, дядечку! Та у вас того вітру в голові ніколи й не було. Ви ж один з найрозумніших людей, яких я знаю. Тим-то я, власне, до вас і прийшла.

– От чудасія! – усміхнувся він. – Здається, ти перша жінка, що прийшла до мене шукати розуму. Інших він найменше цікавить. Але з цього я можу судити, що ти вскочила в якусь халепу. Га?...

Дядько знову сів біля мене і пильно подивився мені у вічі.

– Ну, признавайся, – підмовляв він мене. – Мабуть, отой твій нудний Реновицький перехопив якогось листа, що його написав тобі... Тото?

Я відчула, як червоніють мої щоки.

– Тото давно вже облишив свої залицяння. А проте ви, дядечку, таки вгадали, що все почалося з листа. Я виявила страшні речі про Яцека. Просто розпач бере...

– Ого, навіть розпач? Він тебе зраджує?

– Гірше, дядечку, набагато гірше: він одружений!

– Ну певно ж, моя люба, – удавано поважним тоном мовив він, хмурячи брови. – Це для мене не така вже й новина. Щоправда, ви не зволили запросити мене на весілля, однак я знаю, що ви взяли шлюб.

– Ой дядечку, мені не до жартів! Яcek і справді одружений з якоюсь жінкою.

Дядько кивнув головою:

– Добре, що хоч із жінкою...

– Як це? – не зрозуміла я.

– Могло виявитися, наприклад, що він збоченець.

– Та ну ж бо, дядечку, це дуже серйозна справа. Я вже й не знаю, що маю діяти! Вчора Яцек з неухважності залишив на письмовому столі відкритого листа...

Дядько перепинив мене:

– Коли залишив, то, виходить, не надавав тому великого значення.

– Якраз навпаки. Той лист для нього надзвичайно важливий.

– А звідки ти знаєш?

Мене роздратувало це запитання. Та й, зрештою, воно не стосувалося до справи.

– Бо він повернувся за листом і був дуже стурбований, – відказала я.

І я переказала дядькові зміст листа як могла докладніше.

Потім розповіла про дальшу поведінку Яцека. Дядько вислухав мене уважно, але не стримався, щоб не докинути:

– Еге, то виходить, що в нашій родині не лише я паршива вівця.

На це я промовчала. Мені було прикро, що він так неділікатно зачепив історію, про яку я воліла б не згадувати.

Авторка щоденника не пише тут, що саме вона має на думці. Оскільки багатьом читачам це місце може видатися незрозумілим, я вважаю за свій обов'язок пояснити, що пан Альбін Нементовський за вісім років перед подіями, описуваними його племінницею, був героєм досить неприємної судової справи. Йшлося про зводини неповнолітньої дівчини, панни Л. З., батьки якої вельми тим обурилися. Пана Альбіна засудили до двох років ув'язнення. *(Примітка Т. Д.-М.)*

– А ти певна, – спитав дядько, – що той лист – не якась містифікація?

– Абсолютно певна.

– Гм, а може, його написав сам твій любий чоловічок, аби упевнитися, що ти не заглядаєш до його листування?

– Та що ви, дядечку! Хіба Яцек здатен на такі хитрощі?

– І то правда. Здається мені, він не дуже кмітливий.

– До того ж лист, безсумнівно, написаний жіночою рукою. Ні, він таки справжній. Та й Яцекова поведінка ще дужче переконує мене, що справа цілком серйозна.

– То, кажеш, він сьогодні їде до Парижа?

– Не знаю. Так він мені сказав. А я хіба знаю, куди він їде? Оце ще випадково довідалася, що Яцек забрав з банку всі гроші.

Дядько Альбін протяжливо свиснув.

– Всі?... А скільки ж це?

– П'ятдесят дві тисячі.

– А скажи, мала, ти вже говорила про це з батьками?

– Боронь Боже, дядечку! Уявіть собі, як подивиться на це тато.

– Авжеж, той старий дурень наробив би шелесту. Ти, любя, повелася дуже розумно, що не прохопилася про своє відкриття ані чоловікові, ані батькам. Ця справа потребує цілковитої таємності.

Я взяла його за руку.

– Любий дядечку, ви мені допоможете, так?...

Він замислився, та, зрештою, кивнув головою.

– З превеликою охотою. Але за одної умови.

– Ой дядечку! – радо вигукнула я. – Так і знала, що ви мені не відмовите! Я ж не маю нікого, хто міг би мені зарадити.

– Я допоможу тобі, але за одної умови, – наголосив дядько.

– Але ж ви, дядечку, не поставите такої умови, яка... на яку...

Він нахмурився, але одразу ж полагіднішав, подивився на мене іронічно (ні, він таки пречудовий) і мовив:

– Слухай, мала. Невже ти думаєш, що я – я! – мушу вдаватися до таких засобів, аби здобути жінку?

Я почервоніла, а він додав:

– Здається, я передчасно підкинув тобі комплімента щодо твого розуму.

– Даруйте, дядечку, але ви не так мене зрозуміли.

– Ну гаразд, годі про це. Вислухай уважно, що я тобі скажу. Я охоче візьму цю справу на себе. Але тільки в тому разі, якщо ти пообіцяєш беззастережно слухатися моїх настанов. Ти нічого не робитимеш на власний розсуд. Анічогісінько. Я вірю в твої здібності, але тут потрібна найдосконаліша майстерність, бо один хибний крок може зруйнувати геть усе. Розумієш?

– Розумію, – недовго думаючи, відказала я.

– І обіцяєш, що будеш точно виконувати всі мої настанови?

– Авжеж, залюбки.

– От і добре. Так ось, насамперед я хочу сказати тобі, що я про все це думаю. По-моєму, справа ця нелегка. Найімовірніше, що та жінка й справді має шлюб з твоїм чоловіком. Якись винятково важливі причини змусили її розшукати Яцека. Ота згадка про почуття, що нібито спонукали її до цього, не викликає в мене довіри. Жодна жінка, яка не бачила чоловіка декілька років, не згадає отак раптом, що вона його кохає.

– Так.

– Отже, я ладен вбачати тут спробу шантажу.

– Воно таки скидається на те.

– Справа дуже серйозна. Ти сама проведеш чоловіка на вокзал і пильнуватимеш, чи не шукатиме він очима тієї жінки. Якщо вони і їдуть разом, то напевне будуть вельми обережні. Можливо навіть, що візьмуть квитки в різні вагони.

Я занепокоїлась.

– То ви, дядечку, вважаєте, що Яцек хоче втекти разом з нею?

– Нічого я не вважаю, – знизав він плечима. – А припускаю і таку можливість.

– Це було б жахливо. А що ж мені тоді робити?

– Треба вдатися до якихось хитрощів, аби затримати Яцека. Наприклад, зроби так, щоб він не зміг зайти до вагона. Розумієш, мала?

– Але яким чином?

– Яка ти ще недосвідчена! – засміявся дядько. – Це ж зовсім не важко. Вдай, ніби зомліла. Тоді йому доведеться клопотатися коло тебе, і він залишиться. А ми вигадасмо час, аби придумати щось інше. Я в свою чергу спробую розшукати ту жінку. Перегляну листи в кількох великих готелях. Увечері я тобі зателефоную: розкажеш, як буде з Яцеком.

– А яку причину вигадати, щоб поїхати проваджати Яцека? Я ніколи цього не роблю.

– Тобі зовсім ні до чого його проваджати. Приїдеш на вокзал через кілька хвилин після нього й скажеш, що забула дати йому якесь доручення до Парижа.

Додому я повернулася вчасно, навіть раніше за Яцека. Його несесер і валізка були вже спаковані. Коли він прийшов, саме задзвонив телефон. Я зняла трубку й почула незнайомий жіночий голос. Серце мені забилося дужче.

– Пана Реновицького можна?

Сама не знаю чому, але я була певна: то вона. Яцекові телефонує багато людей, та цього разу я б головою заклалася, що то вона. Отож спитала:

– А хто його просить?

І ту ж мить Яцек несподівано, майже грубо вихопив у мене трубку й сказав:

– Дозволь, це мене.

Я вийшла до сусідньої кімнати, однак залишила двері прочинені й добре чула все, що він казав. Та, на жаль, Яцек був аж надто обережний. Крім «так» і «ні», я не почула ані слова. До того ж і розмова тривала всього хвилину чи дві.

Яцек підійшов до мене із спокійнісіньким виразом обличчя і пояснив:

– То секретарка Лясковського.

Напевне брехав. Та ще й так безсоромно. Я ледь стрималася, щоб не сказати цього йому у вічі. Та, мабуть, Яцек і сам помітив, що не вірю йому. Чи не тому й попросився так лагідно і сказав, що нудьгуватиме за мною. Скільки ж бо облуди в тих чоловіках!..

Тільки-но машина одїхала від дому, я хутенько вдягнулась і вибігла до таксі. Не можна було гаяти ні хвилини. Коли таксі зупинилося біля вокзалу, я мало не стрімголов вибігла на перон і, на щастя, встигла здібати Яцека. Він ішов уздовж поїзда за носієм з його валізками. Я пильно придивилася до нього і завважила, як він щоразу розглядається навколо, видимо шукаючи когось очима. Раптом обернувся і помітив мене.

Напевне, я дуже кумедно виглядала і так недоладно пояснювала йому, які саме панчохи мені потрібні, що Яцек дивився на мене з неприхованим зачудуванням. Потім, ніби нічого не сталося, занотував до записника про панчохи й знову озирнувся.

Я не витримала й спитала:

– Ти когось шукаєш?

– Еге ж, – кивнув головою Яцек. – Зі мною їде пан Мельхіор Ванкевич, і я боюся, щоб він не спізнився. У нас спальне купе на двох.

На мій превеликий подив, виявилось, що він сказав правду. Перед самим відходом поїзда справді з'явився пан Мельхіор, трохи захеканий, але, як завжди, чарівливий. Він буквально засипав мене компліментами. Ото дурний вигляд я мала!..

Я пройшла через усі вагони й не побачила жодної жінки, гідної уваги. Ні, Яцек їхав без тієї. Я повернулася додому куди спокійніша. Десь близько десятої зателефонував дядько Альбін, я про все одзвітувала і дізналася, що він теж почав розшуки.

Четвер

Сьогодні разом з Тото і Рисем Платером снідала в «Брістолі», а обідала в «Європі». Тото був дуже радий. Він життя собі не уявляє без пивничок...

Я пильно роздивлялася навколо. Якщо вона мешкає в готелі, то, напевне, і їсть там-таки в ресторані. І в одному, і в другому справді було доволі молодих і гарних жінок.

Тільки тепер я зрозуміла, які великі труднощі стоять переді мною. Мене навіть обсіли сумніви, чи буде якась користь із дядькової допомоги, хоч і мала нагоду упевнитися, що він не байдикує. Сама ж бо допіру бачила його в холі готелю. Він сидів, удаючи, ніби читає газету. На щастя, до мене він не привітався. Сподіваюся, завтра вже прийде. Дай Боже, щоб з якимись новинами.

П'ятниця

Тільки цього бракувало! Свого клопоту доволі, аж тут іще ота Гальшка Корніловська! І треба ж так по-дурному вклепатися! Прибігла до мене розхвильована, збуджена, коли я ще сиділа у ванні. Я одразу догадалася, що тут якісь амури, і спитала:

– Посварилася з Павелом?

– Ой серденько, що ти кажеш! Ти ж знаєш, як я нестямно його кохаю. І ніколи, їй-право, ніколи його не зраджувала. А оце минулого літа в Криниці... Сама не розумію, як це сталося... Просто якась хвилинка слабкість... Я заприятелювала з одним молодиком... Знаєш, така собі курортна пригода без наслідків. Я навіть не уявляла, хто він такий. Добре одягнений мужчина, такий показний, спортивного типу. А танцював як! Чи ж могла я подумати, що то якийсь шалапут!

– Шалапут?

– Страшений!

– Якийсь найманий танцюра?

– Ні, навіть не те. Та й що мені до нього! Ти ж знаєш, як я кохаю Павела. А той новак підмовляє мене на зраду. Я в страшній скруті. Він-бо прибрав мене до рук і погрожує, що розповість про все чоловікові й Павелові.

– О, це вже неприємно, – зауважила я. – А чи не вимагає він грошей від тебе?

– Та що там гроші! Я згодна сто разів заплатити йому, але він закохався в мене до нестями. Ти навіть не уявляєш, який він безжальний та жорстокий. А найгірше те, що Павел починає стежити за мною.

Я знизала плечима.

– Не розумію тебе, люба. Якщо він і розповість щось твоєму чоловікові чи Павелові, то ти ж можеш усе заперечити просто йому в вічі.

– На жаль, не можу, – зітхнула Гальшка. – Я допустилася страшної необачності. У нього мої листи. Ех, коли б ті листи та якось відібрати у нього, тоді – я вільна. Він буквально шантажує мене ними. Що робити... що робити?

– Щиро співчуваю тобі, – мовила я і подумала, що ми з нею опинилися майже в однаковому становищі. Але моє, звісно, набагато гірше. Ах, якби я могла їй про все розповісти! Тоді б вона знала, що таке справжня драма.

Поки я одягалася, Гальшка почала прохати:

– Люба, ну порадь мені, що маю робити. Це ж просто жах – жити в безнастанній тривозі між трьох шалено закоханих мужчин. Не знаю навіть, і щоб вони знайшли в мені особливого. Я ж бо така сама, як і всі. Хіба що трохи тої вроди...

– А ти не намагалася викрасти ті листи?

– То все марно. Він тримає їх під замком.

– А пам'ятаєш, що в них написано? Може, там нема нічого такого, що компрометує тебе?

– Ого! Вистачило б Каролеві як привід до розлучення. А втім, навряд щоб він розлучився зі мною, бо я певна, що жити без мене йому несила. І все ж я не можу допустити, щоб ті листи потрапили йому до рук.

Я здивовано зиркнула на неї. Невже вона не знає того, що ні для кого давно не таємниця? Адже той її Кароль уже хтозна-відколи плутається з іншими жінками. Чи вона справді нічого не знає, чи так хитро прикидається?

– Крім того, цей негідник мешкає на Познанській, за три будинки від Павела. Можеш собі уявити, як я потерпаю, щоб вони не здибались...

– О, це такі жах, – погодилась я. – На твоєму місці я б, мабуть, його вбила... Ну, а ти не пробувала попрохати когось побалакати з ним? Адже твій брат офіцер, він чоловік хоробрий. Міг би піти до того шантажиста...

– Ой ні, ні. Я нізащо не зважилася би признатися Владекові. Хіба ти його не знаєш?! Він же порвав би зі мною будь-які стосунки. Я певна, що він ніколи не зраджував своєї дружини. То такий мораліст... Слово честі, я вже радше звирилася б Павелові.

Раптом у мене саянула чудова ідея.

– Слухай, Гальшко! А що, якби я з ним побалакала?

– З Павелом?

– Та ні, з отим... Не може ж він бути мерзотник без честі й совісті. Я постараюся його переконати.

– Ні-ні. Це нічого не зарадить, – заперечила Гальшка. – То чоловік, позбавлений будь-яких людських почуттів. А проте, віриш, він так мене кохає...

– І все ж можна б ризикнути. Зрештою, не з'їсть же він мене! Сподіваюся, він не якийсь харцизяк?

– Та ні. Як на позір, то навіть добре вихований.

– Отож я певна, що мені вдасться уладнати для тебе цю справу. Ти ж знаєш, я вмю це робити. Пам'ятаєш, як переконала Люту не розлучатися з чоловіком? Він тоді ще прислав мені великий кошик орхідей. Отже, нема чого й думати. Я піду до нього, і побачиш, що все залагоджу якнайкраще. Зрештою, могу навіть вдатися до підступу. Запевню його, що ти також його кохаєш, але не можеш далі зносити цієї муки й жити під постійною загрозою. Розумієш? У такий спосіб ти дістанеш свої листи і віднайдеш волю.

Гальшка ще трохи повагалася, та врешті згодилася. Вона сказала мені прізвище, телефон і адресу того чоловіка. виявилось, що його звать Роберт Тоннор. Гальшка припускала, що він, можливо, іноземець, але не була того певна. Благала мене, щоб я, боронь Боже, не прохопилася, що вона називала його шантажистом.

– Бо він тоді затнеться і неодмінно помститься мені. То дуже страшна людина. Бога ради, будь з ним обережна!

Я заспокоїла її щодо цього. Місія ця мені вельми сподобалася. Хто знає, що може спіткати мене надалі в моїх особистих справах, а вони ж куди поважніші. Отож певний досвід у таких пригодах мені не завадить.

На першу годину я мала їхати до Гусен-Кетлі, де мені шиють дві бальні сукні. Одначе примірку довелось відкласти, бо прийшов дядько. Отак занедбуєш найважливіші справи. Тепер доведеться з ними якийсь час перечекати – і все з Яцекової ласки! Як подумати, то це чимале свинство з його боку. Я просто збагнути не можу, як це чоловік при своєму розумі – й здатний на двоєженство. Не втрачаю надії, що якимось пощастить усе залаштувати, але хай він собі не думає, що я йому колись це пробачу. Так чи так, а своє він дістане.

Дядько Альбін показав себе справжнім чудодієм. Він уже мав довгий список жінок, що мешкали в найбільших готелях і чії імена або прізвища починалися на літеру «Б». Таких було за сорок. Деяких із них дядько вже бачив, скориставшись послужливістю портьє і коридорних служників. Але жодна не викликала підозри.

– А як ви додумалися, дядечку, що серед них немає жінки, яка нас цікавить?

– Я брав до уваги деякі припущення. Насамперед – вік. Оскільки Яцек побрався з тобою десь років три тому, він уже напевно не сумнівався, що колишня дружина покинула його назавжди й не буде розшукувати. Аби дійти такого висновку, йому потрібен був час – від двох до трьох років. Отже, маємо щонайменше вісім років. Вийти заміж вона могла не раніш, як у вісімнадцять. Вісімнадцять та додати вісім – буде двадцять шість, це мінімальна межа її віку. Одначе нам треба визначити й максимальну. Тут справа складніша. Вісім років тому Яцекові було двадцять чотири. Таким молодикам часто подобаються жінки, набагато старші од них.

Скажімо, сорокарічні. Але тут мусимо зважити на одну обставину. Тая жіночка після шлюбу покинула Яцека. А ти сама з часом переконаєшся, що підстаркувата жінка взагалі не дуже схильна кидати чоловіка, а тим паче молодшого від себе.

– Дядечку, ви – геній, – переконано мовила я.

– До цієї гадки не ти дійшла першою, – кивнув головою дядько. – Ти друга. Перший був я сам. Отож слухай. Усе це говорить, що на той час ця особа вважалася ще молодою і мала успіх у чоловіків. Тоді їй було років двадцять вісім, не більше. Двадцять вісім та додати ще вісім – буде тридцять шість. Виходить, цій «пані Б.», яку ми розшукуємо, може бути від двадцяти шести до тридцяти шести років. Тепер щодо її зовнішності. Наскільки я знаю, Яцекові подобаються жінки певного типу. Високі на зріст, біляві, темноокі. Отже, й тут маємо деякі прикмети. Окрім того, я ладен присягнутися, що «пані Б.» гарна, ба навіть вельми. Можна ще припустити, що вона тактовна й має пристойні манери.

– Чому ви так думаєте? – здивувалась я.

– Бо якби то була просто авантюристка, вона б звернулася до тебе, а не до Яцека. Зчинила б гармидер, найімовірніше – прилюдно. А зараз підсумуємо: це молода, вродлива, висока білявка з темними очима, добре вихована. Такої, власне, я й шукаю.

– Дядечку, ви янгол!

– До певної міри, – погодився дядько. – Бачиш, мала, янгол – то безтілесний дух, здатний проходити крізь стіни. Такому гроші ні до чого. І коли вже він бере на себе роль детектива, йому не треба когось підкупати, ані сидіти в готельних ресторанах. А на це ж бо потрібні гроші.

Я схопилася з місця, щоб принести сумочку, але дядько спинив мене порухом руки.

– Е ні, мала. Я взявся допомогти тобі з двох причин: по-перше, це й мене цікавить, а по-друге, хочу зробити тобі приємність. Ніяких грошей у тебе я не візьму. Та й взагалі не згадував би про них, але останнім часом мені аніяк не таланить у грі. Всі пристойні партнери, замість приходити грати, розтринькують свої грошенята десь-інде. От хоч би твій Тото. Йому нічого не варто викинути на вітер кілька сот злотих. Грає ж він, між нами кажучи, як теля. А оце вже два тижні й рази не заглянув до клубу.

Мене це здивувало. Я знала, що Тото майже щодня відвідує Мисливський клуб. Але навряд щоб туди пускали дядька Альбіна. Про всяк випадок я спитала:

– Ви, дядечку, про Мисливський клуб?

– Ну що ти! – він іронічно скривився. – Мисливський клуб – це для мене минувшина, яка ніколи вже не повернеться. Я кажу про таку собі картярню, що гучно іменується клубом, а там потихеньку грають на гроші.

Я мовчки понурилася. Лише подумати, як низько впав цей величний добродій, що колись мав славу одного з найвитонченіших бонвіванів, вважався прекрасним нареченим, був джентльменом найвищого класу!.. Отже, правду казав батько: цей чоловік – шулер, з того й живе. Та хай би він навіть і грав без обману – однаково такий спосіб життя нікому не робить честі.

Дядько поправив монокль і, оглядаючи свої охайні нігті, промовив:

– А ти, між іншим, запитай Тото, чи не грає він останнім часом. Це нагадало б йому про клуб. Або, наприклад, дай йому якусь банкноту і скажи, що знайшла її на вулиці. А якби ти ще попрохала його спробувати щастя з тією банкнотою... Нічого більше від тебе я не жадав би.

Я зрозуміла. Він хотів, щоб я стала його спільницею і заманила Тото до картярні, де його добряче ошукають. Яка бридота! Вся моя симпатія до дядька враз зникла. Краще б я сама дала йому грошей, навіть наполягала, щоб узяв їх. Але дядько рішуче відмовився.

Та, зрештою, я подумала, що якийсь там програш для Тото нічогоісінько не важить. А воно б і незле було отак покарати його за пихатість. Одначе коли я добре поміркувала, то дійшла висновку, що, якби я пристала до тієї махінації, мене замучило б сумління. Дядькові я, звісно, сказала, що згодна. Та сама сподівалась уладнати цю справу в інший спосіб.

Коли дядько пішов, я зателефонувала Тоннорові. Сказати правду, серце мені неспокійно калатало, поки я чекала на відповідь. Адже я ніколи ще не дзвонила до незнайомих чоловіків такого типу. Отож вирішила бути дуже обережною. Залишу вдома листа з його адресою і напишу, нехай шукають мене там, якщо на призначену годину я не повернуся додому, а собі в сумочку покладу Яцеків револьвер.

У трубці почувся низький чоловічий голос. Я запитала, чи це пан Роберт Тоннор, і, діставши ствердну відповідь, сказала:

– Даруйте, що не називаю свого прізвища, бо воно не має для вас значення, а я волю лишитися невідомою. Мені потрібно з вами зустрітися. Маю до вас справу, надзвичайно важливу, можете мені повірити, і прошу приділити мені кілька хвилин. Чи не змогли б ви мене прийняти, ну, скажімо, завтра вранці?

Він, певне, здивувався, бо спитав:

– А ми з вами знайомі?

– Ні.

– Може, я десь вас бачив?

– Ми з вами ніколи не бачились.

– То яку ж ви можете мати до мене справу? Тільки попереджаю наперед: якщо йдеться про пиловбирач, краватки чи новий зразок бритви, то все це я вже маю.

Я мало не засміялась і сказала, що гроші тут ні до чого. Тоді він замислився і відказав, що завтра не матиме вільного часу. А от сьогодні о восьмій зможе мене прийняти.

Я вбралася в чорну сукню, але ніяких коштовностей надягати на себе не стала (від такого типу можна сподіватись усього). На мені була тільки обручка і низочка перлин. Вони останнім часом знову входять у моду. Тоді написала листа, знайшла в шухляді Яцеків револьвер, перехрестилась і вийшла із дому.

Субота

Двері відчинилися так швидко, що я навіть злякалася. Переді мною стояв високий на зріст кремезний брюнет з проникливими сірими очима. На ньому був темно-синій костюм і чорна краватка. (Може, він носить жалобу?) З вигляду цілком порядна людина. Навіть шляхетна.

Чоловік подивився на мене уважно і сказав:

– Прошу. Я чекаю на вас.

У нього був досить приємний голос.

– Я заберу у вас хвилин п'ять, не більше, – почала я і рушила була до кімнати. Навіщо б то мені, справді, скидати хутро. Одначе цей нахаба безцеремонно взяв мене за рукав і сказав:

– Зробіть ласку, скиньте хутро, бо в мене тут жарко, то щоб вам потім не застудитися.

Чи випадало мені сперечатися? Страшний тип... Помешкання в нього невелике, але пристойне. Він указав мені на крісло, сам сів напроти.

– То чим можу вам служити?

– Я приятелька Гальшки Корніловської... – почала я не дуже впевнено.

Він злегка підвів брови й сказав:

– Дуже приємно.

– Я б не хотіла, щоб ви мене неправильно зрозуміли. Я прийшла пояснити вам дещо.

– Пояснити? Що саме?

– Це дуже делікатна справа. Але повірте, я вмію зберігати таємниці. Отож, хоч вам і здається, що Гальшка вас цурається, я хочу сказати вам, що це неправда. Вона кохає вас.

Я таки спромоглася вимовити ці слова з глибоким переконанням. Але він якось чудно скривився і відказав:

– Цілком можливо, шановна пані. Але це для мене не така вже й новина.

Еге, нахабства йому не позичати! Я залюбки кинула б йому в обличчя, що Гальшка ненавидить його. Одначе мусила триматися дипломатично.

– Тим краще, що ви про це знаєте. Ми з нею близькі подруги. Але ж ви самі знаєте, що певні обставини заважають вашому кохання. Признайтеся, що постійна небезпека аж ніяк не сприяє щастю.

– Про яку небезпеку ви говорите? – запитав він майже іронічно. – Я не з лякливих.

– Ах, та я ж не про вас! Ідеться про Гальшку. Ви маєте... у вас є її листи. Я розумію, вони дорогі для вас як спогад про ті дні, коли почалося ваше кохання. Але, як вам відомо, Гальшка – заміжня. І думка про те, що ці листи в якийсь спосіб можуть потрапити до рук чоловіка, гнітить її... Ні, не перебивайте мене! Я певна, ви самі ніколи б такого не вчинили, але ж, Боже мій, їх можуть у вас викрасти, ви можете їх загубити, з вами може статися якась лиха пригода... Треба на це зважати. Тоді листи потраплять до рук сторонніх людей, і це може занепасти життя жінки, яка вас кохає.

Він усміхнувся, запалив цигарку і зручніше вмовився у кріслі. Я бачила, що моя промова не справила на нього анінайменшого враження. Невже такий безсердечний?...

Та ось він невимушено запитав:

– Якщо я добре вас зрозумів, ви хочете, щоб я повернув Гальшці її листи?

– Так. Благаю вас, не відмовте мені. Я розумію, що не маю підстав сподіватися на особливу ласку з вашого боку. – Тут я усміхнулася до нього так зворушливо, як тільки могла: хіба лиш бездушний пень встояв би проти тієї усмішки. – Але прошу вас задовольнити моє прохання.

Він подивився на мене з-під напівзаплющених повік і також всміхнувся.

– Якраз навпаки. Як на мене, то ви маєте аж надміру підстав, щоб зробити вам і не таку ласку. Не розумію тільки, чому Гальшка звертається до мене через вас. Я, звісно, анітрохи їй за це не дорікаю, бо познайомитися з вами – неабияка приємність. Але чому вона не звернулася до мене сама?

– Ах, хіба ж ви не знаєте, яка вона вразлива! Може, навіть трохи й істерична, – додала я по хвилі роздуму.

– Та й чи трохи?

– Ваша правда. Але ж ви не можете не розуміти, що за таких обставин важко бути спокійною.

– О Боже, за яких іще обставин?! – роздратовано скривився він.

– Ну, коли кожному мить тобі загрожує біда.

– Це таки кумедно, – сказав він. – Можете передати своїй приятельці, що я поверну їй ті листи.

Я не повірила своїм вухам, але тут-таки мені спало на думку, що це якийсь підступ. Зараз обіцяє, що віддасть, а тільки-но Гальшка звернеться до нього, напевне візьме її на глузи.

– Ні, даруйте, – відказала я твердо. – Моя приятелька просила, щоб я забрала ті листи сама.

Він нічого не відповів. Підвівся, пішов до письмового столу і з хвилину порпався в паперах. Коли повернувся, в руках у нього був великий стос листів.

– Ось, прошу, – мовив він.

Я дуже здивувалася. До того ж не могла збагнути, чому тих листів так багато. А пан Тоннор з посмішкою додав:

– І ще я хотів би вас попрохати, щоб ви умовили свою приятельку не писати мені більше. Я маю чимало справ, і читати таку літературу бракує часу.

– Як вас розуміти?

– Та ви самі подивіться. Там усе, що ви хочете, аж до описів природи. Пані Гальшка даремно завдала вам клопоту. Ніяк не збагну, навіщо вона це зробила.

Я взяла листи. Безсумнівно, то була Гальщина рука. Я почувалася так, ніби вчинила хтозна-яку дурницю. Мені аж слів забракло. І поки я стояла отак, сама не своя з сорому, цей добродій геть зненацька – я не встигла навіть відсахнутися – взяв руками мою голову і поцілував мене просто в уста.

– Як ви смієте?! – скрикнула я і гнівно зиркнула на нього.

Але то неабиякий нахаба. Він не тільки не збентежився, а ще й промовив з усміхом:

– Перепрошую. Це з мого боку було, так би мовити, зловживання. Але мушу признатися, що каяття я не відчуваю. Та й, зрештою, ви самі винні.

Я була щиро обурена.

– Ви... ви... Це нечувано! Я винна!..

– А так, – одказав він спокійнісінько. – І не просто винні, а злонависне. Самі подумайте. Під якимось блаґеньким приводом ви приходите до молодого мужчини та ще й маєте вродливе личко. Такі вчинки безкарно не минаються.

Я аж заніміла, а він провадив далі:

– Було б навіть нелюб'язно з мого боку, якби я вдавав, що не розумію ваших намірів. І коли я чимось і завдячую Гальщі, то оце, власне, тим, що вона вас до мене прислала.

Я не тямилася з обурення. Спершу хотіла була одразу піти, але не могла ж я залишити його при думці, що його підозра справедлива! Це-то я мала б удаватися до таких способів, аби спізнати ще одного чоловіка!

Коли я побачила, що мої запевнення анітрохи його не переконали, то вирішила детально переказати йому мою розмову з Гальшкою. Пан Тоннор вислухав мене з великою цікавістю і, здається, врешті повірив. Дуже з того сміявся і запевняв мене, що ніякий він не таємничий

та підступний ловець жінок, що Гальшку анітрохи не кохає і не може збагнути, навіщо вона затіяла всю цю інтригу.

Він вибачився за свої підозри й так мило мене перепрошував, що поступово я перестала на нього гніватись. Він розповів мені дещо, з чого я зрозуміла, що не він переслідує Гальшку, а скоріше вона його.

Потім пан Тоннор розповів про себе. Виявилось, що він зовсім не авантюрист, а представник кількох іноземних фірм, у нього тут своя контора, він щоразу виїздить до Франції, Англії і Німеччини, має власного автомобіля. Та кретинка напевне знала про це все, і я не розумію, нащо вона понавигадувала про нього стільки дурниць. Тоннор виявився дуже дотепним і милим співрозмовником. Єдине, що Гальшка не збрехала: цей чоловік справді свавільний. Під час розмови він раз по раз брав мою руку й тримав її у своїх руках. Мені просто незручно було випрочуватись. А він тримав мою руку й не пускав. Здавалося, не помічав навіть, як я силкуюся її вивільнити.

Розмова була така приємна, що я й не помітила, що вже десята година. На щастя, він сам звернув на це увагу, бо підвівся і сказав, що саме на десяту в нього призначено одну справу.

Подаючи мені хутро, він запитав:

– Коли я знову вас побачу?

Я, звісно, відповіла, що ніколи, відтак додала:

– А помешкання у вас гарне.

Тоді він сказав:

– Десь близько шостої я майже завжди вдома. Отож, чекатиму на ваш дзвінок.

– Прощайте, – кивнула я йому і вийшла.

На сходах мені стрілася вельми гожа жінка. Я б не звернула на неї уваги, якби не її запаморочливе вбрання. Жакет *trois quart*³ з шиншили і дуже елегантний чорний капелюшок з яскраво-червоним пером. Коси мала руді (певна річ, фарбовані), а своєю тендітною статурою трохи скидалася на Клару Бау.

Я не помилилася: вона йшла до нього. Він, либонь, хтозна-який бабій. Та найгірше з цього всього те, що я забула взяти Гальщині листи. Нічого не вдієш, доведеться прийти ще раз. Він, звісно, бозна-що про мене подумає, одначе іншої ради нема.

З дядьковим дорученням я впоралася вельми спритно. Я дала Тото п'ятсот злотих і попрохала його зіграти в покер на мій кошт, бо мені, мовляв, приснилося, що він має виграти для мене багато грошей. Простодушний Тото не добачив у тім ніякого підступу й залюбки погодився. Навіть пообіцяв того ж таки вечора піти до картярні. Гадаю, що п'яти сотень дядькові вистачить. Він зателефонував мені десь о третій і сказав, що ніяких суттєвих новин поки що нема. Це мене дуже засмутило.

На обіді було щось із двадцять осіб. Як звичайно, страви подавали пречудові й вина добірні. Я завважила, що Гальшка, попри всі свої солоденькі усмішки, позирає на мене занепокоєно. Нікчемна лицемірка! До того ж у неї новий перстенець із сапфіром. Звідки б це?

Тільки-но всі підвелися від столу і ми з нею залишилися наодинці, Гальшка пошепки мовила:

– Щось ти мені нічого не кажеш. Я помираю з цікавості. Ти була у нього?

Вона благально зазірала мені в очі, а я, вдаючи байдужість, відказала:

– Звісно, що була.

– То що? Ну кажи ж хутчій!

– Він пообіцяв оддати мені твої листи.

– І ти думаєш, оддасть?

³ Три чверті (франц.).

– Гадаю, що так. Тільки я не поділяю твоєї думки про цього добродія. Мені він не видався шалапутом. Цілком культурна людина і поводитья як джентльмен.

В Гальциних очах блиснув неспокій.

– Ти довго у нього була?

– Кілька хвилин.

Це її ніби заспокоїло.

– О моя люба! Тим-то ти й не поділяєш моєї думки. От якби ти знала його так, як я...

Я знизала плечима.

– О, можеш повірити, мені це байдуже. Він справді гарний з себе, але ж ти добре знаєш, що я вірна Яцеківі.

Я зумисне проказала це з притиском, щоб подратувати її.

– А в який спосіб він поверне ті листи?

– Можеш не турбуватися, – відказала я. – Спосіб не має значення. Можу послати до нього Юзефа або першого-ліпшого розсильного. – Я трохи помовчала й додала: – А може, й сама до нього піду.

Гальшка уїдливо посміхнулася.

– Я бачу, це посередництво не вельми тобі прикре...

– Ти ж добре знаєш, що задля тебе я ладна на все. Той добродій начебто дуже засмутився, але ти, певне, рада, що вже ніколи його не побачиш?

– Чому це я ніколи його не побачу? – здивувалася Гальшка.

– Як чому? – запитала я. – Адже ж це ясно як божий день. Повернувши листи, він не зможе більш примусити тебе ходити до нього.

– Ах, звісно! – схаменулася Гальшка. – Звісно, що так. У кожному разі, я тобі безмежно вдячна, Ганечко.

Ще зранку я звеліла Юзефові ретельно записувати, хто нам телефонував, і, повернувшись, насамперед перебігла очима всі записи на папірці. Там було кілька незначущих, але між ними й таке: «З готелю “Брістоль”».

Незважаючи на пізню годину, я мусила розбудити Юзефа. Він сказав, що з «Брістоля» дзвонив портъє і запитував, коли повертається пан Реновицький.

Нарешті якийсь певний слід! Очевидно, портъє телефонував за її дорученням. Я одразу попередила, що завтра не обідатиму й не вечерятиму вдома. Маю бути в «Брістолі».

Неділя

Десь перед десятою подзвонив Тото і запропонував поїхати з ним на прогулянку до Яблонної. Я залюбки згодилась. В його величезному «мерседесі» їдеш, як у колиці.

Коли я сіла обіч Тото, він витяг з кишені пачку банкнотів і, переможно усміхаючись, подав мені.

– Що це таке? – здивувалась я.

– Виграш, – відказав він. – Ти мала слухне передчуття. Карта мені йшла, як у казці. Всіх покривав, навіть отого твого шалапутного дядечка. Тепер ніколи не сяду грати, не взявши в тебе якогось дріб'язка на щастя.

– Тото! Ти справді виграв? – не вірила я своїм очам.

– Слово честі, – засміявся він. – Понад три тисячі.

Я не хотіла брати гроші. Казала, що не маю на них ніякого права, бо то він їх виграв. Зрештою, погодилася на те, щоб він зі мною поділився, але він зробив ображену міну і запротестував:

– Я грав на твої гроші, грав для тебе і на твоє щастя. Виграш належить тобі. Якщо не візьмеш гроші, я викину їх у вікно.

Що ж я мала діяти? Зрештою, такі гроші на дорозі не валяються. Куплю йому якусь дрібничку, і все буде гаразд.

Трохи подумавши, я спитала Тото:

– А той пан Альбін Нементовський багато програв?

– Не знаю, не звернув уваги. Думаю, що небагато, якихось кілька сот злотих. Він ніколи не ризикує, хоч грає чудово. І знаєш що? Тепер я вже не вірю тим пліткам, що ходять про нього. Якби він був шулером, то, напевне, не програв би.

Сказати правду, я аж надто добре знала, що Тото помиляється. Мати розповідала, що колись дядька навіть застукали на гарячому в якомусь казино чи клубі. Коли роздавали карти, він ніби ненароком клав перед собою золоту цигарницю, а вона була так відполірована, що він бачив у ній, як у дзеркалі, всі карти. Зчинився скандал, і дядька знов мало не посадили до в'язниці.

Я передчувала, що дядько Альбін зателефонує, і не помилилася. Не заходячи в розмову, я попросила його приїхати.

За чверть години він з'явився з вельми кислою міною.

– Твій чичисбей вже, напевно, казав тобі, – обізвався дядько, вітаючись зі мною. – Напевно, розповів уже, що вчора я програвся до нитки.

– Еге ж, згадував, що не йшла вам карта.

– Останнім часом мене переслідують невдачі. Мушу признатися, що лишився майже без гроша.

Я вирішила змусити його взяти у мене гроші. Звісно, я не могла признатися, що його програвш лежить у мене в сумочці, але запропонувала йому позичку.

Я дала тисячу злотих, а дядько написав розписку за всією формою, хоч я намагалася переконати його не робити цього.

Потім я розповіла дядькові про своє відкриття: що та жінка мешкає в «Брістолі».

– Зараз же звідси поїду та й розпитаю портъє. Одначе ти маєш сказати мені точну годину того дзвінка.

– Зараз спитаю Юзефа.

Я попрохала дядька, щоб він зачекав, і пішла розпитати Юзефа. На жаль, він докладно не пам'ятав. Сказав мені, що то було десь близько десятої.

Тим часом, як я розмовляла з Юзефом, сталося те, що належало передбачити: до вітальні впхалася тітка Магдалена. Позирнула, сказала «перепрошую» і вийшла, але напевне встигла придивитися до дядька. Щоправда, вона його не знає і ніколи раніш не бачила, але ж то така язиката, що не забариться роздмухати з цього цілу історію.

Тільки-но спровадила дядька, тітонька вже чекала на мене в кабінеті. Треба було хутко щось вигадати.

– Що то за пристойний пан? – запитала тітка Магдалена.

– Ах, пусте, – відказала я як могла байдуже. – Приходив з приводу тієї ділянки на Жолібожі. Я сказала йому, що чоловіка нема у Варшаві, а я з його справами не обізнана.

Оскільки я умовилася з Тото на третю, то поклала собі утнути йому добрячу штуку і зателефонувала до Мушки Здроевської. На щастя, застала її вдома. Запросила Мушку на обід до «Брістоля», ані словом не згадуючи про Тото, сказала лише, що буде Домінік Мірський і, може, хтось із його приятелів. Відмовитися вона, звісно, не могла. Через півгодини я підїхала до неї машиною і не могла натішитися з її вигляду: Мушка занадто підмалювала брови і нацупила кумедний капелюшок. Мірський із Тото вже чекали у вестибюлі, і настрої їм одразу зіпсувався. Педантичний Мірський дратувався з нашого майже півгодинного запізнення. Тото був прикро вражений, коли побачив зі мною Мушку. Робив такі міни, мов індик, що наковтався ріні. На краще він і не заслуговував.

У ресторані було велелюдно. Якби Тото не зарезервував столика, нам довелося б піти ні з чим. Знайомих безліч, і здебільшого з провінції. В такому товпиську годі було побачити особу, задля якої я сюди прийшла. Тому я зайнялася Мушкою, обсипаючи її такими надміру захопленими компліментами, що треба бути наївною, як вона, аби сприйняти все те за щирю правду. Мало не за кожним словом я зверталася за підтримкою до Тото, і він, хоч і скручувався щоразу, мов той штопор, а все ж мусив потверджувати мої компліменти. Атож, то була чудова забава.

В ресторані стало вільніше, і я побачила дядька Альбіна. Він сидів при столику біля вікна з якимось непримітним з виду молодиком і щось писав на листівці. Я була певна, що воно пов'язане з нашою справою.

І справді, коли ми виходили з ресторану, служка подав мені згорнуту листівку. Він зробив це так спритно, що, на щастя, ніхто того не зауважив. Вдаючи, ніби шукаю чогось у сумочці, я прочитала записку і ледве приховала, як вона мене вразила. Дядько Альбін писав:

«Є новини. Особа, що доручила порт'є зателефонувати вам додому, була міс Елізабет Норман, англійка, що не володіє жодною мовою, крім рідної. Прибула до Варшави 22 грудня минулого року. Туристка. їдь додому й чекай мого дзвінка».

Я була розчарована. Або порт'є, інформуючи дядька, помилився, або тут якийсь непорозуміння. Жінка, що писала Яцекові, досконало володіла польською. Це по-перше. По-друге, вона підписалася літерою «Б», а тим часом її ініціали складаються з літер «Е» і «Н».

Коли я приїхала додому, то дядькового дзвінка чекала недовго. Він докладно розповів про все. А саме: особа, яка запитувала, чи приїхав Яцек, була ота панна Норман. Порт'є достеменно це пригадав. Однак дядько припускав, що панна Норман може не мати нічого спільного з жінкою, яка нас цікавить. Вона могла просто знати Яцека за кордоном чи навіть познайомитися з ним у Варшаві в якомусь посольстві.

Я мовила:

– Є в мене таке передчуття, що коли це й не вона, то все ж у якийсь спосіб із нею зв'язана. Бога ради, дядечку, добре все розвідайте, бо така шантажистка, зрештою, може вдати, що не вміє розмовляти по-польському. Повірте в моє передчуття.

– Мала, я візьму все це до уваги, – засміявся він.

Подзвонили з міжміської і сказали, що мене викликає Париж.

Після кількох «алло, алло!» я почула голос Яцека. Насамперед він запитав мене про здоров'я, сказав, що нудьгує за мною і що весь час був дуже зайнятий, а тоді повідомив, що важливі справи затримують його в Парижі ще на кілька днів. Досі його дзвінок нічим не різнився від звичайних. Але ось він запитав:

– Як там у тебе, Ганечко, нічого нового не сталося?

– Нічого. А що могло статися?

Він якусь мить вагався, тоді сказав:

– Ну, виходить, усе гаразд. Бувай здорова, згадуй мене і ні в якому разі не думай про мене погано.

То був аж надто виразний натяк.

– А чого б то я мала погано про тебе думати?... І що означає «ні в якому разі»?...

Він трохи знітився. У голосі його почулася непевність.

– Ну, може, ти думаєш, що я тут розважаюсь і тому не кваплюсь повертатися.

– Я так зовсім не думаю, – одказала я виразно.

Це мало б його насторожити. Але Яцек невимушено відповів:

– Ти найкраща дружина в світі. Повір, я працюю тут як віл, з ранку до вечора. До побачення, кохана.

– До побачення, Яцеку. До зустрічі.

Я поклала трубку і не могла стримати усмішки. Отже, він не втік од мене! Він все-таки мене кохає! Хто зна, може, затримка з поверненням якось пов'язана з отим його скандальним одруженням?... Так чи так, а розмова ця дуже мене заспокоїла.

Щодо різниці її ініціалів з написаною під листом літерою «Б», то тут у мене враз зникли якісь суперечності. Адже літера «Б» могла бути скороченням пестливого наймення: Бессі, Бетсі, Бет, Бес або ж Бетті. Англіїці дуже часто називають в такий спосіб своїх Елізабет. Яка вона з виду – ото найважливіше. Вона запевне старша од мене. Але чи досить вона вродлива, щоб зі мною суперничати? Адже в цій справі важить не тільки те, чи погодиться вона зникнути, одержавши певну суму грошей, але й те, чи не схоче Яцек до неї вернутися. З телефонної розмови з ним я могла дійти висновку, що він такого наміру не має. А проте хто знає, чи не зуміє та жахлива жінка примусити його змінити своє рішення. О, вона дуже помиляється, коли думає, що я легко зречуся своїх прав! Врешті-решт, я не зупинюся навіть перед скандалом. Навіть перед тим, щоб втягнути в цю справу батька.

Мій добрий настрій зіпсувала думка: коли моя суперниця багато років тому покинула Яцека, він, певне, кохав її або принаймні вона мала на нього такий вплив, що залишилася в його пам'яті як щось здобуте і втрачене, а отже, тим більше бажане. Важко сказати, чи не оживе тепер у ньому те почуття.

Я боялася, що вже не застану Тоннора. Одначе він був дома і відразу впізнав мій голос.

– Я чекав вашого дзвінка, – сказав привітно.

– Не думайте, будь ласка, – наголосила я, – що я подзвонила б вам, якби не забула у вас Гальциних листів. Ідеться про неї і тільки про неї. Чи могла б я прийти до вас зараз? Себто десь за півгодини?

– Зробіть ласку.

Він знову відчинив мені сам. Привітався як добрий знайомий. Ці досвідчені спокусники таки вміють поводитися з жінками.

– Перепрошую за розгардіяш. Лиш годину тому одержав нові платівки з Лондона. Отож слухав собі. Зараз я приберу. Деякі просто чудові. А ви любите музику?

Я не мала приводу заперечувати.

– Добре, що в нас однакові уподобання. Ось послухайте це.

Він поставив справді гарну річ, якої я ще не знала.

– Це все останні новинки, – пояснив він, збираючи решту і складаючи на поличку біля патефона. – Є люди, які вважають, ніби співати найкраще італійською мовою. Щодо мене, то я не поділяю цієї думки. Кожна мелодія, кожен різновид музичної фактури потребує іншої мови. Правда ж?... А отой гарний «мерседес», в якому я бачив вас сьогодні вранці на Модлінському шосе, ваш власний?

– Ви мене бачили?

– Мигцем. Поруч з вами сидів якийсь пан, але я не встиг його роздивитися. Дуже шкодую. Дізнався б, який у вас смак. Та, на жаль, ви їхали дуже швидко. І так через вас мало на хуру не наскочив.

Я зробила байдужу міну.

– Якщо ви придивляється до всіх жінок у зустрічних машинах, то колись напевно так і буде.

– Я бачу, ви вважаєте мене за донжуана.

– За донжуана?... Ні, даруйте. То було б надто високе звання. Скажімо, за звичайного спокусника.

– Ви помиляєтеся. За все своє не дуже коротке життя я знав багатьох чоловіків. Одначе не бачив ще жодного спокусника. Я б пишався, якби міг вважати себе за виняток. То навчіть же мене принаймні, як заслужити хоч це найнижче звання.

Він злегка нахилився до мене і з усміхом в очах якимось дивно розглядав мене. Я опанувала себе й перевела розмову в безпечніше річище.

– Не маю педагогічних здібностей. І запевняю вас, що не для того забираю ваш час. Я прийшла сюди, аби взяти листи своєї приятельки.

– Ах, справді! Листи...

Він неквапливо підвівся і вийшов до сусідньої кімнати. Одначе повернувся не з листами, а з пляшкою та двома чималими келишками.

– Щодо листів, – почав він, – то справа дещо ускладнилася. Чи не вип'єте філіжанку кави?...

Не чекаючи на мою відповідь, він натиснув кнопку дзвінка.

– Красно вам вдячна, але я поспішаю.

– Я зважив на це, тому кава вже готова. Ви розумієте, я таки справді хотів віддати вам ті листи, але, на жаль, виникла обставина, яка поламала мої плани. Ви розмовляєте по-французькому?

Я одразу збагнула, чому він про це спитав. Десь у глибині помешкання відчинилися двері, і за мить до кімнати ввійшла покоївка з тацею. Її вигляд вразив мене. Просто непристойно, щоб молодий мужчина тримав у себе таку покоївку. Вона, звичайно, не була класичною красунею (дівчата такого типу рано поганіють на виду), але поки що мала вельми гожий вигляд. Тендітна брюнетка з кирпатим носиком і свіженьким личком. Поводилася вона як уроджена й досвідчена кокетка, хоч їй навряд чи було двадцять років. А найгірше те, що кожен її рух справляв враження цілком природного.

Те мале мавпеня було таке самовпевнене, що усміхалося навіть до мене, як видно, вважаючи мене за безпечну. Пан Тоннор, здавалося, не звертав на неї жодної уваги і провадив далі вже французькою мовою:

– Дуже вам рекомендую оцей напій. Це справжній старий коньяк, який тепер важко знайти не тільки у Варшаві, а й у самому Парижі. Та повернімося до листів вашої приятельки. Тут сталася непередбачена річ. Справа в тому, що вона сама сьогодні вранці зволила мене навідати і зажадала, щоб я віддав їй ті листи. Ви не можете собі уявити, з якою прикрістю я виконав її волю. Звісно, не через листи, – значливо додав він.

Те, що він сказав, так збентежило мене, що я навіть не помітила, коли вийшла та розбещена покоївка. Насилу опанувавши себе, я сказала:

– Ах, он як! Дуже вас перепрошую. Я нічого про це не знала. Зрештою, Гальшка не мала часу мене попередити, бо я сьогодні зовсім не була вдома.

– Гальшка влаштувала мені жахливу сцену. Оскільки я маю лагідну вдачу і боюся сцен, то я зі страху мало не вискочив з вікна. І уявіть собі, ця сцена була через вас.

– Як це через мене?!

– Атож. Довелося мені вислухати чимало гірких докорів з приводу моєї неделікатності. Бо саме так визначила Гальшка мою готовність повернути її листи в чужі руки.

Я мимоволі зашарілася.

– Нічого не розумію. Я ладна вам заприсягтися, що Гальшка сама мене просила, аби я взяла у вас ті листи.

Він невимушено засміявся.

– Авжеж, я вірю вам, чарівна пані Ганко.

– Звідки ви знаєте моє ім'я? – спитала я.

– Його назвала в запалі ваша приятелька. Але ви не турбуйтеся, вона нічого більше не казала.

– Ви можете дати слово?

– Хоч і десять.

– Хотіла б вам вірити... – зітхнула я. – Адже ви розумієте, як мені прикро. Я запропонувала Гальшці свою допомогу, коли це було їй потрібно. А тепер бачу, що ви кохаєте одне одного і що моє втручання у ваші справи було цілком зайве.

Він підвівся і з вельми поважним виразом на обличчі взяв мене за руку.

– Повірте мені, що цей випадок був чи не найщасливіший у моєму житті. І коли я почувую до Гальшки не кохання, бо його ніколи не було, а тільки симпатію, то лиш через те, що вона мимоволі дала мені змогу познайомитися з вами. – Він дивився мені просто у вічі і провадив далі: – Я нічого про вас не знаю. Не знаю, чи схочете ви підтримувати наше знайомство. Не знаю, чи не подивитесь ви на мене з посміхом після цієї трагікомічної історії. Не знаю, чи побачу я вас ще коли. Та хоч би від цієї хвили між нами постав нездоланий мур, ви однаково залишитесь у моїй пам'яті на довгі-довгі літа.

О, тепер я дужче ніж будь-коли зрозуміла: все, що розповідала мені про нього Гальшка, було брехнею. Певно, він чимало для неї важить. В його поведінці стільки гідності й делікатності. І ніякого лицедійства.

– Я зовсім не збираюся припиняти з вами знайомства, – відказала я. – Як на мене, воно дуже миле.

Він без слів узяв мою руку і легенько, зовсім легенько торкнувся її устами. Ще якусь хвилю він дивився на мене, неначе в задумі, тоді всміхнувся і подав мені філіжанку кави, водночас присунувши до мене келишок з коньяком.

– Гальшка ввела мене в оману, – почала я, але він тут-таки перепинив мене.

– Не будемо більше про неї говорити. Для мене вона минуле, а минуле ніколи не повертається. – Він простягнув до мене свій келишок і додав: – А тепер випиймо за майбутнє. Щоб було воно хоч трохи таке прекрасне, яким я собі його зичу.

– Собі? Ви егоїст.

– В даному разі ні, – заперечив він. – Справа в тому, що в даному разі я маю на думці майбутнє двох людей.

Він засміявся так щиро та лагідно, що і я не могла стримати усмішки. Відтак присунувся до мене і легенько, дуже легенько, ніби кладучи руку на бильце мого крісла, обняв мене. Я не могла одвести погляду від його очей...

В цьому місці я вважаю за доцільне перепинити опис п. Реновицької як неістотний для щоденника в цілому. В той же час мені, як і читачам, здається річчю нормальною, що під час того двогодинного візиту п. Ганки до п. Роберта Тоннора між ними зав'язалися так звані «дружні зв'язки». Разом з тим я переконаний, що там не сталося нічого такого, що могло б кинути тінь на добре ім'я п. Реновицької, так само як і на бездоганну репутацію джентльмена, на котру, як вона сама вважає, цілком заслуговував п. Роберт Тоннор. Грізне і непевне становище, в якому опинилася авторка щоденника внаслідок викриття першого шлюбу свого чоловіка, робить для нас зрозумілим, як потрібна була їй справжня дружба та дуже чоловіче плече, на яке вона могла б спертися.

Отож, не кидаючи каміння докорів, обмежимося відзначенням факту, що тієї неділі між п. Ганкою Реновицькою та п. Робертом Тоннором зав'язалася дружба. Доказом цього може бути те, що вони напевне випили чудовий коньяк п. Тоннора на брудершафт, бо від цього дня п. Реновицька в своєму щоденнику називає його просто Робертом. (*Примітка Т. Д.-М.*)

Я повернулася додому, приголомшена всім тим. До того ж випила забагато коньяку. Який дивний світ! Людина ніколи не знає, що на неї чекає, що її може спіткати. От якби життя завжди тішило мене такими несподіванками! Роберт просто чудовий!

Вівторок

Нарешті я таки побачила її!

Звуть її Елізабет Норман. У паспорті значиться як жителька Бельгії, двадцяти шести років. Вона гарна, це важко заперечити. Щодо її віку дядько Альбін не помилився. Зате його передбачення щодо її зовнішності не справдилися. Вона не білявка, а рудувата шатенка. Очі в неї не голубі, а зелені. На зріст вона не така, як я, а значно нижча й тендітніша. Оце вам доказ сталості чоловічих смаків! Бог знає, якими ще жінками міг захоплюватись Яцек. Тепер уже я ні в що не вірю. Могли там бути й чорняві, й руді, може, навіть китаянки чи негритянки. Від чоловіків можна сподіватися чого завгодно.

У першу мить, коли я її побачила, мені здалося, що це та сама, яку я спіткала на сходах у Роберта під час свого першого візиту. Та, виявляється, я помилилася. По-перше, та була зовсім руда, по-друге, трохи вища, а по-третє, сам Роберт на моє запитання, чи знає він міс Елізабет Норман, відповів, що ніколи й не чув про таку. Він навіть здивувався, звідки я взяла це ім'я.

У неділю ввечері, проходячи з Тото і його кузенем Лобоневським через вестибюль «Брістоля», я побачила дядька, що пильно читав якусь газету. Під час вечері мене викликали до телефону. Звісна річ, то був не телефон, а дядько. Не гаючи часу на зайві розмови, він показав мені смужку поштового паперу.

– Впізнаєш це письмо? – спитав він.

Я враз його впізнала. То було її письмо. Я б упізнала його навіть і в пеклі. Виявилось, що дядько дав добрі чайові покоївці, що прибирала номер пані Норман, аби вона дістала хоч клаптик паперу з письмом англійки. На уривку можна було прочитати слова: «...nd I now in Wars...»

Як видно, це мало означати: «і я тепер у Варшаві». Зрештою, і папір був той самий.

– А тепер, – спитав дядько, – хочеш її побачити?

– Де вона? – занепокоїлась я.

– Сидить у ресторані. Маленький столик за другою колоною. Вона сама, вдягнена в темно-зелену сукню та пелеринку із сріблястих лисиць.

– Вона гарна? – спитала я.

Дядько блиснув моноклем і відказав:

– First class.⁴

Я була прикро вражена і подумала, що дядько перебільшує. Але він додав:

– Опам'ятайся, мала, і не здумай робити їй жодних мін. Постарайся звертати на неї якнайменше уваги. А то все зіпсуєш.

Я урочисто заприсяглася дядькові, що триматиму себе в руках. І за всю вечерю лише три чи, може, чотири рази глянула в її бік. Вона зграбна, має добру статуру. Хода в неї теж гарна. Вдягнена першокласно...

Оскільки зранку тітка Магдалена заходилася прибирати в квартирі, я мусила призначити дядькові побачення в невеликій кондитерській на розі.

Дядько був задоволений собою. Виявилось, що вночі йому добре йшла карта, а крім того, він зібрав дальші відомості про ту жінку.

Він бачив на власні очі її паспорт. Дізнався, що вона дуже рідко виходить з готелю, що не посилає, принаймні через прислугу, ніяких листів і що приїхала з Відня.

– Що ж далі? – запитала я дядька.

⁴ Перший сорт (англ.).

– Буде не легко, – почав він, – але тепер треба піти двома шляхами. Передусім слід звернутися до якоїсь бельгійської розшукової контори чи детективного бюро. Річ у тім, що міс Елізабет Норман не видається мені звичайною, ординарною особою, яких можемо спіткати тисячі.

– Ви, дядечку, думаете, що через детективне бюро ми дізнаємося про цю жінку щось таке, що її компрометувало б?

– Так, – потвердив він. – А якщо не компрометувало, то, в усякому разі, дало б нам змогу в свою чергу загнати її на слизьке. Треба мати на увазі той факт, що ми не знаємо, на якій стадії переговорів з нею перебуває Яцек і як розвиваються їхні стосунки. Він, напевне, обмежився умовляннями, що зовсім не вплинули на неї.

– Я теж такої думки.

– Отож-бо й воно. Цілком зрозуміло, що за таких умов його становище майже безнадійне. А от якби ти змогла дати йому в руки якісь засоби боротьби, то хто зна, чи не набере ця справа зовсім іншого забарвлення. Це одне. Другий напрямок наших дій не менш складний. А саме: я постараюсь особисто познайомитися з цією пані.

– Навіщо? Щоб поговорити з нею?

– О, аж ніяк. Щоб пізнати її. Кожна людина має якісь вразливі місця, а жінка – особливо. Кожна людина може чимось себе виказати, а жінка – тим паче. Кожна людина піддається настроєві, а жінка – занадто. От я й ставлю собі за мету скористатися з усього цього.

Потім дядько видобув з кишені аркушик паперу, де вже мав записані кілька адрес розшукових контор у Брюсселі. Трохи порадившись між собою, ми вибрали одну з них, що викликала найбільшу довіру. Дядько взявся сам написати до цієї контори.

На прощання я застерегла його:

– Не забувайте, що та жінка, напевне, знає моє дівоче прізвище. Або принаймні їй не важко буде його дізнатися. Отже, вам не можна відрекомендуватися їй як Нементовський, бо це одразу збудить у неї підозру.

Він іронічно всміхнувся і заспокоїв мене:

– Не бійся. Якби я всім жінкам відрекомендувався під своїм прізвищем, то давно вже мусив би заснувати гарем.

«Який жаль, – подумала я про себе, – що я не знала його, коли він був молодий. Вісім років тому він був для мене втіленням завойовника жіночих сердець. Усі мої подруги, які його знали, думали про нього так само. Писали йому листи, намагалися дістати його фотографії і вистоювали під його віллою. На жаль, для бідолашної Лільки це скінчилося вельми сумно. Цікаво, чи знає про це її чоловік. Я чула, що вони дуже кохають одне одного. Треба буде колись їй написати».

Повернувшись додому, я була приголомшена несподіванкою. Ледве я відчинила надвірні двері, як до передпокою вибігла тітка Магдалена і, спопеляючи мене поглядом, пошепки сказала:

– Тут хтось на тебе чекає. Знову прийшов посередник з приводу ділянки.

Я зацікавила з подиву. То аж ніяк не міг бути дядько. Адже я щойно залишила його в кондитерській.

– Щось він дивно змінився, – просичала тітка. – Зовсім не такий з виду, як був минулого разу.

Промовивши це, вона пирхнула, вийшла до їдальні і злегка грюкнула за собою дверима.

Я зайшла до вітальні. Біля дзеркала, на краєчку крісла сидів маленький череватий добродій з червоними щічками і схожим на картоплину носом. Він почав велемовно розводитися про ділянку на Жолібожі, про курсові ціни та кандидатів на купівлю. Мені вдалося докинути кілька слів до посередникової промови, аби пояснити йому, що я анічогісінько не знаю про ту ділянку і що вся ця справа стосується тільки мого чоловіка.

Коли він забрався геть, у вітальні, наче за помахом чарівної палички, з'явилася тітка з переможним і осудливим виразом на обличчі.

– Не уявляю собі, – почала вона, – що може спонукати звичайного посередника до таких дивовижних метаморфоз. Вчора він вишуканий, показний джентльмен, а сьогодні такий собі нищий суб'єкт, вельми непривабливий на взір.

– Тітонько, то був просто інший посередник. Якщо ви вважаєте, що у Варшаві тільки один посередник з продажу нерухомого майна, то ви дуже помиляєтеся.

Тітка так енергійно хитнула головою, аж я злякалася, що їй повилітають з волосся всі шпильки.

– Люба моя, – мовила вона, – усе це було б зрозуміло, якби я не знала, що Яцек доручив цю справу одному, одному-єдиному посередникові. Не трьом і не п'ятьом, а одному, тому, який оце допіру вийшов звідси.

Я була готова до цього заперечення.

– І я про це знаю. Але знаю також і те, що, коли треба швидко знайти покупця, посередники звертаються по допомогу до своїх колег. А загалом, якщо вас, тітонько, так цікавлять люди цього фаху, то шкода, що ви не сказали мені про це раніше. Незабаром карнавал, і я з приємністю влаштую спеціально для вас бал посередників. Сподіваюся, ви не будете нудьгувати.

Тітка пішла ображена і до самого вечора не озивалася до мене ані словом...

Батько збирався до Голдова на вепрів. То мало бути велике полювання, з участю кільканадцяти мисливців, і мати вирішила поїхати й собі, бо деякі з них їхали з жінками. Щоправда, вона намагалася умовити мене, аби я поїхала в Голдов замість неї, та чи могла я хоч на кілька годин залишити Варшаву, коли от-от мали надійти нові відомості в Яцековій справі!

Середа

Виявляється, обережність ніколи не може бути надмірною. Тітці Магдалені, яка ніколи не виходить з дому до обіду, цього разу раптом забаглося ласощів, і вона подалася до кондитерської по тістечка. І, звичайно, я сиділа там з дядьком Альбіном. Я думала, що це бабисько перекинеться від зачудування.

Власне кажучи, я й сама не знаю, чому захотіла зустрітися з дядьком, коли він сказав мені по телефону, що ні на які новини не роздобувся. Такий уже лихий мій талан, просто лихий талан.

Цілий день вона не перемовилася зі мною ані словом, коли не брати до уваги повсякденних загальних фраз. Вона має свого Яцека мало не за бога, і коли мене щось і тішить на гадку про можливий скандал, то це перспектива руйнації всіх тих святинь, до яких вона піднесла свого коханого племінничка. Ще, гляди, отруїться вероналом. Та й, зрештою, не тільки на неї справить таке враження Яцекове падіння. Уявляю собі, скільком людям, що вважають його за взірць усіх чеснот, доведеться проковтнути язика і казирися з його дволикості. То була б непогана відплата за всі оті дурні балачки, ніби я не доросла до Яцека і він гідний кращої дружини.

О сьомій зателефонував з Парижа Яцек. Він дуже квапився, сказав тільки, що не знає ще, коли повернеться, і що до нас прийде ад'ютант полковника Корчинського, щоб забрати жовтий конверт, запечатаний сургучем, що лежить у середній шухляді письмового столу. Я нагадала Яцеківі, щоб він привіз мені великий флакон «Voyage de pose». Маю підозру, що ті парфуми, які можна дістати у Варшаві, набагато слабші.

Звичайно, одразу ж після цієї розмови я знайшла в письмовому столі того конверта. Мені було страх як цікаво, що там усередині. На жаль, величезна сургучева печатка аж ніяк не давала змоги його відкрити. А втім, не думаю, щоб він містив щось цікаве для мене. Гадаю, що там були якісь урядові папери, і то, напевне, такі, яким Яцек надає великого значення.

Десь близько восьмої з'явився той ад'ютант, про якого казав мені Яцек, – стрункий молодий офіцер. Я запропонувала йому філіжанку кави, але він odmовився. Поводився він дуже чемно, і я спостерегла, що сподобалася йому. Та, незважаючи на це, він сказав, що дуже поспішає і що прийшов по запечатаний конверт, про який мій чоловік мав зателефонувати мені з Парижа. Я не затримувала його, тим більше, що він видимо нервував. Офіцер люб'язно подякував мені і вийшов.

Коли за ним зачинилися двері, я поглянула на його візитову картку: «Поручник Єжи Сохновський». Цілком пристойний молодик.

Четвер

Накидаю поспіхом ці кілька слів. Рано-вранці надійшла телеграма з Голдова. Батько небезпечно захворів. Я повинна взяти професора Вольфрама й доктора Ярка і негайно їхати в Голдов. На щастя, обидва можуть поїхати зі мною.

Вівторок

Що діялось, що діялось!

Я повинна опанувати свої думки, бо інакше не зможу доладно й зрозуміло розповісти про все. Поранення батька, скандал, операція, жовтий конверт, та руда шантажистка, дядько Альбін, Яцек, поручник Сохновський, слідство – усе це крутиться мені в голові, наче в колівороті. А на додачу ще й та недоумкувата тітка Магдалена...

Але розкажу все спочатку.

Отже, насамперед батькова рана виявилася не така вже небезпечна, як гадали спершу.

Той португалець (я ніяк не запам'ятаю його прізвища), звісно, не мав наміру заподіяти батькові якусь шкоду. Вони там, у Португалії, не полюють, отож, коли він забачив вепра, то мов божевільний почав стріляти на всі боки йому навздогін. На щастя, куля пробила батькові лише м'якуш над стегном. Одначе я мусила шість днів просидіти в Голдові.

Досі не можу прийти до пам'яті. Тим паче, що, крім батькового здоров'я, все, здається, пішло на гірше.

Другого дня після приїзду до Голдова я одержала телеграму від дядька. Дуже обачними, темними для невтаємничених осіб фразами він сповіщав, що з Брюсселя надійшли цілком певні відомості. Про ту бабу там ніхто нічого не знає, окрім того, що вона спинялася кілька разів у різних готелях. Достеменно встановлено, що вона не є жителькою жодного з великих бельгійських міст. Розшукове бюро висловлює припущення, що ця особа не заслуговує на довіру.

Це мене не вельми потішило. Якби ми знали про цю дамочку щось конкретне, то могли б розмовляти з нею зовсім інакше. Вся надія на дядька.

На додачу до всього спіткала мене ще одна халепа. А саме: в суботу вранці до Голдова приїхало двоє панів. Коли я вийшла до них і здивовано сказала, що я їх не знаю, вони відрекомендувалися. Виявилось, що старший з них – полковник Корчинський, а молодший – не хто інший, як його ад'ютант поручник Сохновський. Оскільки я не йняла цьому віри, бо той новий Сохновський був зовсім не схожий на свого попередника, вони показали мені свої документи. І тільки тепер усе вплигло на світ.

Вони мучили мене понад три години. Я мусила докладно розповісти все про візит першого (фальшивого) ад'ютанта, назвати годину його візиту і змалювати, який він був із себе. Виявилось, що в жовтому конверті були якісь надзвичайно важливі документи. Здобуття їх мало велике значення для якоїсь суміжної держави.

До речі, я з соромом мушу признатися, що не маю уявлення, яку державу треба називати суміжною. У розмовах чоловіків раз по раз чути це слово, а я не наважуюся запитати. Адже мені, Яцековій дружині, не годиться цього не знати. Одначе я додумалася, що під словами «суміжна держава» треба розуміти Росію.

А тепер, після цієї пригоди, я остаточно в цьому переконалася. Полковник дуже цікавився, чи той самозваний поручник Сохновський не мав російського акценту. Як і було насправді, я відказала, що він розмовляв чистісінькою польською мовою. Обидва добродії докоряли мені, що я вчинила легковажно, віддавши конверта незнайомцеві, який по нього прийшов, і не перевіривши у нього документів.

Це було обурливо. І я не приховувала од них свого обурення. Як же це так? Спочатку чоловік телефонує мені з Парижа, що з'явиться поручник такий-то, ад'ютант полковника такого-то, по такий і такий предмет. Потім з'являється пан у мундирі, навіть з якимись орденами, до того ж гожий на взір і з бездоганними манерами, називає своє прізвище і просить дати йому той предмет. Як же я могла вчинити? Адже було б смішно, коли б я стала вимагати од нього якихось паперів чи встановлювати його особу. Я ж не поліцай. Мені й на думку не

могло спасти, що це якесь шахрайство. Та й звідки б комусь сторонньому знати, що Яцек телефонував до мене і які дав настанови?

Полковник дуже сміявся з тих моїх доказів і пояснив, що в паризькому готелі, з якого дзвонив Яцек, вчора виявлено лінію для підслухування, завдяки якій шпигуни дізналися про його доручення і зараз же наказали своїм варшавським агентам викрасти того конверта.

Це жахливо. Мені аж мороз пішов поза шкірою, коли я подумала, що й мої розмови з Тото чи Робертом теж може хтось підслухати. Одразу ж як повернуся до Варшави, викличу такого електротехніка по телефонах, щоб розібрав наш апарат і подивився, чи нема там якоїсь лінії.

Я спитала, в який спосіб стало відомо, що я віддала того конверта. Полковник пояснив, що в мене дома вже проведено розслідування. Допитано тітку Магдалену і прислугу. На закінчення він став випитувати в мене, хто той літній пристойний добродій, що видавав себе за посередника з продажу земельних ділянок.

Тут уже терпець мені урвався. Я насилу стрималася, щоб не вибухнути гнівом. Ота дурна тітка знову заварила мені кашу. Тепер вони ще, гляди, запідозрять дядька Альбіна у посібництві шпигунам. Казна-що витворює те бабисько! Хоч як би скінчилася Яцекова справа, але тільки-но вона скінчиться, я одразу ж поставлю перед ним умову: або він одішле тітку на село, або я розлучаюся з ним. (Звісна річ, насправді я й думки не припускаю про розлучення, але пристрашити його можу).

Я сказала тим добродіям, що то був справжній посередник і що я бачила його лише двічі в житті. Тоді вони почали допитуватися, чи не розмовляв він зі мною про Яцека та про його подорож. Я запевнила їх, що ні, але, здається, вони не дуже мені повірили і, мабуть, постараються розшукати дядька Альбіна. Щоб хоч трохи їх задобрити, я запросила їх до обіду, але вони послалися на невідкладні справи й поїхали.

Я довго не могла отямитись, а ввечері надійшла телеграма з Варшави од... Яцека.

Виявилось, що в зв'язку з тим клятим конвертом його викликали до Варшави, він прилетів літаком на кілька годин і має того ж таки вечора повернутися до Парижа. Як видно, він був такий заклопотаний тією історією з шпигунами, що навіть забув запитати в телеграмі про батькове здоров'я. Я завважила, як прикро це вразило батька.

Я опинилася в жахливому становищі, бо про виїзд із Голдова не могло бути й мови, а тим часом у Яцека напевне знайдеться досить вільного часу, щоб побачитися з тією своєю видрою. Тільки Бог знає, як би мені собі зарадити.

На щастя, сьогодні вранці приїхала Данка, і я змогла притьмом повернутися до Варшави. З тіткою привіталася аж надто промовисто. Холодно усміхнулась до неї і чемно подала руку. Аби ще значливіше наголосити, що я тут господиня, я звеліла повідчиняти всі вікна в їдальні, у вітальні, у кабінеті та в буфетній, так що тій відьмі годі було й носа виткнути із своєї кімнати. Інша річ, що скрізь стало страшенно холодно. Та, на щастя, я мала зараз же йти на побачення з дядьком.

Як я й передбачала, вдома його не було. Не маючи іншої ради, я сіла біля вікна в маленькій брудній молочній проти його будинку і, посьорбуючи чай, стала чекати. Крім мене та господині, що порядкувала за прилавком, там був лише якийсь нудний, нецікавий на взір добродій. Я б зовсім не звернула на нього уваги, якби не його вкрай дражлива манера їсти і взагалі вся поведінка. Спершу він поглинув величезну тарілку яєчні, а потім заходився гидко длубатися в зубах, прикриваючи рота другою рукою. При цьому він безтямно солопів у вікно з таким виразом на обличчі, ніби от-от мав заплакати. Не розумію, нащо існують на світі такі люди.

Була вже четверта, коли я побачила дядька. Він приїхав на таксі і зник у під'їзді. Я швиденько розрахувалась і вийшла. Дядька я наздогнала, коли він уже відчиняв двері.

Він, як завжди, привітав мене компліментами. Був у чудовому настрої і вже саме5 це трохи мене заспокоїло.

– Чи є щось нового, дядечку? – запитала я, сповнена надій.

Він поправив монокль і підморгнув мені.

– А якщо добрий дядечко має багато, дуже багато новин, що5 він за це матиме?

– Я обніму дядечка, особливо якщо новини будуть такі ж добрі, як він сам.

– Чудово, але гонорар наперед.

По цих словах він обняв мене і поцілував в уста. Хоч було це цілком несподівано, але ж ніяк не можу сказати, що неприємно. Ці літні добродії по-своєму вдатні до жінок і вміють дозволити собі навіть вельми сміливі жести в якийсь природний і необразливий спосіб.

– Так от, я був на приємній прогулянці, пречудовій прогулянці з одною чарівною дамою. Рідко стрінеш дівчину, що мала б стільки принад. А на додачу ще й розум! Рідкісна жінка, без перебільшення рідкісна. А надто як на англійку.

Серце лунко закалатало мені в грудях.

– Дядечку, – прошепотіла я, – ви з нею познайомились?

Він зробив здивовану міну.

– З тією дамою, з котрою був на прогулянці?... Ну звісно ж, мала. Невже ти гадаєш, що дами, товариства яких я шукаю, належать до такої категорії жінок, що шпацірують з незнайомими добродіями?

– Та не мучте ви мене, дядечку, – жалібно писнула я. – Ця дама – вона?

– Не знаю, кого ти маєш на думці, але не збираюсь робити з цього таємниці. Та англійка має звучне ім'я Елізабет і носить прізвище Норман.

– Ах, Боже мій! І як же ви з нею познайомились? Яка вона з себе? Що казала? Про Яцека не згадувала?

– Зачекай, мала, – усміхнувся він. – Насамперед встановимо хронологію та ієрархію твоїх запитань. Так от, по-перше, ми з нею поки що (тішу себе надією, що маю право вжити цього багатообіцяючого «поки що»), ми з нею поки що на вельми офіційній нозі. «Як вам подобається Варшава, пані?... Чи ви багато подорожуєте, пані?...» І так далі в такому дусі. Отож для якоїсь згадки про Яцека щонайменше зарано. Ти знаєш, що Яцек зараз у Варшаві?

– Як це «зараз»? – серйозно занепокоїлась я.

– А так, звичайнісінько. Я бачив його позавчора на власні очі, коли він заходив у «Брістолі» до ліфта, а потім коли він виходив з того ж таки ліфта разом з міс Елізабет Норман.

– Отже, він бачився з нею!

– Гадаю, що встиг на неї надивитися, і маю підстави припускати, що не одмовить собі в цій приємності й надалі.

– Ви помиляєтесь, дядечку, – відказала я трохи роздратовано. – Яцек був у Варшаві буквально кілька годин. Його викликали з Парижа з приводу якихось документів, і він мав того ж таки вечора повернутися. Я напевне знаю, що він поїхав назад.

– Нехай і так, – погодився дядько Альбін. – В усякому разі, він бачився з нею.

Я насилу спромоглася запитати:

– А... а довго він у неї був?

Дядько неделікатно засміявся.

– Ах, он ти про що! Ну, як тобі сказати... Яцек пробув в її номері щось близько години. Оскільки ти знаєш свого чоловіка краще, ніж я, то можеш легше зробити з цього якісь висновки.

Я зиркнула на дядька майже зі злістю. Він потішався, очевидячки потішався з мого неспокою. Як видно, думав, що я ревную.

– Ви знову помиляєтесь, дядечку! – відповіла я холодно. – Мені достеменно відомо, що Яцека ніщо вже з нею не зв'язує...

– Я не маю анінайменшого наміру підривати твою віру в чоловікові чесноти, – докинув він з повагою, що дуже скидалася на знущання.

– Бо ніщо не може її підірвати, – наголосила я, проте про всяк випадок нишком, щоб не завважив дядько, трічі постукала пальцем об дерево.

– Тим краще, – хитнув він головою. – Зрештою, і в мене не виникло жодної підозри, принаймні в даному разі. Виходячи з нею, Яцек був блідий, злий і, як видно, насилу володів собою. У мене склалося враження, що вони мали не вельми приємну розмову.

– Не розумію тільки, – зауважила я, – навіщо вони вели ту розмову в номері, а не у вестибюлі чи ресторані.

– А мене це зовсім не дивує, – знизав плечима дядько. – Ми можемо здогадуватись, яка була тема їхньої розмови, а такі розмови, погодься, ні до чого чути іншим, хоч би то була прислуга чи випадкові сусіди. Як на мене, то їхня зустріч анітрохи нам не вадить.

– Чому?

– А тому, мала, що при першій же слушній нагоді я запитаю її про Яцека.

– Ви скажете, що знаєте його?

– Що ти, боронь Боже! Скажу, що бачив її в товаристві молодого добродія, якого інколи зустрічаю.

Ми якнайдетальніше обговорили всі ці справи. Коли я вже виходила, дядько затримав мене.

– Трохи не забув, мала. Дозволь повернути тобі борг з подякою. Ось тисяча злотих.

Я аж ніяк того не сподівалася і спробувала заперечити.

– Але ж, дядечку, мені зараз зовсім не потрібні гроші. І загалом це не горить...

– Ні, ні, – наполягав він. – Ще й як горить. Якби на поштовому переказі не треба було зазначати прізвище відправника, я надіслав би тобі ці гроші до Голдова.

– Певно, вам останнім часом добре таланило в грі, – зауважила я, ховаючи гроші до сумочки.

– Так, люба. Як видно, тільки твоя присутність у Варшаві приносить щастя в грі Тото. Я таки злупив з нього чималий гріш. З нього і з його приятелів. Вони вельми порядні люди.

Увечері я випила забагато кави і тепер не скоро засну. Надворі ще зовсім темно, хоч уже шоста ранку. Я залишила в їдальні записку, щоб мене ні в якому разі не будили раніше першої, але боюся, що та відьма навмисне грюкатиме дверима. Ні, треба буде рішуче зажадати від Яцека, щоб він вигадав якийсь привід і відпровадив це бабисько на село.

Середа

Роберт ще не повернувся. Отакі вони, чоловіки. Він вважає, що може виїхати, навіть не повідомивши мене, куди і на який час.

На ранок мене викликають до полковника Корчинського. Знову будуть мене мучити. Я вже мала у зв'язку з цим ще одну халепу. Стріла Владека Моґрського, що приїхав у відпустку з Рима. Не маючи й гадки, що це така важлива справа, я розповіла йому про свої прикросі, пов'язані з отим клятим жовтим конвертом, що отруює мені життя. А той дурний пустомолот, мабуть, бовкнув про це у міністерстві чи десь іще, бо вже за дві години по тому з'явився до мене поручник Сохновський (справжній) і почав мені вичитувати, що я балакаю з людьми про цю справу. Він сказав, що надзвичайно важливо, аби вся та пригода лишилася в таємниці з огляду на якісь там їхні комбінації. Поводився він майже нелюб'язно. Отож я холодно відказала йому:

– Мене це анітрохи не цікавить. І не розумію, навіщо ви, панове, вплутали мене в цю прикру справу.

– Ваша правда, вона таки прикра, і від імені пана полковника я настійно прошу, щоб ви нікого про неї не інформували.

Від дядька знову немає жодної звістки. Було б смішно, якби та руда англійка закрутила з ним роман. А таке цілком можливе. Я навіть хотіла б цього задля Яцека. Нехай би пересвідчився на власні очі, що то за жінка. Приїхала нібито до нього, а користується з першої-ліпшої нагоди, щоб спокусити іншого, та ще й не кого-небудь, а дядька його дружини. Звісно, це не найважливіше, але напевно не зашкодило б, якби вдалося застукати їх на гарячому. Тільки сумніваюся, чи погодиться на це дядько Альбін. Чоловіки люблять базікати про свою самовідданість, однак коли їм випадає довести її, вони ухиляються під якимись незначними приводами. Тоді вони враз починають сипати такими словами, як честь, обіцянка, особиста гідність і таке інше.

Четвер

Повертаючись од Лолів, я поминула Познанську вулицю і завітала до Роберта. Щоправда, застати його я не сподівалась, а зайшла просто так. І виявилось, що дуже добре зробила. Багате цікавого дізнається він од мене про ту свою кралечку! Ось нехай тільки повернеться.

Уже на сходах чути було звуки патефона. Я мусила чекати хвилин п'ять, доки мені відчинили. Нарешті вона таки почула мій дзвінок. Я одразу зрозуміла, чим тут пахне. Обличчя її палало, коси були розпатлані. Хоч вона так заступила мені дорогу, щоб я не могла пройти, я звеліла їй відсторонитися і зайшла.

Ладна закластися головою, що хтось утік з кімнати у глибину помешкання. На жаль, я не мала змоги обшукати всі закапелки. На столі стояли дві філіжанки недопитої кави і фрукти. Отже, користуючись із того, що господаря нема вдома, вона приймає тут своїх коханців, а потім вони обкрадуть його чи навіть уб'ють. Адже про таке весь час пишуть у газетах.

Я спитала її:

– Що це, у вас гості, панночко?

Вона нахабно подивилася мені у вічі і збрехала:

– Даруйте, пані, але ніяких гостей тут нема.

– Пан Тоннор дозволяє вам користуватися патефоном?

– Він ніколи мені цього не забороняє, пані.

Я не могла більше дивитися на її зухвалу фізіономію і заприсяглася собі, що на друзки розіб'юся, але доможусь, аби Роберт вигнав її геть. Нехай візьме собі лакея. Найгірше було те, що я не могла пояснити цій гусці, чого прийшла. Отож варто замислитись, яка то важлива річ привід.

Четвер

Нарешті приїхав Яцек. Певне, у Парижі він дуже багато працював чи гуляв, бо змарнів і став набагато нервовіший. Приїхав він дуже рано, коли я ще спала. Од Юзефа я дізналася, що зараз же після ванни він майже годину розмовляв з кимось по телефону. Мені неважко було здогадатися, що розмовляв він з нею.

Перший сніданок ми їли разом у спочивальні. Яцек сказав:

– Не хочу тебе лякати, але, здається, я подам у відставку.

Я зацікавилася з подиву. Яцек, який так любить свою справу, який стоїть на порозі блискучої кар'єри, якому всі пророкують велике майбутнє, – і раптом має зректися свого становища. Я одразу догадалася, що все це через ту жінку. Як видно, вона налякала його викриттям, і він не знайшов іншого способу уникнути скандалу. Якщо та баба виконає свої погрози, скандал буде й так. Його однаково не минути, але Яцек, уже не як офіційний урядовець, а як приватна особа, принаймні не скомпрометує свого міністерства.

– Чи можеш сказати мені щиро, – спитала я, – цілком щиро: що змушує тебе до відставки?

Я промовила це як могла сердечніше, сподіваючись, що цей потайний чоловік нарешті поговорить зі мною одверто. Проте він знову вдався до викрутів і сказав:

– Та це ж ясно, як день. З моєї вини потрапили до рук шпигунів надзвичайно важливі державні документи.

Я подивилася на нього мало не з презирством.

– Як це? Невже ти хочеш, щоб я повірила, ніби тобі загрожує відставка через якийсь нікчемний конверт?!

– По-перше, той конверт був зовсім не нікчемний. По-друге, я не мав права тримати його вдома чи принаймні був зобов'язаний не забути про нього перед від'їздом до Парижа й віддати полковникові Корчинському. Щоправда, документи ті написано шифром, але цілком імовірно, що ті, хто його захопив, віднайдуть ключ. А що вони здобули його в такий простий і легкий спосіб, то моє начальство матиме мене, а може, вже й має, за людину простакувату й легковажну, якій не можна довіряти державних таємниць, бо вона не вмє їх берегти. А якщо вже...

Я перебила його:

– Мій любий! Насамперед на тобі немає тут жодної вини. Адже це я віддала конверт. І тільки якийсь ідіот може перекласти на тебе відповідальність за те, що зробила я. По-друге, якщо ти називаєш це легким способом, то цікаво, який би ти назвав важким.

Яцек вельми засмутився.

– Ти, моя люба, на цих речах не розумієшся.

– Я й слухати не хочу про твою відставку. Затям собі, що я вважатиму таку легкодухість за неповагу до мене. Та й що ти робитимеш, до чого вдасися, ким будеш, якщо підеш з міністерства?... Я нізащо на це не погоджуся. До того ж я вважаю твій намір передчасним.

– Як це передчасним? – здивувався він.

– А так, що зараз тобі нічого не загрожує, – ухильно мовила я.

Він наморщив чоло й сухо відказав:

– Загрожує те, моя люба, що вони самі можуть примусити мене подати у відставку.

– Можуть, але невідомо, чи примусять. Хай там хоч як, а я не бачу великої різниці, чи ти сам подаси у відставку, чи тебе звільнять. А якщо ти поквапишся, то можеш втратити своє становище. Зараз же присягнися мені, що ні в якому разі не зробиш нічого в цьому напрямку, не порадившись зі мною.

Він знизав плечима.

– Це я можу тобі обіцяти.

Нічого більшого я й не хотіла. Я вже уклала собі весь план дій. Сьогодні ж поговорю з кількома дамами, які мають вагу в міністерстві. По-перше, довідаюсь, які там панують настрої щодо Яцека і чи справді точаться розмови про той злочасний конверт, а по-друге, залучу на свій бік спільників на той випадок, якщо таки впливе на світ божий історія з цією триклятою англійкою. Я не маю сумніву, що Яцек кохає мене і цінує. Одначе він і гадки не має, яка в нього дружина. А та кретинка ще каже, ніби я не доросла до Яцека. Якщо я тепер збережу йому становище і врятую від тієї шантажистки, він завдячуватиме всім мені й тільки мені.

Шкода, що я нікому не можу звіритися. Треба бути дуже обережною.

Перед полуднем я мала бути у полковника Корчинського. Прийняв він мене напрочуд сердечно. Оце ще один доказ того, що Яцек невдало хитрує, посилаючись на той конверт як на привід до відставки.

Полковник почастував мене чаєм і вельми люб'язно балакав зі мною на різні теми світського життя. Питав, у кого я буваю, чи добре проводжу час. Виявляється, він знає багатьох людей з нашого кола і цілком поділяє мої думки щодо їх привабливості. Він навіть згадав мимохідь про дядька Альбіна, але, як видно, був теж поінформований про його темне минуле, бо зрозумів моє мовчання і більше ані словом про дядька не обмовився.

Під час розмови до кабінету зайшов високий показний добродій, якого полковник відрекомендував як свого приятеля. Прізвища я не дочула, але вигляд він мав дуже шляхетний. Він також попросив філіжанку чаю. Так ми просиділи з півгодини, вельми мило балакаючи.

Приятель полковника вийшов, на прощання запевнивши мене, що буде щасливий колись побачити мене знову.

Коли ми знову лишилися самі, полковник сказав:

– Ой, я зовсім забув, що хотів попрохати вас подивитися на ті фотографії. У мене тут багато карток моїх колишніх і нинішніх співробітників...

– Як? Отже, йдеться не про шпигунів? – вражено вигукнула я.

– Зовсім ні, шановна пані, – засміявся полковник. – Спочатку ми справді гадали, що це діло рук шпигунів, одначе потім дійшли висновку, що оскільки ті документи стосуються, властиве, певних особових справ... Ви мене розумієте?... Питання службового підвищення, перемішень, призначень...

– Авжеж, розумію, – кивнула я.

– Отже, все це не могло обходити шпигунів. Тут ми скорше маємо справу з чієюсь надмірною цікавістю. Скидається на те, що хтось із обманутих у своїх сподіваннях панів утнув штуку і перевдягнувся в офіцерський мундир, аби видати себе за поручника Сохновського. Справа від цього не перестала бути ні прикрою, ні важливою. Ви, звісно, розумієте, що я не можу терпіти таких вибриків і повинен знайти винуватця. Він дістане за це добрячу догану, а може, й тижнів зо два арешту.

Це мене цілком заспокоїло. Виходить, он з якої дрібниці Яцек наробив такого шелесту.

Я сказала полковникові:

– А уявіть собі, мій чоловік так узяв до серця цю справу і так її роздмухав, що навіть хотів подати через неї у відставку. Тільки ви не кажіть йому, будь ласка, що я про це згадувала.

Полковник нібито споважнів, але тільки на мить, і зараз же усміхнувся:

– Боронь Боже. Навіть якби це була щонайсерйозніша справа, провина пана Реновицького аж ніяк не з тих, що спричиняються до відставки. Ви можете переказати чоловікові, що самі од мене чули, що я бачився з його начальниками і вони цілком поділяють мою думку.

– Я з самого початку була цього певна, пане полковник. Мій чоловік аж надто скрупульозний у питаннях відповідальності, навіть у тому разі, коли вся відповідальність падає на мене.

– На несприятливий збіг обставин, – поклонившись, поправив мене полковник. – Адже пан Реновицький, маючи таку розумну й таку тямущу дружину, що на неї міг би позаздрити

не один дипломат, і припустити не міг, що якісь сторонні особи можуть вдатися аж до таких хитромудрих підступів. Оце, власне, щодо сторонніх осіб я й маю до вас велике прохання. Мені доповідали, що ви розмовляли про історію з цим конвертом з одним колегою вашого чоловіка. Розумієте, якби чутки про неї пішли по місту, це була б для мене величезна прикрість. Воно зашкодило б мені особисто. Почали б казати, що в моїй установі серед моїх підлеглих є люди, здатні на такі безвідповідальні і просто бридкі вчинки... Можливо, я надто вболіваю за честь своєї установи, але прошу вас, дуже прошу, як про велику особисту послугу, щоб ви більше нікому, абсолютно нікому про це не казали.

Я тут-таки заявила йому, що я не базіка, що особові справи його установи мене анітрохи не цікавлять, але його я вважаю за вельми приємну людину і ні в чому не могла б йому одмовити. Отож я пообіцяла йому забути про всю цю історію. Це його цілком вдовольнило. Він тричі поцілував мені руку, сказав, що покладається на мене, як на кам'яну стіну, а тоді додав:

– А тепер я покажу вам галерею моїх підлеглих.

Він витяг з шухляди письмового столу цілу пачку фотографій різноманітного формату – від маленьких аматорських знімків аж до великих кабінетних. Я переглянула їх усі дуже пильно, декотрі по кілька разів, але не знайшла серед них зображення фальшивого поручника Сохновського. Зате мене щиро потішила одна фотографія. На ній був знятий якийсь листоноша чи лісник, молодик з вусиками під Адольфа Менжу та іспанською борідкою. Він був навдивовижу, ну просто навдивовижу схожий на Роберта. Якби не вуса й борода, та мундир і окуляри, виглядав би на його близнюка.

Я мимоволі трохи затримала ту фотографію в руці, і це привернуло увагу полковника.

– Ви знаєте цього чоловіка? – спитав він.

Я трохи злякалася і найкатегоричнішим тоном заперечила:

– Даруйте, звідки б то?! Звідки мені знати якогось листоношу?

– А може, він вам когось нагадує? Кого-небудь із знайомих?

Я засміялася вже цілком невимушено.

– Запевняю вас, що нікого. Я стараюся добирати знайомих, якнайменше подібних до листонош.

Ми посміялись обоє, і хоч я не знайшла отого фальшивого поручника, полковник, як видно, анітрохи тим не засмутився.

Я повернулася додому з гіркою в душі та лихим серцем на Яцека. Я залагоджую його справи, мушу ходити по якихось військових установах, відбуваю там конференції і дбаю про його кар'єру, а він вважає мене немов за чужу людину, якій не хоче казати правди, з якою не хоче розмовляти про справи, що від них залежить наше майбутнє. Це дуже негарно з його боку. Навіть просто нечемно. Ще трохи – і я б виклала йому все це прямо у вічі. Проте досвід навчив мене опановувати свої найсильніші поривання.

Я спокійно і доладно розповіла йому про свій візит до полковника. Він видимо зрадив, коли я повторила те, що казав полковник стосовно його відставки. Повз мою увагу не пройшло, що та радість була штучна. Він мусив грати свою комедію до кінця. Цікаво, який новий привід він вигадася, щоб усунутися від громадського життя?... Я ніби ненароком запитала його, навіщо він забрав з банку гроші. Ах, як же він уміє володіти собою! Навіть оком не моргнув. Як видно, був готовий до цього запитання.

– Станіслав попросив мене, – спокійно мовив він, – щоб я йому позичив. У нього виникли якісь несподівані матеріальні труднощі у зв'язку з капіталовкладеннями в його фабрику.

Мені це одразу видалося неправдоподібним. Данчин наречений завжди має багато грошей. Я знаю навіть, що він недавно з моїм батьком фінансував якийсь винахід. «Зрештою, найлегше за все, – подумала я собі, – довідатись у самого Станіслава».

Однак Яцек виявився хитріший од мене, бо тут-таки додав:

– Тільки, будь ласка, люба, нікому про це не кажи, бо Станіслав дуже просив мене, щоб про ту позичку ніхто не дізнався. Особливо не хоче він, щоб це дійшло до твого батька.

Я не могла стриматися, щоб не зауважити ніби між іншим:

– Дуже дотепна вигадка.

– Що саме? – здивувався він.

– Ну, вся ця історія зі Станіславом. Але то байдуже.

Він узяв мене за руку.

– Слухай, Ганко, – мовив з усміхом, – а може, ти думаєш, що я прогуляв ці гроші в Парижі?

Я знизала плечима.

– Не маю права перевіряти, на що ти витрачаєш свої гроші. Якби ти навіть їх прогуляв, чого я, зрештою, не підозрюю, то мав би на те цілковите право. Ти ж добре знаєш, що гроші мене не цікавлять. От тільки одне прикро: що ти не визнав за потрібне сказати мені про це хоч слово. І взагалі, останнім часом ти став якийсь потайний. Майже зовсім зі мною не розмовляєш. Я не можу позбутися враження, ніби тебе щось гнітить і ти приховуєш це від мене.

Яцек дуже споважнів і кілька хвилин мовчав. Тоді заговорив:

– Люба моя Ганечко, я не хочу приховувати од тебе нічого, що хоч якоюсь мірою стосувалося б нас обох. Ті п'ятдесят тисяч я взяв з банку й віддав Станіславу в день свого від'їзду до Парижа. А того дня я буквально не мав ані хвилини вільної і був заклопотаний безліччю всляких справ. Якщо ж говорити про те, що мене щось гнітить... – Він на мить замовк і, не дивлячись мені у вічі, провадив далі: – Мушу признатися, що інтуїція тебе не обманює. Я справді маю певні прикромці. І навіть досить поважні. Але вони не стосуються ані нашого життя, ані мого становища, ані взагалі сьогоденності.

Він знову замовк, а я затамувала віддих.

– Бачиш, кохана, – мовив Яцек, – колись, як я був ще молодий і недосвідчений, я припустився певної легковажності. Я мав усі підстави вважати, що наслідки тієї легковажності уже давно не можуть завдати жодної шкоди. Та ось недавно, цілком несподівано для мене, з'явилися певні відголоски мого необачного вчинку, і відголоски ці завдають мені деяких труднощів. Я волів мовчати про все це перед тобою. Навіть більше: я вважаю це мовчання за необхідне з багатьох міркувань.

Я похитала головою.

– Не визнаю жодних міркувань, які зводять між чоловіком та дружиною мур таємниць. Чоловік повинен вважати дружину за найвірнішого свого друга, якщо він її справді кохає.

Яцек став переді мною на коліна і, дивлячись мені у вічі, запитав:

– Невже ти можеш сумніватися в тому, що я тебе кохаю? Що кохаю тебе всім серцем і душею?

Він був просто чудовий зі своїми зволженими очима та отим легким тремтінням у голосі. В одну мить я зрозуміла, що повинна йому вірити, що не тільки він мене кохає, а і я кохаю його одного і найпалкіше, ніж будь-кого. Я була вже ладна відкинути всі свої підозри, відмовитись од будь-яких розпитів і вивідвань, однаке якийсь дух суперечності змусив мене промовити:

– Я знаю, що ти мене кохаєш, не знаю тільки, чому не хочеш дати мені жодних доказів цього.

– Ганко! – вигукнув він. – Яких же ще доказів ти од мене вимагаєш?

– Я нічого не вимагаю. Але маю право сподіватись од тебе відвертості.

Він узяв мою руку і, стискаючи її, мовив:

– Ти повинна мені вірити, коли я кажу, що дуже тебе шаную, аби оце тепер, ще не залагодивши цієї справи, забруднювати твою уяву і твої чисті думки тими огидними речами.

– Навіть огидними?...

– Так. От коли все воно минеться (а я маю підстави на це сподіватися), то я зовсім інакше зможу це тобі змалювати, і ти теж сприймеш це зовсім по-іншому.

Він говорив ще довго і вельми переконливо, посилався на свою чесність щодо мене, якої я, звісно, не могла заперечити, і, кінець кінцем, я мусила повірити в його добрі наміри.

Попри все те, я й на мить не припускала думки, щоб полишити справу на Яцека і відмовитися від слідства на власну руку. Після сьогоднішнього візиту до полковника Корчинського в мені ще дужче зміцніло переконання, що я зумію залагодити все куди краще, ніж Яцек.

Непокоїть мене мовчанка дядька Альбіна. Ще, гляди, та руда видра так закрутить йому голову, що він забуде, навіщо з нею познайомився. Щоправда, він досвідчений залицяльник, але в цих справах найпромітніший чоловік перед усякою вродливою жінкою стає безпорадним ягням. Треба тільки вміти з ними поводитись. А вже та англійка напевне має багатющу практику.

Одного не можу збагнути: чому вона покинула Яцека невдовзі по шлюбі? Адже він справді чарівний. І для кожної жінки був би блискучою партією.

П'ятниця

Приїхав Роберт. Для мене була вельми приємна несподіванка, коли я почула в трубці замість голосу отої розбещеної покоївки його теплий баритон. Це піднесло мені дух на цілий день, бо прокинулась я в жахливому настрої. Та й кожна жінка, будиши мною, вийшла б із себе. Чи ж так має поводитися чоловік після довгої відсутності?

Вже коли я зайшла вчора до його спочивальні, він не зволив завважити, що на мені новий прегарний халатик. Тричі його переробляли, доки скінчили. Справжнє чудо: білий матовий шовк, дуже цупкий, покроений на взірць францісканської рясї. З каптуром і широчезними рукавами. Чудово збирається в складки й надзвичайно ефектно облямовує голову. Коли б я могла показатися в ньому Робертові, той нетямився б із захвату. Треба бути геть позбавленим естетичного смаку, щоб не добачити такої краси.

А Яцек у відповідь на мій поцілунок запитав:

– Ти нічого не маєш мені сказати?

Тон його був холоднуватий, а в погляді вбачався ніби осуд.

– А в чім річ? – спитала я.

І тут-таки мені сйянула думка, що, певне, це тітка на мене наплела. Цілий день у Яцековій поведінці було стільки сердечності, і раптом такий тон!

– Річ у тім, – відказав він, – що я волів би не дізнаватися від третіх осіб, що моя дружина за відсутності чоловіка приймає у себе когось, кого я не знаю, зустрічається з якимсь добродієм по якихось пивничках і таке інше. Зрозумій мене правильно. Я ні в чому тебе не підозрюю. Одначе вважаю, що коли ти маєш якісь флірти, то звичайна пристойність вимагає розповісти про це мені.

Я була така обурена, що насилу стрималась, аби не сказати:

«Яке ти маєш право, ти, двоєженець, читати мені мораль?»

Одначе опанувала себе й запитала:

– А ти хотів би, щоб я також вірила всім пліткам, які хтось може вигадати про тебе?

Яцек почервонів. (Може, крім тої рудої видри, в нього ще щось на сумлінні?) Він нахму- рив чоло й похитав головою.

– Ідеться не про плітки, а про цілком конкретні речі.

– Знаю, знаю. То все твоя люба тітонька. Забрала собі в голову, що посередник з продажу землі – мій коханець. Страх навіть подумати, скільки гидоти в голові отаких протухлих старих панн!.. Авжеж! Мене викрито, я маю одного коханця посередника, другого сажотруса і третього підмітальника! А не казала тобі часом твоя тітка про кавалерійський ескадрон?!

– Заспокойся, люба, – мовив Яцек. – Вона зовсім не казала, ніби ти маєш коханця. Даремно ти звинувачуєш її в таких безглузких підозрах. І взагалі, як ти можеш дозволяти собі такі неподобні слова? Вона просто розповіла мені, що двічі бачила тебе з якимсь добродієм, котрого змалювала як дуже пристойного та шляхетного з вигляду, зовсім не схожого на посередника.

– Не знаю, може, твоя тітка має якісь спеціальні приписи щодо вигляду посередників, – знизала я плечима. – В усякому разі, я тут абсолютно ні до чого.

– Але тітка Магдалена твердить, що згодом приходив справжній посередник...

– Твоя тітка – кретинка. Їй не вкладається в голову, що у Варшаві можуть існувати два посередники з продажу земельних ділянок.

Яцек замислився і відказав:

– Твоя правда, люба. Та коли я й узяв до уваги те, що розповіла мені тітка, то лише тому, що ти ані словом не згадала мені, що бачилася з якимсь посередником. Не розумію тільки одного: навіщо було тобі зустрічатись із ним у якійсь пивничці?...

– Де ж пак, у пивничці! Яка дивовижна правдивість! Певно, це твоя тітка Магдалена ходить по пивничках. Ти просто втратив глузд, коли можеш такому повірити. Я собі звичайнісінько виходила з дому по тістечка й зустріла того посередника у під'їзді. Він провів мене до кондитерської на розі, ото й тільки. А коли тобі не досить мого пояснення і ти й далі не облишиш цю тему, то затям собі: якщо я ще раз почую слово «посередник», то зараз же збираю свої речі й виїжджаю до Голдова.

Я аж кипіла вся з люті, просто кипіла!

– І ще одне, – додала я. – Годі вже з мене твоєї тітки Магдалени. Одна з нас тут зайва. Я не хочу більше бачити в домі цієї пані. Або вона забереється звідси, або я. І знай – я свого рішення не зміню.

Промовивши це, я вийшла до свого покою і демонстративно повернула ключ у замок. Яцек хвилин п'ять стояв під дверима, перепрошуючи й благаючи, щоб я не гнівалась. Я не озвалася до нього ані словом. Певна річ, і сама півноґ чі очей не склепила.

Вранці я не привіталася з тіткою. Вона наливала каву в їдальні, і я пройшла повз неї, наче повз якусь річ. Я завважила, як це її налякало. Ось я навчу її розуму, ідіотку!.. Яцекові сказала «добридень» тоном власниці пансіонату, що звертається до нового пожилця:

– Що зволиш на сніданок?

Він мав засмучений і винуватий вигляд, але це мене не зворушило. Мені було цікаво, чи перестав він вірити тітчиним дурницям, та, на жаль, його викликали телефоном до міністерства. Отоді я й подзвонила Робертові. Це враз піднесло мені настрої. Кортіло побачити, як він мене зустріне. Ми умовилися на п'яту.

Рівно о п'ятій я була на Познанській. Далєбі, Роберт таки найчарівніший мужчина з усіх, яких я будь-коли знала! Мене цікавило, як він виправдається за свій від'їзд, але він вірний своєму стилеві. Він загалом не згадав про це ані словом, тільки вигукнув:

– Нарешті!

Як багато може означати одне слово! Диво, та й годі! Він був такий милий, що я навіть вирішила не казати йому нічого про оту покоївку. Нехай собі... В очах у нього якісь золоті вогники. Він, певне, мрійник, тільки приховує це перед людьми. Який він романтичний! Ми чудово згаяли ті дві години. Коли б я й мала щось йому закинути, то це його надмірну любов до музики. Весь час показує мені якісь нові платівки Баха, Бетховена і т. ін.

Сьогодні він сказав мені:

– Варто виїжджати, коли знаєш, що хтось чекає твого повернення.

Як він гарно говорить! Немає в ньому нічого банального. Тото поряд з ним схожий на манекен з пап'є-маше. Безперечно, коли зважати на манери чи матеріальні можливості, він незрівнянно вищий за Роберта. Але йому бракує внутрішнього змісту. А в цьому чоловікові завжди вгадується глибока душа. Немає в ньому нічого поверхового. Кожна зустріч з ним – мандрівка у незнане. Відчуваєш легкий дроз якоїсь невиразної небезпеки і водночас довіру до нього. Жінки мене зрозуміють. Я ніколи не знаю, про що він думає. Ніколи не знаю, що він скаже, як поведеться.

Я написала, що він мрійник, але це зовсім не означає, що він сентиментальний. Скоріше навпаки. Оцим він, власне, різниться од Яцека. У чуттєвості Яцека багато лагідності, що теж не позбавлена принадності. Одначе з багатьох поглядів вони подібні. Гадаю, що Роберт також міг би бути добрим дипломатом. Проте я відчуваю в ньому, хоч він цього нічим не виказує, здатність до вчинків гвалтівних, а може, навіть і жорстоких. Дивно, що така людина займається такою прозаїчною справою, як торгівля.

Я розказала йому про пригоду з батьком і всю історію з отим конвертом. Кому-кому, а йому я могла сміливо про це розповісти. Я певна, що коли є в світі чоловік, гідний довіри, то це саме він. Він узяв близько до серця мої переживання і щиро сміявся, коли я переказала йому свою останню розмову з полковником Корчинським.

– Ну, і показав він тобі ті фотографії? – запитав Роберт.

Тут я пригадала собі отого листоношу (чи лісника) і сказала:

– Авжеж. І уяви собі, яка кумедна штука: серед тих образків був один, разюче схожий на тебе.

– На мене? – здивувався він.

– Так. Ти вже пробач мені, але якби не одяг, я подумала б, що це справді ти. Якась уніформа... не гнівайся... чи то листоноші, чи ще когось такого... Ти тільки не ображайся. Ти носив коли-небудь вуса й бороду?

Він нетерпляче знизав плечима.

– Ніколи в житті. Чому ти про це питаєш?

– Бо той добродій на фотографії мав вуса й іспанську борідку.

– Ото гарна подоба! – засміявся Роберт. – І що ж далі з тою фотографією?

– Як це «що»? – перепитала я.

– Ну, чи сказала ти тому полковникові, що знаєш когось схожого?

Це мене розсмішило.

– Ах ти, наївний хлопчику! Звісно, що не сказала.

Він запитав мене ще, о котрій годині я була у полковника. Не розумію, чому його це зацікавило. Потім нараз подивився на годинник, попросив пробачення і на хвилину вийшов до кухні. Повернувся неначе трохи знервований і сказав, що, на жаль, не може мене більше затримувати, бо чекає візиту одного клієнта, про якого зовсім забув. Вигляд він мав нібито трохи роздратований. Може, я даремно сказала йому про ту схожість. Кому ж бо приємно, коли на нього схожий хтось із нижчих верств. Я постаралася пом'якшити це враження і, здається, домоглася свого. Він попросився зі мною дуже лагідно й попрохав, щоб я завтра йому зателефонувала.

Додому я поверталася у чудовому настрої. Кумедна річ, як часом запам'ятовуються деякі обличчя. Виходячи від Роберта, я здибала на вулиці того типа, що напихався яечнею у молочній на Жолібожі. Мабуть, я тому так добре його запам'ятала, що безглуздішої фізіономії зроду ще не бачила.

Вдома я переконалася, що Яцекові справді запали в душу мої слова. Уже в передпокої Юзеф повідомив мене, що тітка Магдалена завтра вранці виїжджає до села. Нарешті я позбудуся в домі цієї надокучливої жінки!..

Неділя

Жах, та й годі! Я й досі не можу прийти до тями. Яке щастя, що Яцек нічого не знає! Скільки житиму, не забуду полковникової делікатності. Він справді дуже добрий до мене. Подумати страшно, в чому міг би запідозрити мене Яцек, якби про все дізнався. А в трупарні я мало не зомліла.

Я довідалася про все учора вранці. Коли Яцек пішов з дому, я подзвонила Робертові й почула в трубці зовсім незнайомий голос. Цілком зрозуміло, що я поклала трубку. Однак коли хвилини за дві знову взяла її, то допевнилася, що телефон ще не роз'єднано. Оскільки я мала нагальну справу до Толі Вощевської, це почало мене дратувати, тим більше, що мені зовсім не хотілося, щоб мій телефон був з'єднаний з Робертовим. Так тривало майже півгодини, і аж тоді я змогла подзвонити Толі. А хвилини через п'ять з'явилися якісь двоє панів. Тут розгартіяш, тітка збирається їхати, а вони показують мені якісь посвідчення й починають допитуватися, чи це я телефонувала на номер пана Роберта Тоннора. Я, звісно, категорично заперечила. Мене поймав страх. Тоді вони сказали, що треба негайно допитати всіх у помешканні, бо хтось дзвонив з мого апарата до пана Тоннора. Отож я не мала іншої ради й призналася, що це я. Зрештою, телефонний дзвінок – цілком буденна річ. Ми дзвонимо різним особам, з якими нас нічого не зв'язує, крім звичайного знайомства чи ділових інтересів.

Тоді вони попрохали мене, щоб я вдягнулася і поїхала з ними. Коли я відказала, що не маю часу, старший з них усміхнувся і спокійнісінько промовив:

– В такому разі я буду змушений вас заарештувати.

Я аж обмерла. Мене – заарештувати?!

– Та ви що? Я дружина радника Реновицького!

– Навіть коли б ви були дружина самого міністра, нічого б не допомогло. Даю вам п'ять хвилин на те, щоб одягнутися.

Я хотіла подзвонити Яцеківі, щоб він рятував мене, але вони не дозволили. Якби я щойно не підмалювала очі, то була б заплакала.

– За що... за що ви мене арештовуєте? Що я лихого вчинила?...

– Ми вас зовсім не арештовуємо. Ви тільки повинні дати свідчення. І прошу вас поквартитись.

Що було діяти? Я поїхала з ними, ледве жива з ляку. Трохи заспокоїлась лиш тоді, коли побачила, що вони привезли мене до установи полковника Корчинського. Я вже знала, що тут нічого лихого мені не заподіють. Однак полковника не було. Мене одвели до іншого кабінету, і там мене прийняв отой його приятель, з яким я недавно зазнайомилась. Тепер він був у мундирі майора. Привітався до мене дуже сухо. Просто наче зовсім інша людина. Тоді суворо запитав:

– Відколи ви знаєте Альфреда Валло?

Я зробила великі очі.

– Валло? Я взагалі такого не знаю.

– Що ж, нехай так. Відколи ви знаєте Тоннора?

– І його не знаю... Себто знаю, але дуже мало.

Майор нахмурило чоло.

– Попереджаю, що ви повинні казати щирю правду. Людина, про яку я вас питаю, – дуже небезпечний шпигун. Мене анітрохи не обходять ваші інтимні стосунки. Але ви зобов'язані прямо відповідати на запитання, які я вам ставитиму. Отже, відколи ви його знаєте?

– Боже мій!.. Я познайомилася з ним десь на початку минулого місяця.

– Де?

Не могла ж я розповісти йому оту історію з Гальшкою! Отож сказала:

– Тепер уже й не пригадаю... Здається, в якомусь ресторані чи кав'ярні. Я тоді познайомилася з кількома людьми, а серед них і з паном Тоннором.

– Хто вас з ним познайомив?

З якою втіхою я б увіпхнула в усе це Гальшку! Нехай би й вона скуштувала того меду, що я. Адже все воно скоїлося з її вини. Хто міг би подумати, що Роберт – шпигун? Страшні люди. Як вони вміють маскуватися!

– Ніяк не можу пригадати, – запевнила я майора. – Певно, то була якась випадкова людина.

– А вашого чоловіка Тоннор знав?

– Що ви, боронь Боже!

– Як часто ви з ним бачилися?

– Та майже зовсім... Хіба я знаю? Може, разів зо два в житті...

Майор придивлявся до мене з видимою недовірою.

– Даруйте, пані, але ви повинні казати щиро правду. Якщо виявиться, що ви справді не знали про те, ким є Тоннор, про ваші свідчення ніхто не довідається. Як часто ви бували у нього?

– Нну... кілька разів...

– А він у вас також бував?

– Ні-ні, боронь Боже!

– Чи розмовляв з вами пан Тоннор про службові справи вашого чоловіка? Чи знав він узагалі, яке становище посідає пан Реновицький у міністерстві?

– Він зовсім цим не цікавився.

– Ви напевне це пам'ятаєте?

– Абсолютно, – потвердила я. – Ми ніколи не розмовляли про політику чи про такі речі, що могли б бути важливими для шпигунів. Мене вони також не цікавлять. І звісно, я й гадки не мала, що він шпигун. Він справляв враження дуже пристойної та порядної людини. Мені й тепер важко повірити, що він був шпигуном. Я знала, що він має експортну чи імпортну контору, яка міститься на Електоральній.

Майор кивнув головою.

– Цю контору було створено, щоб замаскувати його справжню роль. Коли ви бачили Тоннора востаннє?

– Здається, вчора.

– О котрій годині?

– Увечері, між п'ятою і сьомою.

Майор натиснув кнопку дзвінка, і на порозі, на мій превеликий подив, з'явився отой бридкий тип, якого я бачила у молочній на Жолібожі. Він не сказав ані слова, тільки подивився на мене й кивнув головою.

Майор жестом звелів йому вийти і поглянув на мене вже трохи лагідніше.

– Я бачу, ви кажете мені правду. Тож тримайтесь цієї лінії і надалі. Запевняю вас, ми знаємо дуже багато. І якщо ви скажете нам неправду, ми легко це викриємо.

Я була така наполохана, що мені й на думку не спадало вдаватися до якихось викрутів. На саму гадку про те, що вони можуть розповісти про все Яцекові, мене аж дроз проймав. Вони дуже небезпечні люди.

Майор почав мене випитувати, про що я розмовляла з Тоннором останнього разу. Найбільше його цікавило, чи не згадував той про свій намір виїхати, чи не називав якогось міста чи країни, чи не обіцяв мені написати.

Я сказала, що він зовсім не мав наміру виїжджати і напевне тепер у Варшаві, бо щойно повернувся з якоїсь комерційної подорожі. Майор замислився і, хвилину помовчавши, дуже суворо мовив до мене:

– Цей суб'єкт утік. Проте він ще повинен бути в Польщі. На всіх прикордонних пунктах ведеться пильне спостереження. Тож немає сумніву, що рано чи пізно його схоплять. Однак я гадаю, що він спробує якось зв'язатися з вами, якщо ваші з ним стосунки мали якісь глибокі чуттєві підвалини...

– Але ж, пане майор... – перебила його я. – Мене ніщо з ним не зв'язувало. Даю вам слово честі.

З виразу його обличчя я зрозуміла, що майор не повірив мені. Він нетерпляче махнув рукою.

– Це мене мало обходить, шановна пані. Зате мені дуже важливо, щоб ви одразу ж повідомили мене, якщо Тоннор пришле вам телеграму чи листа. Ви знаєте його почерк?

– Ні.

Майор поклав переді мною кілька аркушків паперу. Кожен був списаний іншим почерком.

– Оце зразки. Якщо ви отримаєте лист, написаний одним з цих почерків, ви повинні негайно, не відкриваючи конверта, принести його мені. Якщо Тоннор до вас зателефонує, постарайтеся вивідати у нього, де він є. Ні в якому разі не кладіть трубки на апарат. Ви розумієте? Це дасть нам змогу з'ясувати, з якого апарата вам дзвонили. Сподіваюся, що маю право вам довіряти і що ви будете суворо дотримуватись цих настанов. У протилежному разі мені довелося б встановити контроль над вашою кореспонденцією і телефоном, що, звісно, аж ніяк не належить до речей приемних.

Я запевнила його, що він може цілком на мене звіритись. Тоді він запитав, чи бачила я когось у Тоннора. Я сказала, що не бачила нікого, за винятком покоївки.

– Чи могли б ви її впізнати?

– Авжеж.

Коли він узявся надягати плаща, я догадалася, що ми маємо їхати до тюрми. Однак все виявилось куди гірше.

Машина зупинилася перед трупарнею. Боже, яке то страхіття! Мене повели через похмуре приміщення, в якому лежало безліч трупів, накритих білими простирадлами. У повітрі стояв нестерпний сморід. Я мало не зомліла. Ніколи в житті не бачила такого жахливого видува.

Коли відкрили обличчя, я одразу впізнала її. Вона була дуже синя і лежала з розплющеними очима.

– Так, це вона, – сказала я. – А що... її вбито?

Майор заперечливо похитав головою. А коли ми вийшли з трупарні, пояснив:

– Вона сама отруїлася, коли її арештували на вокзалі.

– Отруїлася? Чому? Хіба вона теж була шпигунка?

– Так. Її спільникові пощастило втекти тільки завдяки гримові. Вона воліла померти, аніж потрапити до в'язниці.

Я була до краю вражена. Повернувшись додому, зараз же лягла в ліжку. Боже мій, які жахливі речі діються у світі! Яке воно все огидне й підле! Я не любила її, але ж вона була молода й гарненька. Ці злочинці затягають у багно своїх безглузвих справ навіть жінок. Хіба ж це по-людському! Якби я була президентом країни, я б категорично заборонила пускати до Польщі шпигунів.

Тепер я тремчу на гадку, що Тоннор може до мене зателефонувати. Боже мій, я не зичу йому зла, але все ж воліла б, щоб його швидше схопили.

Понеділок

Виявляється, Яцек не брехав. Він справді позичив ті гроші Станіславові. Сьогодні я перевірившись в цьому на власні очі. Яцек при мені розпечатав конверта, що його приніс службовець з фабрики. У конверті були векселі на п'ятдесят тисяч.

З цього приводу я сказала дядькові:

– Сумніваюся, щоб та жінка була шантажисткою. Якби вона зажадала від Яцека гроші, він про всяк випадок схотів би їх приховати і не позичив би нікому. Це мене дедалі дужче непокоїть.

– Чому непокоїть? – здивувався дядько.

– Ну, коли їй не потрібні гроші, то, певно, потрібен він сам.

Дядько замислився і похитав головою.

– Мені досі не вдалось зорієнтуватися в її намірах. Я бачився з нею разів п'ять чи шість, але ми все ще на дуже офіційній нозі. Поки що я не мав нагоди до ґрунтовнішої розмови. Коли я згадав, що знаю в обличчя того молодика, з яким вона виходила з ліфта, вона полишила моє зауваження без відповіді. Це жінка з великим досвідом поведження в суспільстві. Чудово вміє розмовляти ні про що.

Я була трохи розчарована.

– З вашими талантами, дядечку, я сподівалась од вас більшого.

– Я й сам сподівався більшого, – всміхнувся він. – Але повіриш, це дуже цікава жінка, і я анітрохи не шкодую, що познайомився з нею.

– Але ж не може бути, щоб вона хоч чимось себе не виказала. Адже мусила вона щось про себе розповісти?

– Так, – визнав дядько. – Але сумніваюся, чи ті відомості нам на щось придадуться. Вона казала мені, що її батько був одружений з бельгійкою і мав промислові підприємства десь під Антверпеном. Після смерті батьків вона все ліквідувала і спершу вчилася в Академії мистецтв у Парижі, бо хотіла стати художницею, а потім подорожувала, дуже багато подорожувала. З її розповідей можна зрозуміти, що вона знає майже увесь світ. Хоч матеріальні умови давали їй незалежність, проте вона якийсь час була навіть журналісткою і надсилала з різних країн кореспонденції до американських часописів. Найбільше часу вона проводить на Французькій Рів'єрі. Однак завжди і скрізь живе в готелях.

– Ну, то вона розповіла вам досить багато.

– Нібито й багато, але користі з усього того нам мало. Я, звичайно, перешлю всі ці відомості до розшукової контори в Брюсселі. Однак сумніваюся, щоб вони їм там стали у пригоді.

– То що ж нам діяти?

– Доведеться набратися терпіння. Треба розраховувати на випадок.

– А ви її з кимось познайомили?

– О, так. З кількома панями.

Я стривожилась.

– Як же ви могли дозволити собі таку необачність?! Адже вони в розмові з нею можуть назвати, та вже й напевне не раз називали, ваше прізвище. Вона ж одразу збагне, що не випадково пан, з яким вона познайомилася, має те саме прізвище, що й моє дівоче.

– О, цього можеш не боятися, – заспокоїв мене дядько. – Жінці, що не володіє жодною слов'янською мовою, всіх наших прізвищ не тільки не запам'ятати, але навіть і не вимовити. Я вже не раз у цьому переконався.

– Але ж це вона писала Яцеківі, і писала найчистішою польською мовою.

Дядько хитнув головою.

– Це для мене ще незбагненна загадка. Я певен, що писала або вона, або якась особа, що знає польську мову. Якщо вона сама, то я радніше схильний припустити, що вона переписала текст з чужого рукопису, по-рабському копіюючи літери і не розуміючи змісту. Для мене цілком певне одне: польської мови вона не знає. Я робив щодо цього сотні експериментів. Приміром, сидячи в ресторані, вдавав, що погано зрозумів її, і замовляв кельнерові зовсім інше. Або ж несподівано вкидав якесь польське слово, або ж у розмові, що точилася при ній, казав щось про неї. Я не можу не вірити своєму досвідові. Жодного разу в її погляді, поведінці чи виразі обличчя не було помітно найменшої, анінайменшої реакції. Вона не може знати польської мови. Це для мене безперечна істина.

Я замислилась і похитала головою.

– І все ж для мене лишається незрозумілим, чому вона писала Яцекові по-польському... Якщо їй довелося завдати собі стільки клопоту, копіюючи чиєсь письмо, чому вона просто-напросто не написала листа французькою чи англійською мовою, якими добре володіє? Адже вона повинна знати, що Яцек також їх розуміє... Ні, дядечку, вся ця справа видається мені загадковішою і складнішою, аніж вам. І взагалі, на світі діються речі надто складні й несподівані...

Дядько погодився, що все це виглядає вельми підозріло. Я бачила, що він навіть серйозно стривожився. Це дуже похитнуло мою віру в нього.

Вівторок

Вранці з пошти принесли посилку. Я була дуже здивована з двох причин. По-перше, посилка була продовольча, а по-друге, її надіслала з Ковеля якась не відома мені Зоф'я Патрич. Це мене так заінтригувало, що я вирішила відкрити її сама. Та ще дужче здивувалася, коли я знайшла всередині дві обпатрані курки. Я вже хотіла гукнути Юзефа, щоб він забрав їх до кухні, коли раптом побачила між тою бридотою конверта. Серце мені забилося сильніше. Я вже знала, що це від Роберта. І не помилилася.

Я довго вагалася, не знаючи, що з ним робити (з тим конвертом). Адреси на ньому не було. Я ще раз подивилася на обгортку. Адресу, безперечно, писав хтось інший. Якась жінка з невиразним почерком. Та ще й противним хімічним олівцем.

На додачу від курей тхнуло сирим м'ясом чи вони просто були несвіжі. Мені стало млосно. Я залишила їх у їдальні і замкнулася в своїй кімнаті.

Звісно, я мала право відкрити конверт. Ні майор, ні полковник не можуть мати до мене жодних претензій. Хіба могла я подумати, що це від Роберта? Який би мужчина посилав дамі з вищих верств дохлих курей?

Я розірвала конверта, і з нього випав ключик. Маленький зграбний ключик. Крім нього, всередині була якась посвідка і лист. Оскільки я ще не знаю, як учиню і що з усім цим зроблю, а лист цей чи не найкращий з усіх, які я колись одержувала, то я переписую його сюди.

«Ганко!

Це страшна річ, коли мужчина, навіть дуже сильний мужчина, мусть простягати руку по допомогу до жінки, яку прагнув би оборонити від будь-якої небезпеки, від усього, що могло б вразити її вельми делікатну уяву, порушити її спокій, внести дисонанс у її безжурні дні.

Мене аж розпач бере, як подумую, що мушу це зробити, і ніщо в світі не виправдовує мене, навіть те, що я так сильно, так безтямно тебе кохаю.

А тепер вислухай мене. Зовсім несподівано мене спіткало нещастя. Нещастя, глибини якого я ще й сам не можу осягнути. Мені довелося раптово втекти з Варшави, аби врятувати своє життя. Яне зміг узяти навіть подорожньої валізки. Навіть грошей. Тільки завдяки випадковим людям я ще не сконав з голоду. А що зі мною буде завтра чи за годину – не можу завбачити.

А тут іще оце кохання, що спалює мені серце, ця величезна й безнадійна туга за тобою. Кохання, яке я мушу піддати такому страшному випробуванню. Я знаю, що ти мені не одмовиш. Але водночас знаю і те, що наражаю тебе, тебе єдину, мій найдорожчий скарб, на можливі прикроці. Тому благаю тебе, будь якомога обережніша. Заклинаю тебе, нехай ніхто не дізнається про цей лист ані слова.

Прохання моє таке: у Північно-Східному банку я маю сейф. Посилаю тобі ключик од нього, а також посвідку з паролем. Піди туди і забори все, що там лежить. Там є два пакети. В одному інженерні папери з планами фабрики, яку я мав намір будувати, в другому – гроші. Забори їх до себе і ретельно сховай. По дорозі до банку і в самому банку старайся не привертати до себе уваги. Ці пакети для мене надзвичайно важливі. Може, навіть не менш від життя.

Якщо почувеш про мене щось погане, можеш вірити усьому. Можеш проклясти мене і викреслити зі своєї пам'яті. Я готовий до всього. Можливо, я навіть заслуговую на те, хоч, знаючи тебе, я певен, що ти нікого не засудиш, не вислухавши його перед тим, не взявши до уваги трагічного збігу обставин,

що міг штовхнути його не на той шлях, якого прагнуло його серце. Я зазнав у житті чимало катастроф, але найбільшу переживаю тепер, коли наді мною зависла загроза втратити тебе, коли я вже намірявся був усунути всі перешкоди, які нас розділяли. Якохаю тебе, і якщо ти дізнаєшся про мою смерть, знай одне: хоч би мені й судилося померти, я помру з твоїм ім'ям на устах.

Роберт».

Коли я дочитувала цього листа, мені тремтіли руки. Ні, я таки не помилилася в цій людині. Я знала, що мене в ньому вабить. Він справжній мужчина. Подумати тільки, за весь той час, поки йому добре велося, він ані разу не сказав, що кохає мене. А міг же тоді багато на що сподіватися. Ось і з цього листа видно, що він пов'язував зі мною чималі надії. Можливо, навіть розраховував, що задля нього я розлучуся з чоловіком. Та на освідчення зважився тільки тепер, коли вже всі надії зруйновано. То людина з характером.

Я відчувала, що повинна без роздумів зробити все, про що він просить. Цього прагнула моя жіноча душа. Тільки Бог знає, які жахливі обставини могли штовхнути його на лиху дорогу.

Однаке, з другого боку, страх мене бере на саму гадку, що я тримала б у домі оті його папери й гроші. Адже їх міг би знайти хтось із прислуги чи й сам Яцек. І чому він хоче, щоб я забрала їх до себе?

А тут іще отой майор. Який грізний був його погляд, коли він зажадав од мене, щоб я зараз же сповістила його, тільки-но Роберт дасть про себе знати. Як видно, це не іграшки, коли вже ота бідолашна дівчина вкоротила собі віку. Мені весь час увижається її посиніле обличчя.

Що ж робити?...

Вівторок, вечір

Нарешті упав мені з серця цей камінь. Після нього лишилася глибока рана. Бо я ніколи не прощу собі того, що вчинила. Тішить мене лиш те, що частина моєї вини лягає на Ромека Жеранського. Як я могла забути про його існування! Тільки завдяки випадковій долі дозволила мені скористатися з його поради та допомоги.

А власне ж, тільки він найбільше гідний довіри з усіх чоловіків у Варшаві. До того ж я завжди вірила в його здоровий глузд та розум. Не кажу про те, що Ромек радніше застрелився б, аніж заподіяв мені хоч найменшу кривду. Його вірність зворушує мене. Він і досі не оженився, хоч минуло вже три роки, відколи я стала Яцековою дружиною. За ці три роки я бачила його заледве двічі, та й то здалеку. Він зовсім полишив те товариство, де міг би зустрічати Яцека.

Зрештою, я цьому й не дивуюся. Яцек без будь-якого лихого заміру викликав його тоді на дуель і поранив у руку. На той час жоден з них ще не дістав мого слова, і обидва мали однакове право добиватися моєї взаємності. Розійшлися вони непримиренні. Двоє найближчих друзів стали найзапеклішими ворогами.

Сам Бог послав його мені тепер. Я саме виходила після примірки, коли здебала його. Аж мало не скрикнула з радості. Він злегка побліднув (як це гарно з його боку!), та, оскільки ми зіткнулися віч-на-віч, йому не випало відбутися самим поклоном. Зрештою, я вже простягла йому руку.

Я сказала йому, що він змужнів і погарнішав з вигляду. Так воно, зрештою, й було. Раніше він мав трохи завузькі плечі, був надто худий, і в його поведінці вчувалась якась наївність. Тепер він швидко опанував себе і одразу погодився мене провести.

Отож я сказала йому, що коло мене упадав один добродій, котрого тепер викрито як шпигуна. Оскільки його бачили в моєму товаристві, то військові власті гадають, що хоч він і втік із Варшави, але спробує зв'язатися зі мною. Мене зобов'язано, щоб я негайно дала їм знати, якщо таке станеться. Потім я докладно переказала Ромекові зміст Робертового листа і запитала, як мені діяти.

Уважно вислухавши мене, Ромек сказав:

– Як ти можеш хоч мить вагатися! Коли б ти навіть і хотіла виконати прохання того шпигуна, то не змогла б цього зробити, а сама вскочила б у неабияку халепу.

– Чому?

– Та це ж дуже просто. Після його втечі напевне поставлено когось, хто стежить за його сейфом у банку. Вони були б надто наївні, якби цього не зробили. І кожен, хто спробує відімкнути сейф, буде тут-таки заарештований.

Я здригнулася.

– Який жах!

– Ще б пак. Тим більше, що тебе б визнали, і то цілком слушно, за спільницю шпигуна.

Я подивилася на нього з недовірою.

– Ти жартуєш? А становище мого чоловіка?...

– Навіть коли б твій чоловік був міністром, це не врятувало б тебе від тюрми й обвинувального вироку.

– То що ж мені робити?

– Якнайшвидше віддай того листа, як тобі сказано.

– Але ж це однаково що віддати цього чоловіка на смерть!

– Тим краще. Він шпигун, і його треба знешкодити.

– Ти міркуєш по-чоловічому, – озвалась я по хвилі. – Справа зовсім не така проста. Ти не береш до уваги, що, послухавшись твоєї ради, я викажу людину, яка не має в світі нікого, крім мене. Людину, яка мені довіряла. Коли б ти був на його місці, то дивився б на все інакше.

Ромек усміхнувся.

– Я не міг би бути на його місці з двох причин. По-перше, я не уявляю собі такої ситуації, в якій згодився б наразити тебе на якусь небезпеку, а по-друге, я не шпигун. А ти передусім повинна виходити з того, що ти полька, дружина польського дипломата.

Я не могла не визнати справедливості його слів. Зрештою, я, мабуть, і сама вчинила б так, як він порадив. Але ж це не може змінити факту, що я маю право каратися своїм вчинком.

Я забрала все. Так звелів мені майор по телефону. Курей, обгортку й листа. Тільки-но я з'явилася до майорового кабінету, туди зараз же прийшли полковник Корчинський і ще двоє якихось панів у цивільному. Страх згадати, що вони виробляли. Розглядали все крізь лупу, навіть і курей. Придивлялися до паперу, мотузку, клею, чорнила. Щось там забирали на просвічування, покраяли тих нещасних курей складаним ножиком, неначе сподівалися знайти щось і в них. Нарешті майор витер руки і сказав:

– Все складається чудово. Візьміть, будь ласка, цей ключик.

Я злякалася.

– А навіщо він мені?

– Зараз я вам усе поясню. Сьогодні вже пізно, а завтра вранці ви підете до банку й відімкнете сейф. Це останні дверцята праворуч у третьому ряду знизу. Ви заберете те, що там лежить, сховаєте в сумочку і підете пішки додому.

– Але чому я маю все це робити?

– Для того, шановна пані, щоб не сполохати пташку. Перед банком, а може й усередині, напевне, чатує хтось із його співників. Тоннор, очевидно, поінформував його, що ви маєте узяти з сейфа ті пакети. Адже він удався до вас із цим проханням, маючи на меті одне: згодом безпечно забрати у вас свої речі. Це «згодом» може бути одне з двох: або хтось з'явиться по ті речі до вас додому, або їх заберуть у вас, не гаючи часу, тоді, коли ви будете повертатися з банку. Отож, якщо на вулиці до вас хтось підійде і вимагатиме, щоб ви віддали йому пакети для Тоннора, віддайте їх.

– Віддати?

– Авжеж. За вами йтимуть наші агенти, отож нічого не бійтеся. Одначе вам треба бути готовою до всяких несподіванок. Найспритніше з їхнього боку було б інсценувати звичайну вуличну крадіжку. До вас зненацька підбіг би хтось, вихопив сумочку і кинувся навтіки. Ми, звісно, тут-таки його схопили б, але в такому разі ми не мали б проти нього доказів, що він належить до шпигунської зграї. Розумієте, він міг би вдавати звичайного злодюжку. Отже, ідучи до банку, ви взагалі не беріть із собою сумочки. Я сподіваюся, ви маєте якусь кишеньку в хутрі?

– Атож, маю, у каракулевому.

– От і чудово. Ті пакети невеликі. Ви легко сховаєте їх у кишеньку. Оце і все, про що я вас прошу. Коли ви повернетесь додому з пакетами, я чекатиму на вас там, і ви дістанете дальші настанови.

Це вже було для мене занадто. Я мала не тільки зрадити Роберта, віддавши його лист, а ще й брати участь у тій ганебній махінації!

– Ні, пане майор, – рішуче відказала я. – До такого діла ви можете залучати кого хочете, але не мене. Я до таких речей незвична. Ви, пане майор, здається, не зважаєте на те, хто я така.

Майор кинув на мене неприязний погляд.

– І все ж я дуже прошу вас не відмовити нам у допомозі. Це забере у вас не більш як півгодини часу.

– Ідеться не про час, – обурилась я, – а про те, що ви хочете зробити з мене поліційного шпика.

– Ах, навіщо ж так перебільшувати! Я просто вважаю, що ви, як добра громадянка польської держави, не можете відмовити нам у допомозі.

– На жаль, відмовляю, – рішуче сказала я.

Майор розвів руками.

– Ото біда, – зітхнув він. – Мабуть, я не вмію переконувати. Ну що ж... Мені не залишається нічого іншого, як звернутися до вашого чоловіка. Можливо, він зуміє вас умовити...

Тут я вже злякалася не на жарт.

– Але ж ви мені обіцяли, що чоловік ні в якому разі ні про що не дізнається. Мені немає чого перед ним приховувати, але ви розумієте, я не хочу наражати його на прикрощі.

– Я вас розумію, – перепинив він мене. – Але, оскільки ви ставите мене в безвихідну ситуацію, я буду змушений вдатися до цього засобу. Запевняю вас, що кажу це аж ніяк не з метою якогось тиску на вас, а лише в надії, що ваш чоловік визнає мої докази слушними і схилить вас виконати це прохання.

Я прикусила губу. Що я могла йому сказати? Довелося погодитись. Не можу без огиди думати про те, що чекає на мене завтра.

Середа

Все сталося так, як було передбачено детально розробленим планом. Об одинадцятій я пішла до банку. Бліда з хвилювання, я відімкнула дверцята. Руки мені тремтіли. Всередині справді були два невеликих пакети. Я сховала їх до кишені.

Як неприємно, коли за тобою пильнують. Хоч мене й запевняли, що ніщо мені не загрожує, я відчула страх. Нараз мені пригадалися всі гангстерські та шпигунські фільми. Кожну мить звідкись ізбоку чи ззаду могли пролунати револьверні постріли...

Нічого такого, однак, не сталося. Я вийшла на вулицю, перейшла на другий бік. Озирнулася навколо. Позаду мене були звичайні перехожі, що нічим не різнилися від тих, яких я бачила щодня. І все ж я наддала ходи.

Коли я, врешті, опинилася дома, ноги мені підгиналися. На мене вже чекав майор, убраний у цивільне. Яке щастя, що не було Яцека. Як би я викрутилась перед ним з приводу майорового візиту?!

Майор узяв у мене пакети, пильно їх оглянув і сказав:

– Я повинен забрати їх з собою. Години за дві ви одержите їх назад.

– Та навіщо вони мені?! – злякано вигукнула я.

– Треба, щоб вони були у вас. Тоннор або сам по них з'явиться, або когось пришле. Од вас вимагається лише віддати ці пакети. Якщо це буде вдень, то одразу ж, тільки-но вийде той чоловік, ви одслоните фіранку на цьому вікні в такий-от спосіб.

Він показав мені, як я маю одслонити фіранку.

– Ну, а якщо, – провадив далі, – буде вже темно, ви тричі засвітите і згасите світло.

Ми саме сиділи з Яцеком за обідом, силкуючись обоє вдавати невимушених і веселих, коли в передпокої почувся дзвінок. Я схопилася як опечена.

Цього разу на порозі стояла якась дівчина. Вона спитала мене:

– Ви пані Реновицька?

Коли я це potwierдила, вона кивнула головою і подала мені невеликий пакуночок.

– Це прислав вам пан майор.

Я просто з передпокою подалася до ванної кімнати і сховала пакунок за ванну.

– Що там таке, люба? – спитав Яцек, коли я повернулася до столу.

Я мало не плакала. Ну що було йому відповісти?

– Кожен має свої прикросі... – прошепотіла я.

Більше він нічого не спитав. Він-бо такий делікатний.

Четвер

Мала такий напад мігрені, що не допомогли жодні порошки. Сьогодні під очима в мене темні кола, і я виглядаю на старшу від своїх літ. Вирішила цілий день провести вдома, у халаті. На п'яту запросила кількох знайомих і Тото. Сиділи до сьомої. Вони видалися мені нудними, а розмови їхні були такі банальні та буденні, що, коли вони пішли, я відчула справжню полегкість.

Яцек повернувся до вечері. Був наче трохи веселіший і дав мені зрозуміти, що його особисті справи можуть повернути на краще. Увесь вечір він був напрочуд милий зі мною. Він таки справді єдиний чоловік, якого я можу кохати. Я навіть сказала йому про це. Це його зворушило не менше, ніж тоді, коли я згодилася вийти за нього заміж.

П'ятниця

Яцек поїхав до Беловежі. Наша прощальна ніч була чудова, і, наче на довершення цієї ночі, день, що прийшов їй на зміну, теж прекрасний. Зранку випав свіжий сніг. Усе навколо побіліло. А над білим світом – блакитне склепіння неба без найменшої хмаринки. Сонце світить так ясно, що аж очі засліплює.

Я прокинулася радісна, з якимось певним передчуттям, що на мене чекає щось напрочуд приємне.

Я не помилилася: ледве я встигла поснідати (усе було таке смачне!), як подзвонив дядько Альбін. Я аж скрикнула з подиву, почувши новину: розшукне бюро в Брюсселі натрапило на слід міс Елізабет Норман. Вони там просто генії. Спромоглися виявити, що три роки тому вона мешкала в Біарріці у віллі «Флора» з містером Фолкстоном і сама підписувалась як місіс Фолкстон. Вони провели там цілий сезон і вважалися закоханим подружжям. Докази та свідків знайти буде не важко.

Це вже було принаймні щось певне. Он вона, виявляється, яка, ця пані! Спочатку тікає від чоловіка, а потім шаліє з якимось чужим добродієм, удаючи його дружину.

Ми з дядьком умовились зустрітися в кондитерській, щоб усе обговорити. Дядько теж був у чудовому настрої. Звістку з Брюсселя він одержав перед самим вечором і вже встиг її перевірити. Він запросив ту видру на вечерю і під час вечері спрямовував розмову на Біарріц. Оскільки він бував там не раз і добре знав усе Біскайське узбережжя, йому вдалося між іншим натякнути, що колись він пережив там цікаву пригоду. З одною чарівною іспанкою, що мешкала на віллі «Флора».

– Я розповідав їй про це, – сказав дядько, – в такому розчуленому припливі спогадів, що вона спіймалася на гачок. «“Флора”? – перепитала вона. – Це забавно. Уявіть собі, що і я колись наймала цю віллу. Вона стоїть у прегарному місці».

Цього вже дядькові було цілком досить. Ми вирішили негайно зателеграфувати до Брюсселя, щоб вони там трималися цього сліду й постаралися розвідати все, що можна, про отого містера Фолкстона.

Разом з тим у дядька виникла непогана ідея: зв'язатися з Яцековим дядьком, що був на той час послом і під опікою якого Яцек жив за кордоном. Від нього напевне можна буде про щось дізнатися.

Мене так захопила ця ідея, що я тут-таки, з кондитерської, зателефонувала до Тото і спитала, чи не знає він, де тепер живе пан Влодзімеж Довгїрд. Тото не знав, але сказав, що в Мисливському клубі це безперечно відомо і що він за півгодини матиме для мене потрібну інформацію.

Відтоді, як дядько Довгїрд захворів на якийсь особливо злякїсний ревматизм, він полишив дипломатичну службу й або подорожував десь по півдню, або ж сидів у своєму маєтку під Ленчицею. Сама я знала дядька Довгїрда дуже мало. Він два чи три рази був у моїх батьків, коли я заручилася з Яцеком, потім приїздив на наше весілля, і, нарешті, рік тому я зустріла його в Гелуані.

Хоч ми з ним і мало знайомі, він щиро мене любить. І я теж завжди почувала до нього симпатію.

Я з нетерпінням чекала на дзвінок Тото і страшенно зраділа, коли він сказав, що дядько Довгїрд тепер у Косинцях під Ленчицею.

– О, це чудово! – вигукнула я, а оскільки рішення виникають у мене напрочуд швидко, то тут-таки додала: – Ти знаєш, мені страх як хочеться його провідати. Чи не поїхав би ти зі мною?

Такі пропозиції Тото не треба повторювати двічі. За годину він заїхав до нас своєю машиною. Я була вже готова. Тільки ще мимохідь зазирнула за ванну. Пакет був на місці. Заспокоєна, я замкнула ванну кімнату, а ключ сховала між старими часописами, що лежали у вестибюлі.

Тото здивовано стежив за мною.

– Що це за чудні маніпуляції? – запитав він.

Я відбулася сміхом. Від усіх підозр Тото слід відбуватися сміхом.

Сідаючи в машину, я уважно розглянулася навколо: чи не помічу де отих агентів, що пильнують мої вікна, – але нікого не побачила.

У Косинцях я ніколи ще не була, хоч, власне, мала б ними цікавитися, бо рано чи пізно вони дістануться нам у спадщину по дядькові Довгїрду.

До маєтку їхали довгою алеєю, а потім густим парком. Сам палац не справляв приємного враження. То був масивний двоповерховий будинок, що скидався на якийсь залізничний вокзал у Пруссії.

Нагору вели досить широкі сходи. Біля входу в покої нас зустрів дядько Довгїрд, убраний вельми оригінально: на голові хутряна шапка, на плечі накинута бекеша, підбита білим смушком, а на ногах – картаті німецькі пантофлі на хутрі. Як змінився цей чоловік! Я завжди пам'ятала його вишуканим худорлявим паном з моноклем, з тим самим моноклем, що так чудово пасував до його сухого довгастого обличчя з різкими, енергійними рисами. Потилиця і щоки його трохи одвисли, на носі були грубі окуляри. Давно не стрижені вуса стирчали, мов сива щітка.

Тото, за кожним словом величаючи дядька «шановним паном послом», нагадав йому, що колись мав честь з ним познайомитись. Які кумедні ці чоловіки, що весь світ поділяють на ранги! Навіть для Тото, що ні від кого не залежить, дядько Довгїрд являв собою важну персону, і його присутність так захопила Тото, що він нібито зовсім забув про мене.

Коли ми перейшли до кабінету, дядько втупився в мене своїми невеличкими, трохи збляклими очима й запитав:

– Ну, то що там, любцю? Як ся має мій небіж? Коли не помиляюся, він щось накоїв?

– Що ви, зовсім ні, – заперчила я. – Яцек гідний племінник свого дядечка. То чи міг би він вчинити якусь кривду чи нетактовність?

Дядько галантно вклонився і з усміхом мовив:

– Ти, моя любцю, завжди надто добра до мене, але цього разу я схильний підозрівати найгірше. Коли вже ти наважилася на таке тяжке випробування, як візит до мене, старого нудного пенька, то, напевне, скоїлося щось надзвичайне.

– Та ні, нічого особливого, – відказала я. – Ви ж знаєте, дядечку, яка я ревнива.

– Ніколи не повірю, щоб Яцек давав тобі приводи до ревнощів! – вигукнув дядько з удаваним обуренням.

– Ні-ні, дядечку. Але я ревную його навіть до минулого.

– Це повинно йому лестити.

– Отже, дядечку, мене цікавить призабута минувшина. Чи ви не пригадуєте собі жінки на ім'я Елізабет Норман?

– Елізабет Норман? – дядько наморщив чоло й замислився. – Стільки прізвищ на світі... Елізабет Норман... Якого віку ця дама?...

– Нині їй десь під тридцять.

– А яка вона з себе?

Я, як могла докладніше, описала її, зважаючи, певна річ, на те, що тоді вона мала виглядати набагато молодше. Дядько похитав головою.

– Дуже шкода, але не пригадую такої.

– І все ж, дядечку, ви напевне її знали. Свого часу Яцек дуже цікавився нею...

Він звів брови.

– Ой... Здається, щось таке пригадую... Вельми гожа панна... Зовсім молоденька й напрочуд чарівна... Так, так. Яцек привів її на прийом у посольство... Ну звісно ж. Її звали Бетті, Бетті Норман. Шатенка з зеленими очима. Її батько, дуже пристойний літній добродій, був власником якогось пароплавства чи чогось подібного. Їх приймали в найкращих домах. Авжеж, пам'ятаю. Бетті Норман. Здається, вона навіть доводилась якоюсь родичкою леді Норткліф... Тоді Яцек був начебто вельми нею захоплений... – Дядько з усміхом узяв мене за руку й додав: – Але хіба можна бути на нього за це в претензії? Усе воно було так давно...

– Та ніхто ж і не каже про якісь претензії. Просто я хотіла б щось про неї дізнатися. Він замислився.

– Атож, пам'ятаю. Бетті Норман. Дуже гарна дівчина. Та ще й така вихована... Здається, вона серйозно важила на Яцека. А так, так. Навіть вивчала польську мову, а це ж неабияк для іноземки. Вона була дуже здібна. А потім якось зникла з обрію. Та воно й зрозуміло. Яцек поїхав на кілька місяців до Америки, а вона вернулась у Бельгію, до батьків. Так, вона часто бувала в посольстві. Мила, безпосередня натура. Усі її любили. Була в неї навіть така незвична риса: її цікавили політичні питання. Але все в минулому... А ти що, бачила її недавно?...

Усе для мене поступово прояснювалось. Якщо її не було в той час, коли Яцек поїхав до Америки, то вона, безперечно, не вернулася ні до яких батьків у Бельгію, а подалася з ним. Тепер мені стало зрозуміло, чому Яцек завжди обминав мовчанкою своє пробування в Сполучених Штатах.

Тло ситуації почало вимальовуватися мені виразніше. Дуже скидається на те, що Яцек потайки побрався з нею, а від'їзд до Америки був, по суті, весільною подорожжю. І все ж одна річ лишається для мене незбагненна: чому ця жінка його покинула?...

Це така сама загадка, як і її приїзд до Польщі тепер, коли минуло стільки літ. Навряд чи вона тішить себе надією, що Яцек згодиться до неї повернутися, хоч би й під загрозою викриття. А як розуміти Яцекові слова, що його справи повернули на краще?... Чи має це означати, що йому пощастило дійти з нею якоїсь згоди?... В усякому разі, вона не справляє враження поступливої жінки. З вигляду вона скоріше вперта. Може, навіть затята. Жінки такого типу не спиняються ні перед чим.

Дядько Довгїрд більше не міг дати мені ніяких відомостей. Одначе й ті, що я дістала, були надзвичайно важливі. Цікаво, яку міну зробить дядько Альбін, коли я скажу йому, що ота його англійка знає польську мову.

Субота

Дядько Альбін був вельми вражений моїми відомостями. Я не відмовила собі в приємності зробити кілька в'їдливих зауважень щодо його досвіду. Він покірливо вислухав їх і сказав:

– У такому разі це страшенно хитра жінка. Повір, мала, я не належу до наївних простаків.

Коли вже вона й мене зуміла ввести в оману, то це свідчить, що вона таки добра пройда і має якусь дуже важливу причину приховувати своє знання польської мови.

– Але яку?...

– І гадки не маю. Адже вона не криється з тим, що володіє кількома іншими мовами. Крім англійської, вона знає французьку, німецьку та італійську. Чому ж їй так важливо приховувати одну цю мову?... Може, вона просто хоче мати наді мною перевагу, аби розуміти, що я кажу? Чи, може, прикидається перед прислугою, бажаючи знати, що про неї балакають.

Я занепокоїлась.

– А може, ви, дядечку, чимось виказали себе перед нею?

– О, не турбуйся. Я для цього надто обережний. То, кажеш, пан Довгірд про неї доброї думки?

– В усякому разі, нічого поганого він про неї не сказав.

– Ну, на нього ми можемо звіритись. Колись його вважали за одного з найкращих дипломатів.

Я іронічно посміхнулася.

– Так само, як вас вважають за одного з найкращих знавців жінок.

– Слухай, мала, – сказав він, – твої стріли летять у порожнечу. Кожен знавець жінок знає про них, по суті, лиш одне: що вони ховають у собі чимало несподіванок. У цьому, зрештою, і полягають ваші чари. Але будемо говорити серйозно. Не знаю, чи не варто б трохи відкрити карти. Чи не треба б принаймні їй сказати, що її фокус із приховуванням знання польської мови не вдався.

– А навіщо їй це казати?

– Хоч би на те, щоб потім спитати, чому вона це робила.

– По-моєму, краще зачекати. Передусім треба надіслати до Брюсселя ті відомості, які я дістала в дядька Довгірда. Це дуже полегшить їм дальші пошуки.

– Авжеж, – погодився дядько. – Я зараз же їм напишу. Так чи інак, а ми вже знаємо про цю даму чимало. Я бачу, що тобі не терпиться, але даремно. Поспіх тут ні до чого.

Я похитала головою.

– А по-моєму, навпаки.

– Ти помиляєшся, мала. Якби Яцекові загрожувала з її боку якась серйозна небезпека, якби її тиснув час, вона вже давно пустила б у хід ту зброю, що має в руках. Та їй, як видно, не так уже й доконче треба скомпрометувати Яцека. Скидається на те, що вона веде з ним переговори.

– Про що?

Дядько знизав плечима.

– Цього я не знаю. Якщо не про гроші, то можна припустити, що вона хоче повернути собі Яцека. Бо чого б іще вона могла хотіти? В усякому разі, варте уваги те, що вона його не квапить. Вона погодилася на його від'їзд до Парижа, а тепер от до Беловежі. Казала мені навіть, що й сама невдовзі збирається поїхати на кілька днів до Криниці, яка її нібито зацікавила відтоді, як там побували наступниці голландського трону і принц Бернард.

Я попрощалася з дядьком розчарована. Чекати й чекати... Не кажучи вже про те, що чекати загалом не в моїй натурі, я хочу нарешті щось знати. Бувають такі хвилини, коли мене пориває просто піти до тої жінки і віч-на-віч з'ясувати все. Адже я маю на те цілковите право.

Прийти б до неї і сказати:

«Чого ви хочете од мого чоловіка? Навіщо ви його шантажуєте? І якщо вас і справді еднали колись якісь почуття, то я нізащо не повірю, що ви зберегли їх досі».

Цікаво, що б вона мені на це відповіла.

Ми з Яцеком на годинку поїхали до кав'ярні «Європейська», де зустріли багато знайомих. Я умовила всіх піти в кіно, а потім подалися вечеряти до «Брістоля».

Уже заходячи в ресторан, я побачила її: вона сиділа з дядьком Альбіном, правником Непшицьким і ще одним добродієм, що завжди крутиться на перегонах. Я скося пильнувала за Яцеком. Він удавав, ніби не дивиться в той бік, одначе злегка поблід на виду й почувався, видимо, ніяково. Неважко було догадатися чому.

Вже саме те, що він побачив її несподівано, доконче мало вивести його з рівноваги. До того ж, безперечно, вразило його і її товариство: дядько Альбін. Щоправда, Яцек не підтримував з ним стосунків і знав, що ніхто з родини не спілкується з дядьком, та все ж це видовище напевне його сполохало. Це я зміркувала собі одразу.

Вона кілька разів позирнула в наш бік, але зробила це з очевидною байдужістю, і склалося враження, що вона взагалі не знає Яцека. Одначе раз їхні очі зустрілися. Я напружила всю свою увагу, аби не пропустити нічого з тої хвили. У погляді Яцека був неначе гнів; її очі ковзнули по ньому без жодного виразу.

То, без сумніву, небезпечна жінка.

Я навмисне почала ластитися до Яцека. Робила це дуже демонстративно, тим самим викликаючи його на взаємність. Щоправда, він намагався якось стримати мене, але я не поступалася. Нарешті я сказала йому, що хочу танцювати. Він на якусь мить завагався, але я, боячись, щоб він не вигадав якоїсь відмовки, встала й простягла до нього руки.

Я бачила, що він роздратований, бо усміхався неприродно. Отож, коли ми опинилися серед танцюючих пар, я півголосом озвалася до нього:

– Не розумію, що це з тобою діється?

– Зі мною? – перепитав він, аби вигадати час.

– Раніше ти так любив танцювати.

– Чому раніше? – вдав він обуреного. – Я завжди люблю танцювати з тобою.

– Чого ж тоді в тебе таке обличчя, ніби тебе ведуть на ешафот?

– Що ти вигадуєш?! – нещиро засміявся він.

– Ти тримаєш мене так силувано і маєш такий вигляд, наче запросив мене просто із ввічливості.

Яцек скривився.

– Ти маєш до мене якісь дивні претензії. Я трохи стомився. Ото й тільки.

Ми саме поминали столик тої жінки. Я пестливо погладила Яцека по руці. Правда, вона того не завважила, але Яцек почервонів, і я побачила, як йому стиснулися щелепи. Мабуть, він дуже боїться цієї жінки.

Я підступно мовила:

– Ти поводишся так, ніби хочеш показати, що тобі неприємні мої пестоші.

Яцек злегка нахмурих брови і, силкуючись прибрати люб'язного виразу, відказав:

– Ти ж сама знаєш, що це неправда.

– Можливо, – не вгавала я. – Але ти хочеш, щоб усі тут думали, ніби це правда.

– Запевняю тебе, Ганечко, що все це тобі просто ввижається.

– А я тебе запевняю, що ніколи більше з тобою не танцюватиму.

– Я таки справді тебе не розумію. Ти закидаєш мені те, чого взагалі немає. Адже не так уже й важко зрозуміти, що людині часом, може, не хочеться танцювати.

– Чому ж, я це розумію. Але навіщо ж ти тоді запросив мене до танцю?

Яцек прикусив губу.

– Пробач, але ж ти сама захотіла.

– Ну то й що?... Ти міг сказати, що тобі не хочеться, що я вже до смерті тобі обридла, що... Хіба я знаю... Що ти соромишся зі мною танцювати, що...

Він спинив мене, міцно стиснувши мені руку. Був дуже злий. Не знаю чому, але мене охопило таке роздратування, що я не могла стримати дошкульних слів:

– Коли хочеш, щоб я закричала з болю, стисни мені руку трохи дужче.

– Слухай, Ганечко, – озвався він здушеним голосом, – чим я перед тобою завинив?... Признаюся, я не хотів танцювати і, якби ти не встала, я попрохав би тебе обрати іншого партнера. Та коли вже ти встала, мені не лишалося нічого іншого, як теж устати.

– Так, – погодилась я, – можливо. Але чи не вважаєш ти, що, танцюючи з дружиною, годилося б принаймні вдавати, що це для тебе не мука?

Оркестр закінчив грати, і ми повернулися до столика, відчужені й збуджені суперечкою. Через Яцекове боягузтво (а може, й через моє роздратування) зірвався весь мій план. Мені хотілося показати тій видрі, як закоханий у мене Яцек. А вийшло зовсім навпаки. Навіть за нашим столиком усі помітили, що ми сварилися, і хтось навіть кинув з цього приводу кілька нерозумних дотепів.

Під час наступного танцю з'явився Тото. Він, звісно, зараз же запросив мене, але я відмовилась.

І тут Яцек показав, на що він здатний! Коли знову заграли вальс, він устав і з усміхом схилився переді мною. Мабуть, переборов у собі страх перед тою жінкою або злякався, що я на нього серйозно розгнівалася. В усякому разі, це був ще один доказ того, як сильно він мене кохає.

Він був напрочуд милий, а оскільки вальс він танцює пречудово, то ми привертали до себе загальну увагу. Коли в другій половині ми трохи сповільнили темп, він нахилився до мого вуха й шепнув:

– Ну, а тепер добре?

Уроджена впертість не дала мені поступитись одразу.

– Так мало бути й тоді, – відказала я.

– Твоя правда, люба. Тільки, бачиш, тоді б це було нещиро, а зараз – найщиріше. – Він трохи помовчав і додав: – Так тебе кохаю, як нікого й ніколи вже не кохатиму.

Я була цілком щаслива. І з того, що він мені казав, і з тих поглядів, якими проводили мене чоловіки, і з свого принадного вигляду, і з того, що на мені прегарна сукенка, скромність якої ще дужче підкреслювала мою молодість у порівнянні з тою рудою видрою. Мабуть, і вона це відчула, бо незабаром підвелась і з усім своїм товариством перейшла до коктейль-бару.

Неділя

Яцек цілий день був удома, тільки десь о шостій я умовила його піти до моїх батьків. Вони ж бо й справді були прикро вражені отими кількома проявами його неуваги.

Поки його не було, я витягла з-за ванни Робертів пакет і сховала його в комод. Яцек туди ніколи не заглядає. Що ж до прислуги, то я можу ховати ключа в туалетний столик.

Понеділок

Щоправда, дядько Альбін уже згадував про це, і все ж новина була для мене цілком несподівана. Міс Елізабет Норман учора ввечері виїхала до Криниці. Як видно, ненадовго, бо залишила за собою номер у готелі. Дядько дав мені зрозуміти, що залюбки поїхав би з нею, але цього йому не дозволяють усілякі справи. Я догадалася, що в нього просто немає грошей.

Та, зрештою, мені й ні до чого, щоб дядько їхав до Криниці. Можливо, було б найрозумніше, якби я сама туди подалася. В тамтешніх умовах, де зав'язується багато випадкових знайомств, неважко було б спізнатися з нею, не збуджуючи в ній підозри, що мені стільки про неї відомо. Я певна, що куди краще від дядька зуміла б схилити цю пані до відвертості. Ось дядько й досі не спромігся притиснути її до стінки з приводу польської мови. Каже, що ніяк не випадає звести розмову на цю тему.

Отже, все лягає на мене. Я мушу про все думати, все передбачати. Анізвідки не маю жодної допомоги.

Яцек знову дуже зайнятий. У світі діються важливі речі. Безнастанно приїздить дипломатичні кур'єри. Яцек каже, що цілком може спалахнути війна. Цього ще тільки бракувало! Хоч я і вважаю, що в розповідях старших людей про минулу війну багато перебільшень, але все ж незаперечно те, що доводилося їсти всяку погань, бо харчі подорожчали, а про те, щоб привозити щось із-за кордону, не було й мови.

Якщо спалахне війна, Яцекові доведеться йти на фронт, і Тото теж. Ми з Тулею вже поклали собі, що вступимо до Червоного Хреста як сестри-жалібниці. Адже чепець добре підкреслює овал мого обличчя, і я матиму в ньому прегарний вигляд. До того ж убір сестри-жалібниці надає жінці *un sachet de virginite*⁵.

Єдине, що мене лякає, це протигазы. Мало того, що вони спотворюють вигляд людини, але в них ще й задихнутися можна. До того ж від них огидно тхне гумою. І навіщо люди затівають війни? Я ще могла б зрозуміти, якби вони були такі гарні й мальовничі, як за часів Наполеона.

⁵ Печать цноти (франц.).

Вівторок

Я повернулася з балу десь після шостої ранку, отож спала майже до першої. Коли встала, Яцека вже не було вдома. Я випила забагато шампанського, і через те мені трохи боліла голова. Вирішила не виходити з дому до вечора, а отже, і не вбиратися. Зателефонувавши кільком знайомим, я вже мала намір сісти за свої нотатки, коли прийшов Юзеф і доповів, що в передпокої чекає посильний з листом, якого йому наказано віддати мені особисто.

У першу мить я подумала, що це Тото вигдав для мене якийсь новий сюрприз. Він любить такі недоречні несподіванки. Нічого лихого я не передчувала.

У передпокої стояв звичайнісінький собі посильний: старий згорблений чоловік із сивою борідкою та з червоною шапкою в руці. Я навіть і не додивлялася б до нього, якби він не сказав:

– Може, шановна пані зробить ласку і замкне двері?

Я озирнулася. Справді, двері до кабінету лишилися відчинені. Я трохи занепокоїлась.

– А навіщо їх замикати?

– Зараз поясню, шановна пані.

Я подивилася на нього з недовірою, однак подумала собі, що такий дідок не може мати жодних лихих намірів. Коли я замкнула двері, він простягнув до мене руки і шепнув:

– Ганечко!..

Я мало не крикнула з переляку й відскочила назад. Як я собі пригадую, мені здалося, що переді мною божевільний. Ні, ви тільки уявіть собі: згорблений стариган, неохайний на вигляд, з брудним сивим волоссям, простягає руки і шепоче до мене так, наче ми були з ним у найінтимніших стосунках. А на додачу ще має червоні запалені повіки. Який жах!

– Ти не впізнаєш мене? – запитав він.

І тут я його впізнала. То був Роберт. Але як він змінився! Яких тяжких знегод мав зазнати, щоб так постаріти незалежно від гриму. А той грим! Я могла б годинами придивлятися до нього й не знати, що то він.

– Ти не впізнаєш мене? – знову спитав він.

Зі страху та подиву мені аж голос одібрало. Руки в мене тремтіли.

– Впізнаю, – насилу проказала я.

– У мене обмаль часу, кохана. Я прийшов забрати те, що ти вийняла з сейфа. Іншим разом, десь за два чи три дні, зателефоную тобі. Ті пакети в тебе?

Я кивнула головою:

– Авжеж.

Серце мені гупало, наче молот.

– От і добре, – мовив він. – От і чудово. Я тобі безмежно вдячний. А тепер, Ганечко, поквапся, будь ласка.

Ноги мені підтиналися, голова йшла обертом. Як на те, я не могла знайти ключика від комода. Минуло добрих п'ять хвилин, доки я витягла пакети й повернулася до передпокою.

Він зустрів мене мало не з гнівом.

– Що ти так довго робила? Зараз же кажи, що робила! Де в тебе телефон?

Він боляче стиснув мені руку. Я була така приголомшена, що не знала, як на це реагувати.

– Пусти мене, – прошепотіла я. – Я шукала ці пакети. Десь заподівся ключ од комода.

– Де в тебе телефон? – засичав він, ще дужче стиснувши мою руку.

– Отут поруч, у кабінеті.

Він дивився мені у вічі з люттю й ненавистю. Вигляд мав жаский. Скільки жорстокості в цій людині! Він грубо відштовхнув мене і зайшов до кабінету. Тільки допевнившись, що телефон і справді там, він трохи заспокоївся і став розривати пакета.

Раптом з його уст вихопилося страшне прокляття, і він з люттю жбурнув пакета додолу. По килиму розсипались обрізки газет. Не тямлячи себе з люті, він зиркнув на мене і проказав крізь зуби:

– А все через тебе! Чому ти не пішла до банку того дня, коли отримала мого листа? Вони встигли знайти і підмінити. Чому не пішла одразу?

Він подався до мене, і я просто зі страху збрехала:

– Але ж я пішла. Одразу...

– Брешеш! – майже крикнув він. – Ти пішла другого дня об одинадцятій. Я був дурнем, що довірив тобі цю справу!

Він копнув ногою розкидані газети і сказав:

– Зрештою, тепер уже все воно байдуже. А зараз слухай: ти повинна мовчати, як могила. Якщо викажеш, що я тут був, уб'ю тебе без найменшого жалю. Затям, що я вмю дотримувати свого слова, зрозуміла?

Тоді повернувся і, навіть не попрощавшись, вийшов.

Важко знайти слова, щоб розказати, що зі мною діялось. Знаю одне: я цілком повірила першому приголомшливому враженню. Адже цей чоловік ще недавно був зовсім іншим. Разом із зовнішністю він змінив і свою вдачу. Він, який умів обдаровувати мене найпрекраснішими пестливими словами, сьогодні розмовляв зі мною, наче з найлютішим ворогом. Дивився на мене, як на бездушну ненависну річ. У ті хвилини я розуміла тільки це. Над усе огорнув мене якийсь безмежний пронизливий сором – сором за потоптану честь, сором за власну легковірність, сором за те, що я могла вірити цьому чоловікові.

Він повівся із мною, як із служницею. Ба навіть гірше.

З грюкотом зачинилися надвірні двері, і цей згук повернув мене до дійсності. Не знаю, нащо я побігла до вітальні, не знаю, чи прокинулась у мені жага негайної помсти, чи то був просто несвідомий порух. Знаю тільки, що я виразно пам'ятала майорові настанови. Треба було підійти до вікна і в умовлений спосіб одслонити фіранку. Щоправда, згадала я й те, що нагляд за моїми вікнами, очевидно, давно вже припинено. Я не бачила на вулиці нікого, хто б пильнував їх. З прагнення скарати Роберта водночас зродилася й досада на майора. Чому вони за ним не стежили? Оце тепер могли б його схопити.

Ще ніколи в житті не зазнавала я такого струсу. Я почувала себе геть спустошеною, жорстоко скривдженою, приниженою. Отже, він брехав, що кохає мене, підло мене обдурював! Він вбачав у мені лише знаряддя своїх мерзенних махінацій. І тепер я була щаслива, що хоч ця його махінація не вдалася. Він заслужив на це. Заслужив, щоб його схопили.

«Що робити?» – думала я гарячково.

Уже од вікна я хотіла повернутися й бігти до кабінету, аби зателефонувати до майора, але тут-таки усвідомила, що вони однаково не встигнуть.

І саме в цю мить я побачила Роберта внизу. Він переходив вулицю. Раптом від натовпу перехожих відокремився якийсь приземкуватий огрядний добродій і рушив до нього.

І тут сталося щось страшне. Роберт блискавичним рухом вихопив з кишені револьвер. Пролунав постріл, за ним другий і третій.

Перехожі панічно тікали врізнобіч. Тепер я побачила, що з машини, яка стояла оддалік, також стріляє якийсь чоловік у брунатному капелюсі. Роберт метнувся вбік і побіг до перехрестя. За ним гналося двоє чи троє чоловіків. Вони стріляли в нього, а він раз по раз обертався і відстрілювався.

У повітрі розлягалася стрілянина; звідкись іздалеку долинали свистки поліцаїв. Я відчинила вікно і вихилилась надвір.

На розі Роберт, як видно, побачив поліцаїв, що бігли йому навперейми, і на мить спинився. Тієї одної миті було досить. Мабуть, його влучило кілька куль одразу, бо він упав, мов підтятий косою.

На снігу довкола нього швидко почала розпливатися червона пляма крові.

Я здригнулась і відійшла од вікна. Мені стало млосно. В очах замерехтіли червоні цятки. Вся кімната навколо мене хиталася.

Я ледве дійшла до канапи і впала непритомна.

Тільки через годину мене знайшла там прислуга...

Мені треба було лишитися самій. Треба було зібрати докупи думки й обміркувати оті приголомшливі події.

Поступово я дійшла висновку, що в першу мить несправедливо засудила Роберта так суворо. Зрештою, його поведінка цілком зрозуміла. Можна дуже кохати когось, але в таку хвилину, коли людині загрожує смерть, не опанувати своїми нервами і сказати щось прикре чи навіть нечемне. Коли прийшов Роберт, я ще не усвідомлювала до пуття становища, в якому він опинився. Подумати тільки: в брудному одязі посильного, з приклеєною бородою і в перуці скрадатися вулицями й не знати, чи перший-ліпший перехожий не важить на твоє життя.

А тут ще його спіткало таке розчарування. Він сподівався віднайти свої речі, ризикував задля цього головою, а коли відкрив пакета, побачив там якісь обрізки газет. Треба бути ангелом, щоб за таких обставин опанувати собою.

Бідолаха. Мабуть, він почувався, як зацькований звір, на якого чатують мисливці.

Що ж з ним сталося? Вбито його чи тільки поранено? Служниця казала, що його забрала карета швидкої допомоги. З цього можна судити, що він був ще живий. Але ж скільки крові було на снігу! Та й що йому, зрештою, обіцяє життя? Однаково присудять до страти чи довічного ув'язнення, коли вже він був таким небезпечним шпигуном. Може, й для мене було б куди краще, якби він помер. Хто знає, чи не викликали б мене до суду як свідка. Я радніша б отруїтися, аніж скомпрометувати себе участю в такому процесі.

Певно, дізнаюся про все завтра з газет.

Непокоїло мене і власне сумління. Чи винна я, і в якій мірі, в тому, що спіткало Роберта?

Хоч він і не сказав мені цього, але тепер я певна: головною причиною його повернення до Варшави було бажання побачити мене. Він же ясно сказав, що зайшов лише на хвилину, але днями матиме змогу бачитись зі мною довше. А отой його спалах, що стався потім, цілком виправданий. Адже треба зважити й на те, як повелась я сама. Була така приголомшена, що не здобулася навіть на жодне тепле слово.

Він мав усі підстави подумати, що мене налякав його прихід, що я незадоволена з нього. І це роздратувало його ще дужче. Треба вміти зайти чоловікові в душу, аби зрозуміти справжні причини його поведінки. Більшість жінок на це не здатні. Коли б я була пересічна натура з неглибоким розумом, я напевне залишилася б при своїх перших враженнях і вкрила б його ганьбою, його, котрий перед лицем жахливої небезпеки пробрався сюди, щоб побачити мене.

Тепер я розумію, чому треба так обережно судити про інших.

О шостій зміряла температуру. Мое передбачення справдилося. Тридцять сім і п'ять десятих. А оскільки мене весь час морозить, то немає сумніву, що жар дужчає. Гарненька історія! Доведеться пролежати в ліжку кілька днів, а може, навіть і тиждень. Аби тільки це не обернулося якоюсь серйозною хворобою. Щоправда, легені в мене цілком здорові, але хто знає... Мати дуже злякалась і приїхала до мене, прихопивши з собою доктора Яроцького. Вона вірить тільки йому. Я теж почуваю до нього цілковиту довіру, а до того ж він надзвичайно милий.

Він дуже ретельно оглянув мене і сказав, що поки що важко передбачити, до чого це може спричинитися. Однак він вважає, що це буде звичайний грип, який швидко минеться. Звичайно, заборонив мені вставати з ліжка і приписав ліки.

Середа

Незручно писати в ліжку. Сьогодні у мене тридцять вісім і дві десятих. Але почуваю себе чудово.

Я звеліла купити всі газети. Та, на жаль, знайшла в них тільки коротку, однакову скрізь замітку, яку і вклеюю сюди.

СТРІЛЯНИНА НА ВУЛИЦІ МОНЮШКА

Вчора близько полудня агенти слідчої служби намагалися затримати на вулиці Монюшка підозрілого суб'єкта, який у відповідь на вимогу показати документи вихопив револьвер і кілька разів вистрелив у поліційних чинів.

Внаслідок стрілянини цей суб'єкт був тричі поранений і в безнадійному стані одвезений до тюремного шпиталю на Мокотові.

Із знайдених при ньому документів виявилось, що це давно вже розшукуваний бандит Ян Гусак, винний у багатьох злочинах: крадіжках із зломом, озброєних грабунках і вбивствах. Під час операції, що була зроблена негайно з метою видалення куль, Гусак помер.

Дуже негарно з мого боку, але я прочитала звістку про його смерть з почуттям полегкості. Все-таки я егоїстка. Та дарма, я спокутую свою вину: ось нехай видужаю, то дізнаюся, де його поховано, й одвезу на його могилу квіти. Думаю, що найбільше підійдуть червоні троянди. (До речі, щодо квітів: Тото, звичайно, приніс-таки мені вчора величезний пук мімози. Я підпустила йому кілька шпильок).

Не розумію, чому вони зробили з Роберта бандита. Важко повірити, що вони його не впізнали, – адже спеціально чатували на нього. Найімовірніше, дали до преси таку замітку, бо не хотіли виказати, що вбито шпигуна сусідньої держави. Та я, зрештою, не певна, що він був шпигуном справді сусідньої держави.

Перед полуднем зателефонував дядько Альбін і сказав, що одержав листівку від міс Норман з Криниці. Нічого цікавого в ній нема – тільки звичайнісінькі вітання. Але для мене цілком зрозуміло: саме те, що вона прислала листівку, промовисто свідчить про її хитрість. Вона безсумнівно знає моє дівоче прізвище і не може не замислитися над тим фактом, що нею дуже цікавиться літній пан, який має таке прізвище.

Сьогодні я переконалася, що Яцек знає про перебування міс Норман у Криниці. Коли я сказала йому, що, одужавши, думаю поїхати на кілька днів до Криниці, він мене розраджував. Натомість схилив мене їхати в Закопане, хоч і знає, що я його не люблю. Цікаво, чи він листується з нею. Перед обідом я навіть встала на хвилинку й якнайретельніше обшукала шухляди в його письмовому столі. Але він дуже обережний. Нічогосінько я там не знайшла. Одначе в календарі була нотатка:

«“Патрія” – 6–8».

Можна було догадатися, що це має якийсь зв'язок з міс Норман. На мою думку, це означає, що вона спинилася в «Патрії» і що він може телефонувати до неї між шостою і восьмою. І я твердо поклала собі: тільки-но одужаю, одразу ж їду до Криниці і також оселяюся в «Патрії». Сьогодні я прочитала в газетах, що туди має приїхати Кіпура⁶ з дружиною. З ним я уже познайомилася два роки тому в Парижі. А от вона мене дуже цікавить. У неї справді прегарний голос.

⁶ Відомий американський співак польського походження.

Дехто із знайомих казав мені, що ми з нею дуже схожі одна на одну, але я з цим аж ніяк не згодна.

Вчора надіслала листа Мостовичу. Знаю, що він страх не любить писати листи, але телеграмою мені відповідь напевне. Йому я зможу звірити деякі свої переживання і запитати, що він про них думає.

Четвер

Коли ввечері всі пішли, Яцек сів біля мого ліжка і сказав:

– Мене часто дивує, чому люди так рідко розуміють інших. По-моєму, на світі було б куди менше несправедливості, коли б одні зволили пояснювати мотиви своїх вчинків, а другі – розуміти їх і оцінювати, як велить сумління.

Він говорив неначе сам до себе. Був замислений і сумний. Я невимушено мовила:

– Люди надто заклопотані собою.

– Навпаки, – похитав він головою. – Вони клопочуться своїми ближніми, але клопочуться поверхово. Звідси стільки облудних думок і стільки гіркоти. Я більш ніж певен, що в рай потрапляє куди більше людей, як нам здається.

Я подумала про Роберта і притакнула:

– Авжеж. Я цілком поділяю твою думку. Ніколи ж бо не знаєш, які страшні чи просто несприятливі обставини зумовлюють чийсь лихий вчинок.

Він пильно подивився на мене.

– Ти серйозно так думаєш?

– Цілком серйозно. Кожен може допуститися помилки.

Яцек поцілував мені руку.

– Мене тішить, що ти так думаєш, Ганечко. Тим більше, що поблажливість – вельми рідкісна риса. А надто в жінок... Бачиш, Ганечко, я хотів тобі де в чому признатися. Я хотів признатися тобі в тому, що, мов скабка, сидить у моєму сумлінні...

– Я слухаю тебе, Яцеку, – мовила я, затамувавши віддих.

– Колись, як я був ще зовсім молодий і недосвідчений, я покохав одну дівчину. Покохав так сильно, що, якби вона зажадала од мене чогось найстрашнішого, я вчинив би це без вагання. Ти сказала, що підозрюєш, ніби я мав не один роман, коли ми ще не були разом. Так от, це неправда. У мене був лиш один роман, який до того ж і не можна назвати романом. Коли я шукаю для нього відповідної назви, мені спадають на думку слова «фарс», «драма», «трагедія», «комедія помилок» – усе, що хочеш, тільки не роман. Тепер, коли переді мною виразно постали два можливих шляхи, коли я цілковито зібрався з думками, я можу щиро поговорити про це з тобою. Я знаю, ти зумієш мене вислухати і постарайся не судити надто суворо.

– Можеш бути в цьому певний.

– Дякую тобі.

– Знай, Яцеку, в тебе немає кращого друга, ніж я.

Він зробив такий порух, наче хотів узяти мою руку, щоб поцілувати її, але одразу ж відсунувся. Як видно, його вколола думка, що перед правдивим зізнанням це було б не гречно з його боку.

Я знала, як мені повестися. Треба було полегшити йому зізнання, витягти з нього якнайбільше, залишивши йому далеку перспективу можливого пробачення, але водночас не шкодувати проявів ображеної гідності та гіркого смутку скривдженої душі.

Яцек почав розповідати:

– Це було вісім років тому. Хоч мені й минуло вже двадцять чотири роки і дехто з моїх ровесників мав на той час чималий життєвий досвід, я, як тепер розумію, належав до тих, що не були вельми обізнані з життям, надто легко піддавалися своїм пориванням і легковажно хапали те, що давала їм доля. Кажучи просто, був наївний. Кінчаючи університет, я пробував під опікою дядька Довгірда, якого ти, напевне, пам'ятаєш, бо він був у нас на весіллі.

– Пам'ятаю, – потвердила я. – Дуже милий чоловік.

– Я завжди його цінував. І якби в той час більше довіряв його досвідові, то багато чого, напевне, склалося б інакше і я сьогодні не карався б наслідками тодішніх помилок. Та, зре-

штою, дядько, посідаючи високе і надзвичайно клопітне становище посла, був завжди страшенно зайнятий і не міг приділити мені багато часу. Саме тоді я й познайомився з одною дівчиною. Познайомився в досить незвичайний спосіб, що, як мені тоді здавалося, був пророчим. Ось як це було. Коли я відїжджав машиною від посольства, якась молоденька і дуже гарна дівчина мало не впала мені під колеса. Вона так перелякалася, що мені довелося одвезти її, майже непритомну, додому, а точніше, до готелю, в якому вона мешкала разом з батьком. Це знайомство швидко перейшло у взаємне почуття. Батько тої дівчини був іноземець, що приїхав у своїх комерційних справах. Він узяв з собою дочку, щоб вона пізнала велику столицю і її людей. Оскільки я приятелював з багатьма дипломатами, то упрохав одну з жінок у нашому посольстві, щоб вона ввела мою дівчину в усі ті салони, в яких я бував. Вона скрізь справила прекрасне враження, і всі почали називати наші імена разом.

Яцек на мить замовк і коротко сказав:

– Ми стали коханцями.

– І що ж далі? – спитала м'яко.

– Далі події пішли в такому напрямку, що ними вже не керувала ні моя свідомість, ані воля. Одне впливало з другого. Посольство саме мало надіслати до Вашингтона дипломатичного кур'єра з якимись важливими документами. Оскільки подорож до Америки мене вельми вабила, та й дівчина моя, коли я їй про це сказав, гаряче взялася укладати плани відїзду, то я спромігся умовити дядька, щоб цю місію доручили мені. Батько Бетті – її звали Бетті, – певна річ, не знав про те, що ми їдемо разом. Я забув іще сказати, що Бетті в себе на батьківщині мала нареченого. Одруження їхнє було віддавна визначене, і його не можна було зірвати з поглядів матеріальних та родинних. Я хочу бути щирий з тобою, Ганечко, і тому признаюся тобі, що, хоч моє почуття до тої дівчини здавалось мені тоді, а може, й справді було великим коханням, усе ж в душі я тішився тим, що не стану її чоловіком. Одначе бували хвилини, коли ревності до її нареченого могли довести мене до чого завгодно.

– Ти знав його? – спитала я.

Він заперечливо похитав головою.

– Ні. Бачив тільки його фотографію. То був вельми голий з виду чоловік. Але це не має значення. На початку квітня ми відпливли до Америки великим лайнером. У Сполучених Штатах мали пробути кілька місяців, подорожуючи й розважаючись. Ця пригода видавалася мені чимось прекрасним – можливо, тому, що це була перша така пригода в моєму житті. Я був просто зачарований її романтичністю, а мої почуття до Бетті зростали й міцніли в міру того, як я на власні очі пересвідчувався, що всі чоловіки навколо заздять мені і засипають її компліментами.

– Вона й справді була така гарна?

– Так, гарна. В свої вісімнадцять років вона була напрочуд чарівна. В Америці, де молоді дівчата взагалі поводяться дуже вільно, наша приязнь і спільна подорож нікому не здавалися чимось надзвичайним. Окрім знайомих у тамтешніх дипломатичних колах, я мав там ще багато приятелів і університетських товаришів із заможних верств. Розважалися ми чудово. Я мимоволі пристосувався до тамтешніх звичаїв. Ночі ми проводили в гулянках. Отоді я й навчився пити. Мало не щодня ми повертали додому над ранок, добре підпивши. Нарешті одного дня я одержав з Вашингтона запит, чи не збираюся я повертатися до Європи. Мовляв, якби я признав своє повернення на найближчі дні, наше посольство у Вашингтоні скористалося б з цього, щоб доручити мені перевезення надзвичайно важливої дипломатичної пошти. А оскільки й Бетті вже мала повертатися додому, то я охоче погодився. Отут і настала наша перша розлука. Вона не хотіла їхати зі мною до Вашингтона по ті папери, а воліла залишитися в Нью-Йорку й чекати там на мене. Розлука наша тривала заледве три дні, одначе переконала мене, як сильно я прив'язався до Бетті...

Яцек замовк, а потім скрушним тоном звернувся до мене:

– Ти пробач, що я про таке говорю. Я знаю, це неделікатно. Але мені треба пояснити тобі свій тодішній душевний стан, бо саме в ньому полягає причина припущеної мною помилки.

– Я слухаю тебе, Яцеку, розповідай далі.

– Отож, коли я повернувся до Нью-Йорка, мене наче громом вразила звістка: Бетті одержала телеграму, що приїжджає її наречений. Це геть вивело мене з рівноваги. Як мені здавалося, вона теж була в розпачі. Ми пиячили цілу ніч у товаристві кількох знайомих, а над ранок Бетті сказала мені: «У нас є тільки дві можливості. Або ми розлучимось назавжди, або поставимо мого нареченого і всю мою родину перед доконаним фактом».

Яцек потер чоло і додав:

– Ти розумієш, що таким доконаним фактом міг бути тільки шлюб.

Я не озвалась ані словом. Яцек нервово бгав пальцями давно згаслий недокурок.

– Ти ж знаєш, – сказав він, – як легко і просто залагоджуються ці справи в Америці. У мене й дотепер таке враження, що ми обоє були просто п'яні. Ми сіли в машину одного з далеких кузенів Бетті, якого спіткали в Америці, і поїхали до найближчої шлюбної контори. Прокинувшись десь після полудня другого дня, я не міг збагнути, чи не було те, що я вчинив, просто сном.

Я чекала цього зізнання, знала, що воно настане, і все ж Яцекові слова приголомшили мене. Отже, все це правда! Отже, моя примарна надія, що то була якась містифікація з боку Елізабет Норман, виявилась облудою.

Уперше Яцекова справа постала переді мною в такому виразному освітленні. Тепер у мене не лишалося жодного сумніву: одружившись зі мною, він вчинив злочин. Вчинив підлоту, бо приховав правду.

Я вже давно звикла до цієї думки, але тільки в цю мить так ясно побачила дійсність в усій її непривабливій наготі, позбавлену серпанку таємничості й тих барв, яких надавали їй почуття. І нараз докорінно змінилося моє внутрішнє ставлення до Яцека. Якщо досі воно було зумовлене скорше співчуттям і палким прагненням утримати його при собі, то тепер я дивилась на цього чоловіка майже як на когось чужого, який до того ж заподіяв мені кривду.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.